August Strindberg.

Swed
S.9183

SAMLADE SKRIFTER

AV

AUGUST STRINDBERG

13

TRETTONDE DELEN

DIKTER PÅ VERS OCH PROSA

SAMT

SÖMNGÅNGARNÄTTER

PÅ VAKNA DAGAR

173343
25/8/22

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/samladeskrifter13stri

DIKTER

PÅ VERS OCH PROSA

SAMT

SÖMNGÅNGARNÄTTER

PÅ VAKNA DAGAR

AV

AUGUST STRINDBERG

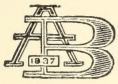

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1921.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1921

DIKTER

PÅ VERS OCH PROSA

Förord.

Denna gång den utmanande har jag måst begagna de vapen motståndaren behagat välja. Att jag icke kan föra dem med sådan ledighet, som mina fiender, är således en förtjänst hos mig, så mycket mer som jag anser versformen slå tanken i onödiga fjättrar, vilka en nyare tid skall bortlägga. Starkare andar hava förr brutit dem, men icke vågat kasta dem. Så dåliga vers som våra stora skalder skrivit, våga icke nutida medelmåttor framlägga på juldisken. I detta avseende, det vill säga i att skriva dålig vers, vågar jag jämföra mig med de största, utan äventyr att bli motsagd, möjligen av mina ovänner. Att jag syndat med full avsikt, har man väl ingen glädje av att tro, men då en någorlunda färdighet i fingerräkning kan kontrollera en rads fullmetrighet, må jag väl sålunda hava den billiga fordran att icke anses ha felat av okunnighet om lagar, stiftade av okända, tillämpade mest drakoniskt av obetydligheterna, och vilka jag tagit mig friheten bryta, då jag ansett min tanke betyda mer än en versfot eller ett rim. Exemplen kunna lätt sökas i texten.

Att jag slutligen passat på tillfället låta trycka den besynnerliga avdelningen »Ungdom och Ideal 1869—1873», är icke för att bereda något poetiskt nöje, utan endast för att lämna några källor till min inre biografi, vilken en längre tid varit uppfylld med både grymma och roande myter, lokaliserade gamla anekdoter, tendenslegender och martyrologier. Att jag med vår tids fordran på hastiga resultat icke haft tålamod avvakta min död för att dessa underhaltiga poem skulle falla i en främmande utgivares händer, må sålunda förlåtas mig, så mycket mer som intet enda av dessa stycken lyckats komma ut i tryck under den långa tid de legat. Som jag icke heller utger dem för att skryta med huru dåligt jag skrev när jag var tjugo år, har jag tagit mig friheten putsa dem här och där.

Jag har sålunda erkänt mina fel, men därmed har jag icke för någon del givit löfte om ånger, och ännu mindre om bättring.

Paris. Oktober 1883.

Författaren.

SÅRFEBER

Biografiskt.

Nu har jag spelt på pipa
och sjungit sorgesång,
men ingen velat gråta,
ej dansen kom i gång.

Då gick jag ut på gatan,
mig ställde i ett hörn,
där slog jag på en trumma
och visade en björn.

Åt björnen gav man socker,
mig själv man ville slå,
och när jag ville sjunga
då hörde ingen på.

Då tog jag narrens kåpa,
jag gycklade en lek,
och när jag räckte tungan
man av förtjusning skrek.

Då stanna ekipager
med höga herrar i:
»Det var en rolig djävul,
den där kan något bli!»

Och hopen höres jubla,
när herrarne få ris,
men när man vädrar allvar,
då ropas på polis.

Så blev jag stämd för gyckel
med allt gudomligt var,
ty visst det är gudomligt
att åka efter par,

Det halp ej protestera,
ej gillas mitt försvar,
att ej det varit gyckel,
men att det allvar var.

Så tog jag svarta kappan
och steg i predikstoln,
fick höra folket snarka
som grisar uti soln.

Jag skrek så några väcktes
och konsistorium med,
men då jag miste kappan
och röcks från stolen ned.

Jag var ej ordinerad,
jag hade icke tron,
den gamla gamla visan
på gamla gamla ton.

Jag tar min spruckna pipa
och stoppar den i säck,
jag stämmer ner min trumma
och packar mitt gepäck.

Så vandrar jag kring världen
att söka äventyr,
att glömma och att glömmas
och bota min blessyr.

Och åren gå och vanka,
av såret blir ett ärr,
och allting står så stilla
som i ett fredligt kärr,

där grodorna få kväka
till myggors duvna sång
och kremlor stå och sova
den heta dagen lång.

Där porsen ensam vakar
och sprutar sin morfin
tills hela kärret snarkar
bak spindlars grå gardin.

Då hörs en dag i skogen
en trummas gälla skräll
och snart kring fält och backar
trumpeten ger appell.

Hej! Kriget är förklarat!
Jag låter trumman gå,
min pipa den jag säljer
och köper ett chassepot.

Men vem skall föra fanan?
Ej någon fana finns!
Och blott med spridda trupper
ej någon seger vinns!

Jag tar min röda näsduk
med Garibaldi på,
den knyter vid geväret
och sen: framåt! låt gå!

*

Han föll vid första salvan
förr än ett skott var bytt,
han ensam bet i gräset,
de andra hade flytt!

Nu blåser man Victoria
och liket bäres bort.
Det var en härlig seger
fast striden var så kort.

Man ställer till begravning
med militäriskt bruk,
han sveps i egna kläder
och med sin röda duk.

Vid graven ges en salva,
och prästen tar sin bok
att läsa ner den döde —
men då det gick på tok!

Den döde, som var hedning
och aldrig tålt en präst,
han reser sig ur kistan
och gör en tydlig gest.

Då blev det slut på glädjen:
man ropar på skandal.
Den döde förs som sårad
till nästa hospital.

Där ligger han i järnsäng
och prövar gammalt mod
att plocka bly ur såren,
som giftat ner hans blod!

När febern honom griper
och yrselns dämon går
med bolmört kring hans kudde
det rister i hans sår!

Då hörs den sjuke sjunga
med hes och bruten röst,
på gamla melodier
som korp i kulen höst.

Om sina sår han yrar,
om sina nederlag,
men ock han höres mana
sin trupp till nya slag.

Och när han stundom jollrar
om hjärtats hemlighet,
då vissnar hatets bolmört;
då grönskar feberträt.

Då fläktar det i sjuksaln
och luften doftar hav;
ej såren längre svida,
men dämon ger sig av.

Och vänliga små händer
de bädda om hans säng,
att han får vackra drömmar
som i en blomsteräng.

När så en dag han ligger
som svag konvalescent
och väntar blott på läkarn,
som nyss har hoppet tänt,

han hör igenom fönstret
en trumma slå alarm.
Strax far han upp ur bädden,
om hjärtat blir han varm.

Emellan gårdens lindar
där skymtar ett standar:
så börjas åter striden,
än finnas trupper kvar!

Hans öga blir så blodigt,
när matt han lägges ner.
På svarta nattduksbordet
med kuvad harm han ser.

Där ligger nu bland flaskor,
bland knivar och charpi
det bly, som togs ur såren
och låg så tungt däri.

»O, vore jag på benen
som förr med friska don,
jag toge till min järnsäng
och göte en kanon.

Av varje spik ni slagit
— jag aldrig det förgat —
ni slagit i min kista,
jag smidde en granat.

Och sedan, fylld med blyskrot
utur min egen kropp,
ni skulle se granaten
som en komet gå opp.

Ty högt man måste sikta
för att till målet nå,
man skjuter upp mot himlen
men träffar knappt ändå.»

Då ser han genom fönstret
en kransad fana dra
förbi de gamla lindar,
och hör ett glatt hurra!

Vår fiende har segrat
i drabbningen på nytt,
de våra äro slagna,
men de ha icke flytt.

Då blir han glad i sinnet,
ty han har lärt förstå
att genom nederlagen
man får till seger gå.

Han faller i en slummer
till åter det blir dag,
att hälsa nya segrar
i nya nederlag.

Urarva.

I skryten med Er glada ungdomstid,
I gamle, som nu hacken på de unga,
I voren alltid färdiga till fredlig strid
och sökten idealet i att supa och att sjunga.

I finnen nu ett släkte tungsint trött,
som endast har sin strävan i att vara om sig.
I själve, som oss i ett bakrus fött,
I borden veta bäst hur detta kom sig.

Man är ej glad när andras skuld
man nu skall sitta och betala;
I söpen Er till ett försvarligt hull
och därför äro Era barn så smala.

Vi ärvde Era skulder och Er syfilis
och Era löften ifrån fyrti-talet,
sen väl I slukat varje Leckerbiss,
I lämnaden åt oss att gnaga idealet.

I svärmaden och höllen tal
för Danmark, Finland, Polen;
vi svärma ej för våra ideal,
vi knoga lugnt mot framtidsmålen.

I drucken punsch och åten mat
för skandinaviska treenigheten,
när enigheten stannade vid prat,
vi nöjde oss med mänskligheten.

Urarva skulle vi oss gjort,
men äpplet faller icke långt från trädet,
och sådant arv, det ärvs på barnen ner
till tredje och till fjärde ledet.

Sångare!

Sångare!
Hur länge viljen I sjunga vaggsång
och skallra med skallra för unga släktet?
Vi bjuden I än på flaskor och nappar?
Han ej I sett att söta mjölken är orörd?
Och barnen fått tänder?

Sångare!
Hur länge viljen de små I skrämma
med busar byltade in i multna paltor?
Dran hop de rostiga harnesk och värjor
och skicka dem sen till sista beskådan
i Nordiskt Museum!

Sångare!
Vi jämren I jämt om idealen som svekos?
Var tid har sina idéer om ting och om saker;
och vi ha våra idéer om verkligheten!
Förblin I verkligen trogna Era idéer;
vi svika ej våra!

Sångare!
Vi sjungen I endast i höga ton om de höga?
Det höga i livet ges för oss är det högsta.
Vi sätten I ännu det skönas sken för det sanna?
Det sanna är fult sålänge sken är det sköna.
Det fula är sanning!

Sångare!
Må smäktande serenader i månsken tystna!
Fast ljuset ännu i fönstret brinner,
har idealet dock lagt sig i varma lakan.
Hon börjar bli gammal, den gamla sköna
och håller på nattron!

Sångare!
Om icke nattluft spräckt Era vackra röster
och om I viljen lära Er nya sånger;
välan så låten den gamla sköna få sova!
Vi ta tillsammans en sång för den nya dagen,
ty solen är uppe!

Lokes smädelser.

Tidens gudar, som jag smädat,
smäda vill jag än en gång!
Tidens gudar, som jag hädat,
häda vill jag i en sång!

I han makten, jag har ordet,
jag har ordet i min makt;
tretton ären I vid bordet;
det betyder, har man sagt,
dödsfall, ofall, onda tider:
gudar, tagen Er i akt,
ty vad rättnu tiden lider:
gudar, varen på Er vakt!

Det är sant, jag fordom sutit
vid Ert gudabord som gäst;

sedan bindeln väl I knutit,
släpad blev jag till Er fest.
Därför ock, vad I förbrutit,
känner Loke kanske bäst!

Vämjdes jag vid fyllda faten,
av Ert vin jag ej blev glad,
och Er sång tog smak av maten
men var tunn som kittelns spad.
Gudar, därföre I haten
Loke, som Ert lov ej kvad!

Nej, jag vill Ert lov ej kväda,
icke sjunga för Er mat,
nej, jag vill Er heldre häda
med mitt stora, sköna hat!

I han sträckt min bål på bergen,
och bland isar rett min grav,
se'n den lille lömske dvärgen
skurit mina senor av.

Fast I bundit mina händer
och min fot i järnet smitt;
fast I brutit mina tänder,
än min tunga smädar fritt.

Jag Er hemlighet förrådde,
gudar, det var allt mitt brott!
Och min tunga dock Er nådde
in i Era fasta slott.

Jag förrådde Era funder
och Er falska helighet;
trodde ej på Era under,
ej på Er odödlighet.

Därför Loke ock av Eder
nämnes främst bland smädare;
det han räknar sig till heder —
han förrått förrädare!

När den svage straffar styrkan,
då nämns straffet hämnd;
jag ej våldet gav min dyrkan,
hämnd min bragd är därför nämnd.

Väl! Jag hämnats då, I gudar,
jag har hämnats, hören det!
Jag har slitit Era skrudar,
visat fram Er nakenhet!

Eder gudstjänst jag föraktat,
Edra stoder slagit kull,
och den gyllne kalven slaktat
för att se om den var mull.

Jag har rivit templets murar,
jag har brutit altarskrank,
jag har öppnat stängda burar,
jag har störtat murkna plank.

Jag har hämnats, gudasköka,
hämnats all min ungdoms ve,
då jag tvangs för dig att röka
och du bröt mig ner på knä!

När jag sanningen fick slunga
i Ert anlet, gudapack,
då Er himmel syntes gunga
och Er gamla skottmur sprack.

Gudakärngar, gudagubbar
ränna yra efter skygd,
hängsla byxor, knyta stubbar,
för att dölja skrumpen blygd.

Styrkan letar sina lansar,
skönhet plockar fikonlöv,
dygden tar sitt gyllne pansar,
rätten gör sig blind och döv.

Lögnen går till dikets renar,
fångar ormar i dess dy,
binder dem i bergets stenar
att i Lokes anlet spy.

Och nu ligger Loke bunden:
en mot hundra var hans sätt,
men i lumpna gudarunden
skrikes dock om oförrätt.

Bunden ligger han på hällen,
men hans tunga än är fri,
och de gamla gudaskrällen
darra ännu vid hans skri.

Ty i smärtans långa nätter
makan vid hans hårda bädd
ställer sig för ormens etter,
räcker bägarns svala brädd.

När då lömska ormar måtta
sina hugg mot hennes bröst,
då hörs Loke ej bespotta,
men som stormen blir hans röst.

När han riste sina bojor,
det i bergens hällar skrall,
och i borgar och i kojor
mänskor vänta världens fall.

Då hör Loke upp att smäda,
men ur mörka ögonvrån
blixtar ljunga, fräsa, sveda,
och han ropar på sin son.

Midgårdsormen, världsförstörarn
rasslar då med fjällig kropp,
stjärten rörs av världsförgörarn
ner vid Wolgas vilda lopp.

Och det prasslar och det brakar
i Wolchonskyskogens snår,
och i Pyrenées det knakar,
där hans buk i ringlar slår.

Men med bröstet argt han piskar
Seine, en gammal helig flod,
från vars stränder än det viskar
om förlossning och om blod.

Men var ormen huvet döljer,
fege gudar, frågen I.
Framtid evigt nutid följer,
svaret skall Er forntid bli.

Ty när han sitt huvud reser,
gudar, då är tiden all,
hören I då ormen väser,
svårt är ej att spå Ert fall!

Då går branden över världen,
bränner allt som brännas bör,
skedar guldet ifrån flärden,
men vad leva skall, ej dör.

Och den gamla torra jorden,
nu i fruktbar aska bytt
och av elden renad vorden,
avlar, föder fram på nytt.

Då i evigt gröna lunder
vandrar fri en nyfödd släkt,
villad ej av gudafunder
som de forne andar bräckt.

Då I ären döde alla,
gamle gudars skrala ätt;
födde voren I att falla,
då I ormens huvud sett.

Men vid Era svarta bårar,
när I slutat Edert lopp,
Loke äger inga tårar,
blott sitt evigt unga hopp.

Sina smädelser han sände,
störde Eder gudaro,
ty han trodde på den Ende,
ej på Er han kunde tro.

Över Era gravar ljudar
fridfullt som ifrån en vän:
här I vilen, Tidens Gudar;
Evighetens lever än!

Olika vapen.

Don Almagro de Vicuña,
taffeltäckare vid hovet,
är av gammal ädel stam

och det castilianska blodet,
blekt som mjölk och tunt som vatten,
flyter trögt som honung fram.

Smink på kinden, järn till maten
färgar upp båd' ut och innan
ädelt castilianiskt blod.

Handen för ej mera klingan,
klappat alltför länge flickan,
som har kysst ihjäl hans mod.

Möter så en kväll i mörkret
mohren med det mörka hatet,
vattendragarn; nu hans slav,

fordom öknens frie son, som
odlat landet, byggt dess städer
och behöll blott själv en grav.

»Stå, Hidalgo! Ut med klingan!
Slav och herre gäller striden;
ni har svärd och jag har dolk!

Fordom vi med lika vapen
möttes på Castiliens slätter
såsom tvenne fria folk!»

Men den ädle taffeltäckarn
bleknar under röda sminket
och hans vissna hand blir lam.

»Slav, ditt usla liv jag skänker;
svärdet korsas ej med dolken,
ojämn strid ju är infam.»

»Väl, Hidalgo, dina fäder
bröto våra blanka klingor,
togo vapnen från oss bort.

Stumparne vi letat samman
slipat dem mot våra tänder,
därför slavens svärd är kort!

Dolken är väl ock en klinga
och har lika stolta anor
som din värja, Castilian.

Dolken är tyranners bane,
stuckit Cæsar ut från världen,
när han tummade dess plan!»

Men den ädle taffeltäckarn
redan vänt sin rygg åt slaven
och gått stolt sin väg.

Och med kappan över näsan
till en smutsig gränd vid hamnen
styr han sina stolta steg.

Där av sidenmasken skyddad
söker han drogisten Josef
som kan blanda vitt i vitt.

»Mohren Djeddur, vattendragarn!»
»Gott, Hidalgo! Känner mannen!»
»Kostar?» — »Fem piaster!» — »Kvitt!»

Göken.

När ängarne börja blomma,
och björken lövas i lund,
då sjunger göken i skogen
båd arla- och särlastund.

När lien gått fram på ängen
och blomstren ligga på bår,
då tystnar göken i skogen
och tiger tills åter blir vår.

Men bönderna tro han är döder,
och barnen tro han blir hök,
en kärng har hört honom skratta;
han är för besatter, den gök.

*

I marknan vid tyska torget,
hos urmakar Schnabelbart,
där kan du få köpa gökar,
som gala båd timme och kvart.

De gala till jul och påska,
de gala med urets lopp,
om blott de smörjas i munnen
och verket dras riktigt opp.

Esplanadsystemet.

Där gamla kåkar stodo tätt
och skymde ljuset för varandra,
dit sågs en dag med stång och spett
en skara ungfolk muntert vandra.

Och snart i sky
stod damm och boss,
då plank och läkt
de bröto loss.

Det ruttna trät,
så torrt som snus,
det virvlar om
med kalk och grus.

Och hackan högg
och stången bröt
och väggen föll
för kraftig stöt.

Och skrapan rev
och tången nöp,
att taket föll
och skorsten stöp.

Från kåk till kåk
man sig beger,
från syll till ås,
allt brytes ner.

En gammal man går där förbi
och ser med häpnad hur man river.
Han stannar; tyckes ledsen bli,
när bland ruinerna han kliver.

— »Vad skall ni bygga här, min vän?
Skall här bli nya Villastaden?»
— »Här skall ej byggas upp igen!
Här röjes blott för Esplanaden!»

— »Ha! Tidens sed: att r i v a hus!
Men bygga upp? — Det är förskräckligt!»
— »Här rivs för att få luft och ljus;
Är kanske inte det tillräckligt?»

Elegi.

(Till den lilla sättargossen som skrev de vackra verserna vid det »historiska tillfället».)

Du lilla sättargosse,
som redan börjat rimma,
förrn du den svåra konsten lärt att sätta;
månn' i en gammal mosse
du hittat någon grimma
och tänkt på en fossil Pegas få sprätta?
Då ligger du med rätta
i diket bredvid vägen.
Fast nu du hånas
du översätts av Jonas
och det är första pinn' i Jakobsstegen.

Var fick du denna näsa,
som vädrar fina rovet?
Vem lärt dig knåpa så med rim och meter?

Månn' redaktörens snäsa?
Naturliga behovet?
När du fick höra pukor och poeter
för deras majestäter
sin hyrda lovsång höja?
Blev du ock värvad,
som lämnat nyss din blöja?
Gå hem och skäms! Så ung och så fördärvad!

Taga rävar.

Att taga rävar är en särskild konst
om icke just ibland de sköna.
Att jaga dem för hund på öppen mark
för fattigman lär ej sig löna,
ty därtill fordras dyra don
förutom det att räven har det laget
att icke gå på öppen mark,
ty helst bak busken gör han slaget.
Nåväl, man tar en gammal åtel —
en åtel är ett självdött djur —
tillräckligt ruttet för en Mickel,
som, fastän han är stor filur,
likväl har sinne för den höga smaken.
I åteln lägger man stryknin,
ett gift som fås på apoteken
och brukas ock i medicin.

Sen runtomkring man kastar brockar —
en brock är en bit bröd med flott —
den dödar ej, den bara lockar
och är med åteln i komplott.

Nåväl, vår Mickel kommer, äter;
ger strax ett skri, ett fasligt ett,
gör skutt i luften, väter
och lämnar livet under stank.

*

Så går det till att ludra räv,
en vidrig sak att se och höra,
men när det icke finnes andra sätt
vad skall i Herrans namn man göra?

Person och Sak.

Jag kunde icke skilja åt
person och sak; det vet nu hela världen,
det är nu så; det var en fåt,
om ock för mycket I begärden,
som gjort personlig varje sak,
som blandat samman Ert och allas
att ej man vet vad fram och bak
egentligen skall kunna kallas.

Min sak, den gingen I förbi
med tystnad — månne vördnadsfull? —
ty den var helig, vissten I,
och stod sig när jag slogs ikull.
Men min person, det var då givet,
den togen I så ledigt fatt —

för vad om den blev sedan skrivet
jag bugar och tar av min hatt:
visst ej för anonymiteten, —
ty omärkt hund hör rackarn till
och den man sparkar i planeten:
ej heller för stupiditeten,
när som champagne den springa vill,
men står som jolmig ölost still:
nej, svida hur det svida må,
stor sak i min person — må gå! —
men hatten av för tryckfriheten!

Förr och då.

Förr rände riddarn in på banan,
låt vara ock med sluten hjälm,
ty namnet målat var på fanan:
var namnet falskt, var han en skälm!

Nu slinker riddarn under skranket,
som pojkar när de stjäla frukt
och riva byxorna på planket
för att av mor sin sen få tukt.
Nu sotar man sig uti synen,
när man ej föredrar en mask,
som dölja kan de kända trynen.
Att man ej lukta må patrask
man tager några fina namn.

Med falska namn och falsker hamn
man går i striden sen så rask,
i striden för det sköna, nätta,
för idealen, Gud och tron med mer,
i hopp att kunna en gång tvätta
sitt eget namn, man smutsat ner.
Men riddare av fruktan och av tadel,
din handske jag ej finna kan,
jag trodde, fast av gammal adel,
du ändock var en adelsman!
Säg, nyttjar du ej sådant tyg?
Finns ingen nummer som dig passar?
En smutsig hand bör vara dryg;
nå, låt oss se! Var icke blyg!
Ah, du har icke händer, du har tassar!

Kunglig nihilism.

Hans Majestät ifrån sin avantscen
på Kungliga dramatiska ger tecken
till en applåd. Publiken är ej sen
att lyda order och ger svar på fläcken.

Är det Natalia née de Gogol,
är kanske skådespelerskan det gäller,
månn salen endast utav bifall skräller
till möblers och till dräkters prål?

Det sista tros av gamle skrattarn,
som funnit pjäsen något röd
och gärna vill ge saken död;
men vi, vi hörde att man ropte på författarn.

Alltså: det var en hyllningsgärd åt nihilismen,
toucherad av en kunglig hand likvisst,
så stor är vorden rojalismen,
att man blir allerunderdånigst nihilist!

*

Man sedan hör uti en entreakt,
bland folket som i korridoren rör sig,
ett sakta mummel: »Tro du mig... som sagt...
du skall få se att saken har en framtid för sig!»

Finsmakare.

Ni kände väl den gamla omnibussen,
som länge skraltat fram på sköra hjul?
Han fordom gick sin tur till slussen,
men har nu stannat i ett ensligt skjul.
Den sista kusken, ännu öm i stussen,
han lever ock, fastän i sista draget,
och ser med grämelse hur varje år
det nya spårvägsaktiebolaget
får sträcka ut i staden sina spår.
Nåväl, jag honom ifrån gammalt känner;
och när vi råkas ä' vi alltid vänner.
Vi råktes här förliden höst,
och jag tog gubben in på krogen
att bjuda på en liten tröst
sen hans hantering gått åt skogen.

Han fick en konjak, verkligt fin,
som slagit förr i huvet mången stackare,
men gubben tog den med ett grin
och sade blott: »det var en rackare!»
Han ville gå för en förståsigpåare
och trodde att han kände vin!

Så kom där in en halvsnygg sjåare
och ville också gubben ge en tår på tand.
Han bjöd på färgat brännvin han,
och när så kusken ville gå och tacka,
bjöd sjåarn porter med stryknin.
Då hördes gamle kusken smacka,
och med en överlägsen kännarmin
han viskade: »Se det var riktigt vin!»

Den underliga skogen.

Som man ropar i skogen får man svar (?).

Jag tog min remington på axeln
och drog i stora skogen ut,
sen släppte jag mitt unga koppel,
som stormar fram med skall och tjut.

Det prasslar och det rasslar
i skogens alla mörka snår:
»God dag, du gråa hare,
som alltjämt uti bukter går!

God dag, du tjädergubbe,
hur du fått dina höns i hand?
God dag, du svarta orre,
som spelar falskt ibland.

God dag, du grävsvinskurre,
som gräver själv din egen grop.
God dag, du lömska kattlo,
som ger i blod ditt yngel dop!»

Vad nu? Vem höres svara
med skri så gällt på mitt god dag?
Vem var som svarte »yxskaft»
och går på falska slag?

Jag ser den röda svansen,
patronen in — och bum!
Se där, du kvicke Mickel!
Den gången var du dum!

Folkupplagan.

När kungar skola skjuta folk,
begagnas kulor och kanoner.
Kanonen, som är maktens tolk,
dock kostar upp till millioner.
När folken skola skjuta kungar,
då ha de bara dynamit,
kanonen länsat deras pungar,
och fattig hjälte blir bandit.

O Barthold Swartz, du store,
man firat nyss din jubelfest,
som om din stora upptäckt vore
ibland de bästa aldra bäst.
Ditt pulver svart liksom din kappa,
det var en präktig medicin,
det verkar hastigt som Jalappa,
och botat kyrkans kolerin.

Men ock det slagit blåa dunster
i folkens ögon när det brann,
och alltför dyr på dina gunster,
du aldrig blev en folkets man.

Nobel, ditt namn hörs sällan prisas!
Din upptäckt stundom dock med skrik
sig påmind gör, men då förvisas,
ty den har luktat politik.
Din vita salva redan botat
så många sår av käpp och knut,
och fast med tullförbud man hotat,
den har gått fri som kungligt krut.

Den frigjort snart det gamla Russia,
den slår i kistan spik på spik.
Om världen ej ett stort Borussia
skall bliva ömkligt, blodigt lik,
då är det du som har meriten
att jorden ännu ej står lik.
Så vit som snö är dynamiten,
»som oskuld och som arsenik!»

Du Swartz, en liten edition lät taga
för de förnäma och för furstehusen!
Nobel! Du gav en väldig folkupplaga,
som ständigt lägges upp i hundratusen!

Dramatisk färgblindhet.

I.

Kritiken tyckte den var grå,
ty grått är allt för gamla knarren.
Publiken tyckte sig förstå,
kritiken hade gråa starren.

II.

Censuren gjorde pjäsen grön,
författaren blev röd i synen.
Publiken honom gav sin lön,
censuren den blev grön i synen.

III.

Censuren, som en klok kapten,
lanternor för i tvenne färger,
med röda och med gröna sken
för stötar man sig skickligt värjer.

IV.

Du har bland rödare ögon
de rödaste någon kan ha,
men stundom de dock bli gröna,
när du får se något bra!

Tidsenligt.

Författarn tyckte hon nog om,
förläggarn han var praktisk.
Förläggarn han att fria kom;
författarns korg blev faktisk.

Författarn som en fattig karl
ej kunde gå och giftas.
Förläggarn nu i himlen var,
där äktenskapen stiftas.

Författarn stretar nu för bröd
åt sin för detta flamma.
Förläggarn lider ingen nöd
och han gör frun till mamma.

Min vän och Jag.

Du minns,
vi voro kungliga amanuenser
och svärmade för idealen,
vi kände icke än Zola och Spencer
och realismen rådde endast vid kvartalen.

Du minns,
när vi ett litet lån fått ut ur banken,
vi åto ostron till Johannisberger.
Och sen när en Havanna dövat tanken,
vår framtid skimrade i nya färger.

Du minns,
vi skrevo pjäser också för dramaten
på vackert språk, så passande parketten
som en kopp kaffe med likör på maten,
som en dessert med ost på efterrätten.

Och nu
vi blivit gamla: du har slutat sjunga
och söker tröst hos dina abonnenter.
I din affär du drager dagens tunga
och känner tungt: non canit plenum venter.

Och jag,
jag skriver icke mer det vackra språket
men lär förälskat mig i det naturligt fula.
Jag kastat mig i världsförbättrarbråket,
där aldrig man går säker för en kula.

Och nu
jag äter skivlax, dricker måltidsdricka,
förökar släktet, går ej mer på krogen.
Du äter ostron ännu med din flicka,
ja du, du blev de gamla idealen trogen!

Idealistkritik.

»Han söker blott det fula
och gräver uti smuts!»
Så med en svarter kula
beständigt han får skjuts.

Så går han stad och skriver
vad livet vackrast har,
sitt hjärteblod han giver
det bästa han har kvar.

Då blir det tyst i hopen.
Man sitter på sin krog
försagd och arg och snopen,
man känt att skruven tog.

En man, vars tunna hjärna
ej en idé har mist,
men därför ock så gärna
sig nämner idealist;

han vid en dålig toddy
får gnugga sitt geni
och valkar sen till shoddy
författarns broderi.

Sen med förfallna suddar
ur vittert kotteri
han på stramaljen kluddar
en smutsig parodi.

Vi surrar du då, fluga?
Vad pratar du om lort?
För dig får smutsen duga,
när du den själv har gjort.

Gå! skura dina tänder,
förrän du bits, ditt fä!
Gå! tvätta dina händer
i Musernas bidet!

*

Härnäst när han vill måla
ur hjärtat en idyll,
att skydda den mot flugor
han syr den in i tyll.

Och strör han gift omkring den
så kom då ej och trät,
ty det var bara fluggift,
så nu så vet du det!

Min jubelfest.

Ett tidevarv så glädjelöst som detta
har likvisst kommit opp med jubelfester,
förmodligen emedan det är kinkigt
att roa sig med bara präster.

Det är de gamle som ha hittat på det,
en modifikation av katekismen,
att ätandet och drickandet är det som gör det —
ett handtag vackert nog åt realismen.

De firat Vega, silverbröllopet och Geijer,
Tegnér och barndop, kronprins, oprahuset,
indelningsverket, Darwin, Gothan —
och Erik Wäderhatt kom också med i ruset.

Om också tiden hedrat våra stora minnen
på hävdens tavlor åter skrivna in av Clio
från Vilhelm Davidson till Gustav Adolf —
jag väntar med min jubelfest till åttinio!

För tankens frihet.

(Den 6 november 1882.)

I.

Trumpetarn skurar sin vita trumpet
och mästerkocken fått göra.
Han knäcker humrar och rör till smet,
han späckar hjärpar att de bli möra.
Och hovmarskalken har gjort en menu
för dagens högtid, en alldeles ny.
Det blåa gardet, det stiger till häst
ty här skall firas i dag en fest,
en fest för den fria tanken.

Och gardets gardister, de blåsa koral
från kyrktorn i morgonstunden.
Bankiren stänger sin banklokal
och krämarn visar ifrån sig kunden.

I skolan slipper man läxor och bön,
på verkstan mister man dagens lön,
ty överståthållarn har så befallt,
att man skall fira i dag överallt
en fest för den fria tanken.

*

II.

I Riddarholmskyrkan är gala i dag,
det vimlar av militärer
och operasångare, damer av alla slag
bland detektiver och dignitärer.
Och ärkebiskopen talar ett vackert tal,
aktörerna sjunga en vacker koral,
och löjtnanter vita och löjtnanter blå,
de känna med stolthet att här de begå
en fest för den fria tanken.

Till sist åt den döde som hedersskänk
man offrar en nygjord fana.
Väl tecknet såg man, men tänkte: tänk
om dess betydelse man fick ana!

Skall månne en oförfärad, en liten hop,
som ej förfäras av hopens rop,
få tänka tankar tillsammans en gång
förutan skydd av gevär och battong
vid en fest för den fria tanken!

*

III.

I koret står referenten
och ser på martyrens byst;
han tänker så fria tankar,
men tänker så tyst, så tyst!

När pennan tröttnat beskriva
uniform och damtoalett,
han svalkar sin blick vid valven,
ty kyrkan den luktar svett.

Det pinade ögat vilar
på svartnad okänd trofé
av fanor i fadda färger
han genom dvärgsnät kan se.

Men bland de dunkla dukar
där lyser som blod så rött,
som om de gamla såren
ej ännu till slut de blött.

Han söker i katalogen
på gruppen numro sju:
»En mörkröd sidenfana!»
Där måste vi ha den ju!

»I denna fana,» — så står det —
»en kejserlig fänrik svept,
av nit för sin tro och lära
av otrons hjältar blev dräpt.»

Han tänker så fria tankar,
men tänker så tyst, så tyst,
här finns i dag blott en hjälte,
en tro, en lära, en byst.

*

IV.

Vid Norra Smedjegatan,
emellan dunkla hotell,
där ligger så mörkt och ensamt
katolikernas kapell.

I dag är ingen mässa
och själva porten är låst,
man har ej hållit Te Deum
och ingen Victoria blåst.

Därinne i lilla kapellet
är kyrkvaktarn ensam i stök,
han dammar Marias altar
som om han väntat besök.

Då hör han fönsterna skallra
av skott och regementsmusik.
Han tänkte: »den dumma svensken,
han är sig då alltid lik;

för tvåhundrafemtio år sen
vi slogo ihjäl deras kung,
och vi som haft skäl att jubla
ej gjorde dem sorgen tung.

Han stridde mot rena läran,
för Luthers nya ragoût.
Nu firar man sekteristen...
Ah ça! Mais c'est mauvais goût!»

*

V.

Och kammarjunkarne buda med artig gest
att nu är supén serverad.
Här äro alla värdar och ingen gäst
och ingen är generad.
En liten genever med kaviar,
det ger humör och krafter spar,
ty supén är verkligen präktig.
En gudomlig lax: Saumon à la Leipzig,
som är av ostron och hummer dräktig.
En à la daube vraiment magnifique!
Kastanjer, murklor och majonnäser,
bordeaux, bourgogne och rhenskt som fräser,
supén är ståtlig på Stockholms slott,
och lycklig den som en bjudning fått,
ty han behöver ej löpa fara
att icke räknas till de heligas skara.

Du heliga skara i vapenrock,
var blev din ära förvärvad
att ensamt du fick komma i flock
och få din mage i kväll fördärvad
av drottningens köksor och kungens kock?
I dag ej frågas om värvad eller indelt,
fast ej det är så alldeles helt
att icke hela skaran är värvad.

Men tyst, nu smattrar förnicklad trumpet;
i fjärran korkarne smälla.
Den heliga skaran gafflarne fälla
och torka mustaschen i damast-servet.
De lämna i sticket en boeuf à la Lützen,
ty silverhalsar ha lämnat isen i pytsen.
Blås upp, trumpetare, kring hela buffeten;
ett glas champagne för Gustav Adolf och tros-
friheten!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Och talet är lyktat och maten är slut;
man börjar kapporna söka.
De höga känslor de måste ut,
man måste ut till Kung Karl för att röka!

*

VI.

På »Kungen» sitter en svartklädd man
och bladar i de radikala bladen.
Civil är dräkten; men av hållningen skönjas kan
att den förvärvats i militärparaden.
Han sitter ensam vid tidningshyllan
och hör hur det skrålas i röken och fyllan,
om Gustav Adolf och Magdeburg och Lützen,
så stort och ståtligt — och så nytt sen!
En tjock kapten av vår värvade stam,
som inträtt nyss i historisk förening,
skroderar högljutt tillbaka och fram
om en nykläckt kättersk mening
i hjältekonungens heliga historia.
Han fuktar svadan med bränd cikoria
och eldar tron med en flaska munk:
»Hör på, mina herrar» — och efter en klunk
han lägger fullständiga bevis i dagen
att Gustav Adolf — nu kom från magen

en elak hosta och minnet brast —
den historiska prämen i dyn satt fast,
ty genom röken han ser — och hickar —
två gamla bekanta men brinnande blickar
och ett löje, ett enda, men kolossalt;
och han såg att för döva öron han icke talt.
Det var den civile för detta vapenkamraten,
som icke fått med av den kungliga maten.
Man visste att icke han blev bjuden,
emedan han icke trott på den nye Guden.
Han fick också ta avsked från regementet
emedan han icke följt exercisreglementet
då han skrev en historisk kritik,
och råkade röra i en viss politik.

Han satt där ensam med sitt sår och sitt löje
och störde betydligt de trognes nöje.
Men skulle varit som fluga i kålen
om han vid supén hade visat sin person,
han som icke hade den rätta tron,
men fick ett glåpord i jubelskålen.
Och vad skulle han göra på den festiviteten,
han som agiterat för religionsfriheten?

*

VII.

Katolska tron, det var den sak
som hjälten ämnade bekämpa,
men för att icke taga sak på bak
han måste efter tidens sed sig lämpa.

Han samlar trettitusen man,
personer blott av rena läran,
av vilka minst varannan brann
av nit för saken och för äran.

Så gick man på med hugg och skott
och klådde katoliker utan ända.
Katolska saken stod sig gott
men katolikerna de blevo brända.

Så för sin tro han livet gav,
men äran fick han dock behålla,
och hopen vandrar till hans grav
med hopp om att se liket trolla.

Jag vet en man som för en annan tro
fick ge sin ära men behålla livet
och hopen ger sig ingen ro
förrän hans liv är sönderrivet.

Vad är för konst att smakfullt dö
och på en katafalk få krona bära.
Nej, då är svårare att slita spö
och dras med livet utan ära.

HÖGSOMMAR

Perseus och Andromeda.

I unkna grottan vid sandig strand
satt konungadottern fången.
Hon såg med längtan mot fjärran land,
och lyddes till böljesången.

I mörker satt hon, i klov och ked,
och trånade efter ljuset;
sig anden svingar på luftig led,
men kroppen var smidd vid gruset.

Till sist befriarn på vingad häst
från blånande sky sig sänkte;
han bräcker bojan som fången fäst
och friheten henne skänkte.

Till tack hon räddarn sin fria hand
och friheten ger tillbaka;
hon byter bojan mot kärleks band
och bliver hans äkta maka.

Han lyfter henne på springarns rygg,
och upp emot solen bär det;
men ner på havet hon skådar trygg
där böljan står blank som svärdet.

*

Så lyder sagan, berättad av Herodot,
som icke gör några reflexioner,
han fann väl ej något att säga däråt,
och hon behövde ej ha några konsiderationer!

Solrök.

Han ser efter om sakerna äro med, liksom om han skulle kunna se det i den röra av människor och persedlar som vimla på akterdäcket.

Han sitter och känner sig skyldig till någon okänd förseelse ända tills ångbåten vänder förbi Bresilje kvarn. Det starka solljuset bländar honom, fjärden är så oändligt stor och de blånande bergen därute locka så underbart. Där står lillans vagn; den där vitmålade med den blåa suffletten, inte den där andra; han känner den så väl, det är små vita mjölkfläckar på det blå tyget; och där är den stora fåtöljen och förmakssoffan och badkaret med blomkrukorna. De se så dammiga ut, de stackarne, de ha stått i tobaksröken hela vintern; den där pelargonen stod på skrivbordet i lampskenet nu på förvåren, när kvällarne ännu äro långa, och då stod fåtöljen där till höger om skrivbordet och han fick en tyst, vänlig, uppmuntrande nick från

den där fåtöljen, när han såg upp från arbetet, där pennan gick sin irrande gång över papperet; men när fåtöljen var tom, lät han den trötta blicken gå ut i rummet och vila sig bland cretonblommorna på den där soffan; men det är så många ögon som titta in i rummet, och lampan flammar upp. Ah! Det är solen som lyser på akterdäck! Se där ett par bekanta ögon sen i fjor — så blek. Har han varit sjuk? Nej! Vi ha inte träffats sen i fjor! Nej, man ser varann aldrig så här i stan, man har så mycket att göra! Man går från sin skola — och hem! Det har varit en svår vinter. Barnen ha haft mässlingen... Det blåser kallt häruppe, jag går ner i salongen.

Återigen dessa många ögon som sitta och stirra på soffan och fåtöljen. Men de se lyckliga ut, längtande, väntande något som med visshet skall komma.

Han lämnar sin plats och går fram på fördäck för att låta det blåsa. Det kommer rök och os från kabyssen där köksan står och svalkar sig. Och försalongen; duken är lika vit som i fjor, syrtuten lika skinande, blommorna på spegelbordet lika nya och friska, lamporna skallra i sina mässingshållare lika som

i fjor, och ändå är det nytt. Det är vårens, naturens evigt föryngrande makt!

Och stränderna tåga förbi de öppna ventilerna i en lång triumferande defilé, än dystra hotande, än leende lekande, men alla så nya, så evigt unga.

*

Han kastar sig i mörka drömmar; han pressas mellan husen i trånga svarta gränder; han befinner sig på botten av en brunn, han skall krypa igenom ett valv men fastnar; man travar tegelsten på hans bröst då han väckes av en stark knackning på fönsterluckorna. Han störtar upp, men det är kolmörkt i rummet; han skjuter upp luckorna, och ett hav av ljus och grönska ligger för honom. O, natur! verklighet som övergår alla drömmar. Ser du, drömmare, sådant har din hjärna aldrig kunnat drömma ihop, och du pratar om den kalla verkligheten.

Morgonsolen belyser ett augustilandskap. Han stoppar ett bröd i fickan, tar sitt horn över axeln, en käpp och en korg — han skall ut på jakt — oblodig jakt.

De vandra mellan ekar och hasselbuskar; där sitta höstens blommor, som väntade tills lien gått över, innan de vågade sig fram i ljuset att njuta i okvald besittning av livet, tills frosten kommer. De gå över stubbåkern, hoppa över diket, kasta sig över gärdesgården, och nu börjar jakten i strandängen.

På den snagghåriga gräsmattan, som är vävd av starr och förkrympta kärrörter, ligga champinjonerna som nyvärpta ägg, väntande solens påhälsning för att få uppfylla sin bestämmelse innan de ruttna; men det få de icke nu mer sedan de fått sin nya bestämmelse — att dö i sin ungdom.

Man lämnar slagfältet och tar av in i granskogen, där det doftar av terpentin — hälsa och sjukrum; balsam för sårade bröst, som man säger; i skogen, där man går nere i lugnet och hör hur det blåser tjugu alnar ovanför ens huvud. Där flyger en tjäder upp, så att det smäller i grenarne. Nu skulle man haft en bössa.

Varför skulle man alltid ha en bössa, då man ser ett oskadligt väsen ute i skogen? Det gives bättre tillfällen i livet då man skulle ha en bössa.

Där går en dragväg; hjulspåren efter oxkärran ha trängt djupt ned i jorden, men det har icke hindrat ett helt giftigt släkte av röda kremlor att sticka upp; de behövde kanske de där hjulspikarne i huvudet och det där oxtrampet över hjässan för att förmå sig inträda i den synliga tillvaron.

Det ljusnar under granarne, och vägen upphör vid ett hygge; här ligga lämningar efter skogens jättar som fallit för yxan, ty de kunde icke ryckas upp med roten; men stubben står kvar och är överfallen av en skara tickor av alla färger och storlekar; de ha kastat sig över dem som flugor på lik, men de hålla sig dock mest till de murkna som de rå på; men de se svultna ut, bleka och blodlösa; de äro icke vackra som kremlan, och icke heller giftiga, men de äro så nyttiga.

Och skogen mörknar igen och granarne blanda sina grenar med mossan på marken och famna stenarne och bygga små svala tjäll där den saffransgula kantarellen sitter bäddad i mossan och njuter sitt korta liv, skyddad för en brännande sol och för rovgiriga insekter.

Marken blir däven; porsen, en gång jagad den också för sina dövande egenskaper, frodas

i fred bland tuvorna, under gråskäggiga förfallna furor, som dött av överflöd; en hackspett hamrar däruppe och hör efter om det är riktigt ihåligt. Solen börjar skina hett; marken blir stenbunden, skogen glesnar igen, och nu höres ett dån ur marken, och det drar en frisk vind i ansiktet; det börjar skimra blått mellan de lägre grenarne, och en doft av obrutna ostron går fram genom granriset. — Ännu några steg uppför sluttningen — och där — havet! havet! Vinden ligger på land och sjöarne äntra klipporna men kastas ner igen för att börja på nytt sin lek.

Av med kläderna och ner i djupet. Vad såg han därnere på en sekund? En annan värld, där träden voro röda som tång och luften smaragdgrön som havets vatten; och så är han uppe igen mitt ibland de sorlande och kämpande vågorna; och han brottas med dem tills han blir trött och lägger sig på deras ryggar; och de kasta honom upp, som de ville vräka honom rätt in i himlen, och de draga honom ner i mörka dalgångar som om de ville taga honom ner i avgrunden; han upphör att vilja, han upphör att önska, han gör intet motstånd; hans kropp har förlorat sin tyngd, han står icke

under inflytande av gravationslagarne, han svävar mellan vatten och luft — det är den absoluta vilan utan förnimmelser.

Han låter vågen bära sig i land på den grunda sandstranden, där den bildar en skräpgömma mellan klipporna. Här har havet samlat allt vad det icke kunde sluka, sorterat, tvättat och polerat det: avbrutna åror, legioner korkar, barkar, vasspipor, laggar, tunnband. Där sätter han sig och betraktar en lösbruten skeppsplanka.

*

De vände för sista skäret —
det knakar i tackel och hult —
med firade skot och bommar
de höllo till havs för fullt.

Det stampar och dunkar i stäven
och vinden han skjuter på,
fram, ut över gröna vågen,
rätt in i en himmel blå.

Från stampande stäv han spanar
den vida runden omkring,
där ögat kan söka vila,
men finner blott ingenting.

Då stannar hans trötta öga,
då svävar ej mer hans blick,
den funnit i fjärran ett något,
en ljus men irrande prick.

Fram över den väsande vågen
sin rankiga bana den styr,
likt malen kring aftonlampan
den söker det ljus den flyr.

Det är en Apollofjäril
så ensam på villande hav,
han sökte därute frihet
och finner en enslig grav.

Men framåt det går som ödet,
i ett är synen förbi.
I blånande sky han spanar
men finner intet däri.

*

Det står en fetlagd sprängört
i grusad fältspatsstrand.
Vid roten ligger en esping
och sover i solens brand.

Men vildbit surrar i blommen
och suger ur knapp och stift;
åt ynglet det suger honung,
åt gadden det samlar gift.

*

De ha suttit instängda i åtta dagar för regn. Han har tagit sitt kvarter vid fönstret, ty han har där en ruta, som av ålder och sol blivit gul och grön och röd, och när han ser ut

genom den över den gråa molniga fjärden, så blir det solsken; de grå måsklipporna bli röda, luften blir gul och träden smaragdgröna; men när han ser på ett särskilt sätt genom rutan, får han en regnbåge på himmelen och då tror han att det skall bli vackert igen.

Men längst ute i fjärden ligger en holme, den ser mera ofördärvad ut än de andra holmarne; granarne äro tätare, klipporna grönare, och det sitter en vass utanför stranden. Dit står nu hans längtan, ty därifrån ser han havet.

Och det blev solsken igen. Han sköt ut sin båt och hissade på! Det går över den gungande vågen och fjärden vidgas, men längst ut lockar den gröna holmen, och den kommer närmare och växer tills båten skjuter in i den viskande vassen och han stiger i land.

Han ser sin dröm förverkligad. Ensam bland träd och klippor med havet framför sig och en oändligt blånande himmel; icke ett ljud som förråder människans störande närvaro; icke ett segel i horisonten, icke en koja på stränderna. En strandskata som älskat ensamheten springer upp och skriker så ängsligt sitt hjälp! hjälp! en flock ungkråkor med modern i

spetsen ge sig ut och springa på vattnet för att fly den fruktades ankomst; en grå huggorm rullar upp sig och rinner som en bäck mellan stenarne för att fly; måsarne komma ifrån skären för att se på fridstöraren och de skrika som små barn och fly; då flyger en kråka upp ur en tät gran och hon flaxar upp med sina trasiga vingar och skriar och hotar och jämrar och flyr till avlägsnare skär; allt flyr den fruktade som flydde människorna.

Han vandrar på sandstranden; där ligger ett skelett av en tall den havet gnagit vit, den solen blekt likvit; den ligger som skrovet av en drake och mellan revbenen blomma purpurröda fackelblomster och guldgul lysing; övergivna snäckskal bädda omkring den vilda astern, som lever sitt liv på deras gravar; valerianan doftar och frodas i en bädd av stinkande tång.

Han lämnar stranden och vänder in i grandungen. De stå så raka, de träden, litet för raka, men han ser havet mellan dem, havet — ensamheten, naturen! Men marken är så jämn som om den trampats av mänskofot; här står en stubbe — yxan har varit här; där växer en brännässla, mänskan har varit här; det kan icke slå fel, ty nässlan är mänskans parasit, som

icke vågar sig ut i skogens ensamhet eller i ängens villande marker; nässlan är en ohyra, som föds av människan, som endast kan leva där människor finnas; den samlar allt damm och smuts den kan åtkomma på sina ludna klibbiga blad och den bränns när man rör den. En härlig avkomma född av synd.

Han vandrade vidare. En gråsparv — rännstenens och bakgårdens granne — den bevingade som trives i mullen, som badar sig i smutsen — som borde ha blivit en råtta, efter han icke ville begagna sina vingar; — människans schakal. Vad levde han då av härute, där människan icke fanns? Kanske av nässlans frön?

Några steg och han hittar en skosula; det var en stor fot, en av arbete vanställd fot som trampat sina tunga steg på den. Mellan trädstammarne reser sig en gråstens-spis som ett altare åt naturens betvingare, som burit offer åt styrkan. Elden har slocknat länge sedan, men dess verkningar synas. Marken är uppbökad som av orena djur, träden äro avskalade, och själva klippan har man brutit sönder; där syns i berget en jättebrunn med smutsigt, brunt vatten; man har blottat jordens inälvor och

kastat omkring spillrorna så som onda barn de där icke få sin vilja fram eller funnit vad de sökt. Men det fattas ändå ett stort stycke i berget! Det tog man med sig när man seglade med fältspaten till porslinsbruket, och när det icke fanns mer att hämta, kom man icke mer igen!

Han flydde ifrån förödelsen och styrde sina steg ner till båten.

Fotspår i sanden! Han bannade och ville fly, men då märkte han att han bannat sig själv och då förstod han varför måsarne flydde och huggormen och de andra, och han trampade igen i sina spår, ty han kunde ju icke fly sig själv.

Han tog sin kikare och riktade den åter över fjärden varifrån han kommit. Och han såg en vit klädning under ekarne och han såg den blå suffletten. Och han gick ner i båten, tog sig en sup och smörgås och tänkte för sig själv, när han satte sig till rors: du som har fått allt vad du önskat, det bästa livet ger, vad bråkar du då för?!

Segling.

Håll hårt på fockeskotet,
ty vinden emot oss går,
jag ser på din fladdrande slöja
och på ditt ystra hår!

Din fladdrande blåa slöja
emellan master och tåg
jag ser som en flik av himlen
och som en blånande våg.

Det är för tio år sen
jag såg den aldra först,
fast striderna varit stora
är kärleken ändock störst!

Det var på Drottninggatan
en brinnande junidag
på trånga trottoaren
vi möttes du och jag.

Och så försvann du i strömmen
förbi butikernas glas
och ljudet av lilla kängan
dog bort med släpets fras.

På hattar och parasoller
din blåa slöja flöt.
Så sjönk den i mänskofloden
som över den sakta sig slöt.

Men jag, jag letade upp den;
som standert sen på topp
när jag gick ut i stormen
jag alltid hissat den opp.

Din fladdrande blåa slöja
är ännu lika blå,
den är visst ej densamma
men alltid densamma ändå.

Håll av på fockeskotet,
ty havsjö börjar gå.
Vi frukta väl inga stormar,
men hemma vänta de små!

Högsommar i Vinter.

Ute braskar vinterkvällen,
gatan ligger tyst och mörk,
draget skakar kaklugnsspjällen,
och av porten höres skrällen
när som vinden går i durk.

Enkel kvällsvard är till ända,
flickan dukar av vårt bord;
låt oss ljus i kronan tända
natten uti dag att vända,
natten är till nöjet gjord!

Jag skall fälla ner gardinen
att ej grannen här oss ser;
jag slår vin på karaffinen,
och med vackra solskensminen
sätt dig vid pianot ner.

Sjung om sommarn, sjung om skogen,
sjung om havet helst ändå!
Jämt till stormar redobogen
vresig vän, men alltid trogen,
svarta djup och böljor blå.

Nu vid dina friska toner
och pianots harmoni
växa mina pelargoner,
födda under heta zoner,
och till lummig lövskog bli.

På din eldskärm syns regattan,
vita segel, blåa berg;
och på palln sefirgarnskattan
spinner på den varma mattan;
blekta blommorna få färg.

I trymån jag ser vår lilla
våning i ett perspektiv
fast det är en optisk villa,
vinet målar icke illa,
ger den verklighetens liv.

Fjärran arbetsbordet vilar
under böckers tunga rad,
halvsläckt lampa dåsigt smilar
mot de svarta skaft och pilar
vid ett bläckigt pappersblad.

Till ditt rum jag sen kan titta,
ljusgrön möbel i creton;
hushållsboken kan jag hitta,
i din sykorg syns den sitta
mellan roller i kartong.

Men igenom dörrens springa
jag ditt lilla huvud ser,
blicken som en blåsmidd klinga
värjer hugg, men vill ej stinga,
nu i spegeln mot mig ler.

Och jag ser ditt ljusa änne,
blekt blir lampans röda sken,
blixten ifrån bröstets spänne
slår en ljungeld mellan tvenne
blickar som förgås i en.

Tyst! Det ringer i tamburen!
Ah, jag vet nog vem det är,
det är posten, sista turen;
men var tyst, min vän, som muren,
öppna ej, jag dig besvär!

Låt dem ligga i sin låda
kalla brev och korrektur,
friden blott hos oss får råda,
orostiftare de båda
stanna inom vällåst bur!

Sjung, min vigda älskarinna,
ingen ringning mer oss når,
sjung ännu, låt vinet rinna,
nöjets timmar snart försvinna,
nu är hela natten vår!

Ballad.

Vid Monts-Noires,
vid Monts-Noires vid Rhône:
Herr Beaujolais,
herr Beaujolais de Beaune,
han byggt en borg vid alpens rot,
som blickar ned med hat och hot
på hyddorna invid dess fot
ner i den låga dal.

Herr Beaujolais,
herr Beaujolais de Beaune,
han byggt sin borg,
han byggt sin borg vid Rhône.
Men högt på alpens spets det bor
en gammal falk, som folket tror
att han är med Hin Onde bror,
så tros i djupan dal.

Herr Beaujolais,
herr Beaujolais vid Rhône,
han älskar ej,
han hatar hyddans son.
Med dennes svett han föder svin,
ur dennes märg han pressar vin,
men över honom ruvar Hin,
Hin Onde och hans bror.

Herr Beaujolais,
herr Beaujolais de Beaune!
Hör upp! Hör upp!
Hör du ej bergets dån?
På Alpens spetsar snön har smält
och falkens vissling ljuder gällt
högt över klyft och höjd och fält
och borgen där du bor.

Herr Beaujolais,
herr Beaujolais vid Rhône!
Du vet! Du vet
var dånet kommer från.

Det falken är som vid sitt bo
har rubbat isens svaga bro;
den störtar ner, den rullar — O! —
Nu är lavinen här!

Herr Beaujolais,
herr Beaujolais de Beaune,
hans borg och han,
de sova nu i Rhône.
Men sonen hans går världen kring,
har ingenting, är ingenting
och blir väl aldrig någonting,
om ej han bliver kär.

Herr Beaujolais,
herr Beaujolais de Beaune,
han hatade,
han hatat hyddans son.
Men hyddans dotter har hans son
i dag fått ljuva ögon från,
som lockade till kyssars rån
och dömde till en sång.

Lördagskväll.

Vinden vilar, viken ligger som en spegel,
kvarnen somnar, seglarn tar ner segel.
Oxarne bli släppta ut i gröna hagen,
allting rustar sig till vilodagen.

Morkullsträcket drager över skogen,
drängen spelar dragklavér vid logen,
förstukvisten sopas, gården krattas,
trädgårdssängar vattnas och syrener skattas.

På rabatten ligga barnens dockor
under brokiga tulpaners klockor.
Bolln i gräset lagt sig i skym unnan,
och trumpeten drunknat uti vattentunnan.

Gröna luckor äro redan slutna,
låsen stängda, reglar skjutna,
frun går själv och släcker sista ljuset,
snart i drömmar sover hela huset.

Ljumma juninatten slumrar stilla,
still står gårdens nötta vädervilla,
men i stranden ännu havet gormar;
det är bara dyningar från veckans stormar.

Morgon.

Skogar och skär de stå i brand,
junimorgon är brännhet,
västlig blåser vinden från land,
dagen lovar bli vacker.

Kaffekokarn på förstukvist
puttrar vid spritblå låga,
huset sover ännu en frist,
herrn är ensam på benen.

Tar sitt kaffe i fruns fåtölj,
tänder så cigarretten,
samlar papperen i portfölj
och går sin väg helt sakta.

Tar i trädgårn en liten titt,
synar gurklist och sängar,
här och där han gör ett snitt,
plockar maskar från kålen.

Upp i berget han sig beger,
granskog doftar av kåda,
röda stugan därnere ser,
vita knutar och gröna luckor.

Och där sova ännu de små
och deras lilla mamma,
kastar slängkyss en och två,
vandrar inåt i skogen.

Plockar en viva, en orkidé,
orren smäller i snåret,
ekorrn kilar från trä till trä,
årtan snattrar i kärret.

Sen vid stranden i sin berså
han slår sig ner att skriva.
Hav och sol och böljor blå!
Nu skriver han satirer!

Sen till frukost han ilar hem,
barnen skynda bli kyssta,
som satiren ej träffat dem
äro de snälla och tysta!

STORMAR

Landsflykt.

(1876.)

I.

Frossjuk söndagseftermiddag dåsar,
ostlig vind oktobermolnen vältar,
ifrån strömmen skrika tama måsar,
duggregn gatans damm till ävja ältar.

Jakobs klockor ringa aftonsången
och vid heligt oljud damer skynda
ta ett nådeförskott för säsongen
för att sedan mera städat synda.

Gent mot kyrkan under oprahuset
hemlös ungkarl på kaféet bolmar,
ängslig, feberhet från gårdagsruset
vänder tidningsblad i stora vålmar.

Lagerträden uti regnet susa,
lagrar tobaksrökta, punschbeskänkta;
dästa orgelljud från kyrkan brusa
genom rutorna av gatsmuts stänkta.

När med orgelns ton det stämmer
halvtömt punschglas högt på brickan klirrar
och ur slummern kyparn skrämmer,
sträng från spiseln brons-Beethoven stirrar.

Hemlös ungkarl sitter purken, pirrig,
ser sin bild i takets speglande kasetter
gulblek, spöklik, spräckt och virrig
som en drömsyn uti russömnsnätter.

Sjunker samman i den gröna schaggen,
svettkall panna tager till att mulna,
och i hjärtats väggar gamla taggen
kommer såret att ånyo bulna.

Strax han ner i bladen dyker
att i nutids narrverk glömma
hur hans hjärtblod ännu ryker,
huru såren ännu ömma.

Läser om de stora orden,
släckta ljus och tända dankar,
falska växlarne och fina morden,
vackert språk och fula tankar.

Om falliter och oktrojer,
journalism av lättmatroser,
vitterhet med korderojer,
franska dramer med fransoser.

Jakobs klockor mjältsjukt pingla;
syndaskaran ur portalen
som en gråsvart orm ses ringla
till teatern eller balen.

På kaféet tändes gasen
och de tunga jalusier fällas,
punschen gnistrar ren i glasen,
och i dörrn det börjar smällas.

Rummet luktar regnvått läder,
fuktig tobaksrök mot taket stiger,
prat och stim och dyra eder,
endast ensam ungkarl tiger.

Blåa rökmoln speglar dölja,
gasens kupor dunkelt glöda,
enslings blickar molnen följa,
minnen uppstå från de döda.

Hemmet ser han hägra fjärran,
gammalt borgarhem från tjugotalet,
stamfar ifrån bryggarkärran,
som var med om kungavalet.

Nött mahognymöbel prydd med mässing,
tvåmanssäng ifrån Carl Johans dagar,
ärbar som en dram av Lessing,
byråar med stora magar.

Och på väggarne litografier,
Nikolaus och Napoleon den förste,
Torsslow, Högqvist, bland genier
från de minste till de störste.

Bokskåp av massiva eken
med Franzén, Wallin och Braun,
tidens smak: Guds ord i leken,
bland seraferna en Faun.

Hemmets varma söndagskvällar
samla sprängda syskonringen,
bröder lämna glada sällar
och av systrar saknas ingen.

Ser den gamle i sitt soffhörn röka
och slå takt till menuetten
när de unga sig försöka
på den Haydnska kvartetten.

Mor går kring bland alla sina
och trakterar dem som spela;
morbror tyckes Haydn pina
när i brädet han syns träla.

Mormor lämnat nål och sömmar,
läser tyst i sin postilla,
hon har slutdrömt sina drömmar,
ser sin värld igenom brilla.

Hem och söndagskvällar varma,
glada systrar, muntra bröder,
röken hägrar för den arma,
i vars hjärna ruset glöder.

Men nu öppnar kyparen ventilen,
varma syner bort med rökmoln draga
ut i regn och kväll med väderilen,
som i mörkret utanför hörs klaga.

*

II.

Åkare, kör fram
att jag må hålla mitt intåg
i den broderliga huvudstaden
och hedra mitt trogna norska folk
med min märkvärdiga närvaro.
I en skraltande droska
ohälsad av hurrarop,
ofirad av unionsflaggning
låter jag mig dragas
av ett gudbrandsdaliskt enspann
opp för Carl Johans Gade.
Nedanför slottsbacken
mottages jag av brödrakonungen
med hatten i hand,
oomgiven av stater och kårer,
utan studenter och polisbetjänter,
på en knäböjande konstitutionell
högerhäst,

som sänker huvudet
inför mig, vänstermannen!
Smickrad och rörd
över det lysande mottagandet
befaller jag körsvennen
föra mig undan i en bakgata,
att jag på ett andra klassens hotell
må dölja mina känslor
och min obetydliga nattsäck.

*

På Frognersæterns vinglande utkik
ser jag ut över dig,
stolta Norge.
Jag ser dina fjäll
som retade vildgaltsryggar
där granskogen reser borst,
borst över sekelgamla kränkningar
och hälftenbrukskonstitutioner,
borst över familjekonventioner
och fideikommissföreställningar,
och jag ser i en bergsskreva
nere vid fjorden
det trogna folkets polisvaktkontor,

statens och kyrkans kronomagasin,
det ortodoxala Kristiania.
Jag ser din mörka aula
och dina latinförgiftade väggmålningar,
ämbetsmanna-stuteri,
där långöriga Marcellusfysionomier
studera jus
och öva injurier
på allmän bekostnad.
Jag ser det kungliga hotellet
för resemonarken
och den kungliga reseregeringen,
och mitt skarpa öga upptäcker även dig,
lilla löjliga lusthusfästning
Oscarshall,
där en fri konung bland ett fritt folk
stängt sig inne
i Guds fria natur.
Och jag ser dina gråa väggar,
stortingshus,
där stora ting äro i görningen,
tung som en Dovrekyrka
där ännu naturens röster
tala oförstått språk
till kulturens snöpingar
som glömt sitt modersmål,

jag ser också dig,
Akershusfästning,
där kruppska kanoner
försvara regalierna
mot din frihet, Norge,
som du försvarar själv,
du, och dina fjäll!
Jag ser på gatorna
dina uppstudsiga drängar,
norska folk,
jag ser lagvrängare och lakejer
ta upp trottoarerna
medan du, husbonden,
får trampa i modd
på gatans kullerstenar,
men jag ser icke dina store män
som fått gå i landsflykt,
män, så stora att de räckte till
även för oss ofantliga svenskar,
och räcka än!
Men jag hör deras röster
såsom jag hört dem från ungdomen,
och när de ropa från fastland,
då mulnar det över fjorden
och Gaustafjäll tindrar
och ger eko,

betäck då ditt huvud, gamle bronskung,
ty det haglar på din hjässa,
giv hästen tyglar och låt honom löpa,
ty skredet kommer
och sätter dig på hasorna;
då må lakejerna skria
sitt latinska veto,
det hörs ej för böndernas rop,
när de ropa sitt »Gud förbjude»!

*

III.

Ökända
resehandboksförtalade
hederliga Nordsjö!
Kontinentfarares skräck
och damernas fasa!
Du ligger ju blickstill
och moltiger;
som en mälarvik
i midsommartider!

Och korten krypa
ur litografiskt hölster
som vallmor ur knoppfjäll
och steklar ur puppa.

Missnöjda svenskar
och ondsinta norskar
spela mariage på kobryggan.
Och lapparne dansa,
jungfruligt-nybrutna,
hjärteress-stämplade,
talk-finhyllta,
som Läsning-för-hems-uppfostrade,
Blasieholmskonfirmerade,
pensionsutsluppna
bleksotspatienter.
Och akvavitnorskar
med absolutrenade svenskar
tas om sticken
som sanna bröder.

Men den fiskdoftande
sydostbrisen
som ätit sillfrukost
på Doggers-bankar
spräcker viven
och blandar artigt
åt brödrafolken.

För tionde gången
dukas igen
av drickspengshektisk stewart,
och eftersjösjukshungriga
herrar och damer
begagna med fördel
bergenserflundror
och dovre-orrar
som surrogat
för en bortkastad middag.

Men i nachterhuset
har en sädesärla,
en i flyttning stående
mellanfolklig sädesärla,
slagit sig ner,
orädd som en drunknande,
på en patentlampa
och snaskar flugor
inlagda i rovolja.

Hemlös, flundermätt ungkarl
anställer betraktelser,

halvt poetiska,
halvt kulinariska,
över tillvarons elände
och den nylitteratur-oundgängliga
kampen för tillvaron.
Med en suck,
en magkatarralisk suck
från djupet av mellangärdet
och med handen på levern
sänder han tankar,
tungfotade middagstankar,
till hemmets vår-åkrar
och sommarnöjs-trädgårdar,
där ärlorna fordom
plockade daggmask,
gammal förfelad daggmask,
som fick gå hädan
så bittert-oväntat-hädan
utan att få fylla sin kallelse
på en engelsk metkrok.

Men Nordsjön,
så högsommarblå,
så roddbåtslugn,

gäckar hans förhoppningar
om en oktoberstorm,
och hans eländiga hjärtfelshjärta
atrofieras av sympati
för en misskänd storhet,
misskänd som han!

*

IV.

Tvenne dygn på öppna havet,
kronometern man försmår,
ty i djupet är begravet
om den rätta kurs man går.

Lodet talgas, linan löper,
ångarn gör en sakta lov,
ner i botten talgen stöper,
kommer upp med dyrbart prov.

Se där ligger nu i handen
gul och våt en liten plätt
och man läser uti sanden:
kursen ha vi hållit rätt.

Förr man styrde efter stjärnor,
såg mot himlen efter land;
nu ha våra klipska hjärnor
lärt att styra efter sand.

*

V.

Östersolen lyser på vita berg,
och jag hörde en röst från söder som talade
och sade:
Förbannelse!
Förbannelse över dig, England,
så kritvitlimmad utanpå
som en vitmenad grav
men inuti så svart,
så sotigt svart
som en stenkolspråm,
ankrad mellan Nordsjön och Atlanten.
Förbannelse över dig, grosshandlarö,
och din minuthandlarpolitik!
Förbannelse över lord Beaconsfield,
som i den mänskliga kärlekens namn
skötte sitt medlarekall

mellan Asien och Europa
som en veritabel provisionsresande!
Förbannelse över din heliga kyrka
och dina sanna kvinnor,
dina sanna strumpstickande
tevattens-kvinnor!
Förbannelse över dina Tauchnitz-editions-romaner
dina missionshus och frälsningsarméer!
Men jag svarade från norr och sade:
Du sotiga vita Albion!
Om än dina synder vore blodröda
som dina rostbiffar,
om ditt hjärta vore svart som din stenkol,
jag, den mäktige och landsflyktige,
jag tar ditt marina kritlager
och stryker ett streck
över ditt stora debet
på din stora svarta tavla;
icke därför att jag är duperad
av ditt förträffliga Pale Ale
och dina goda rakknivar;
jag förlåter dig
dina ostindiska synder,
dina afrikanska brott
och dina irländska nidingsdåd;

jag förlåter dig, England,
icke för din skull,
men för er,
Dickens, Darwin, Spencer och Mill!

*

VI.

Så ha vi äntligen hunnit upp dig,
du flyttande sommar
och rötmånadsvärme,
på en första klassens ångare
med tolv knops fart
i Hâvre de Grace.
Hell dig, Hâvre
med Guds nåde,
normandernas Gosen!
Hell dina Ostendeostron
och din Chablis.
Och tiofalt hell
dina gula meloner och violetta kronärtskockor,
dina blå druvor
och eldfärgade tomater!
Hell Café Tortoni
med monopolcigarrer
och mazagran!
En kyss, papegojor

och honingsfåglar,
som västindiefararns
illitterata matroser
hemfört från Brasilien!
Min hand, akacior
och bredbladiga plataner,
som hindra solen
att bränna min kolossala hjärna!
Min fot, borstpojkar och blomkålskärngar!
Min famn, sommar,
som flydde så skamligt
från gamla Sverige,
du som jag!
Du tålde väl ej klimatet,
nordens oäkta barn,
söderns och solens son.
Min vördnad,
min bättre-folksförpliktade
svenskkrypande vördnad
ägnar jag din gula mölja,
ärevördiga Seine,
destillerad ur rännstenar
och avloppsrör
från det korrespondent-besjungna
aktrisdyrkande, världsförbättrande
Paris;

jag har sett dig, Seine,
där du kryper ut i kanalen
som en jätteål;
för att tvätta dina synder,
dina parisiska kloaksynder
i världshavet!
Jag har sett dig, Seine!
Nu vill jag se Paris —
och leva!

*

VII.

Statt upp och förkunna!
För släkt och ovänner,
för en avundsjuk värld
att mina ögon skådat din härlighet,
choucroute- och jambondoftande,
spårvagnstutande,
skyltbehängda
smutsiga
oktober-Paris!
Jag har lagt sista handen
vid min vårdade uppfostran,
ty jag har beskådat dina oljefärgstavlor,
Louvre!
Och jag har låtsats falla baklänges
inför Venus Milo!
Min ära är räddad,
ty jag har haft tråkigt
på Théâtre Français,

jag kan räcka min behandskade hand
åt det bildade samhället,
ty jag har sett madame Judic
som sköna Helena!
Min omtvistade dygd
är numera odisputabel
sedan jag dansat på Bal Bullier
och sett studentmätressernas strumpeband
blandas med sidenslips
och talmikedjor.
Mitt lärda anseende är stadgat
sedan jag en hel halvtimme
frågat efter ett obefintligt
Gothans Missale
i Bibliothèque S:te Geneviève,
mitt republikanska nit
har känt sig livat
vid åsynen av de brända Tuilerierna,
men mitt förbannade gamla hjärta
är lika obildat,
lika olärt,
lika oförbätterligt eländigt
som förut.
Du gamla strunthjärta!
Och jag har ändock hängt in dig
till rökning i S:t Germain L'Auxerrois

och jag har vädrat dig i Marly-le-Roi,
jag har givit dig gott vin och dåliga kvinnor i
Montmartre,
jag har promenerat dig i Champs-Elysées
och du har dinerat försvarligt i Palais-Royal!
Vad vill du då mer,
du otidsenliga,
gammalmodiga,
nutidssträvande hjärt-elände!
Vad vill du då mer?
Ha! du falska hjärta,
du längtar
och du kämpar.
Du längtar till det fula landet
med de vackra ögonen,
du längtar efter det dagliga ovettet
och de lördagliga dumheterna,
du trånar efter det fjärran brännvinslandet,
det stolta öl-och-brännvinslandet
och dess europeiskt ryktbara
kakelugnar.
Du suckar efter förlossning
från fuchsin-förfalskat rödvin,
skämd blomkål
och brända kastanjer.
Bekänn, hjärta!

Du leds vid den konservativa republiken
och längtar efter Carl den tolvte, hjärta!
Jag hör, hjärta,
hur dina klaffar smälla
som det smäller i dörrar,
och jag hör, hjärta,
hur det gnisslar och bultar
som det gnisslas i byrålådor
och bultas i packlårar
när man skall ut och resa.
Bekänn, hjärta:
Du har redan packat
och kanske också köpt biljett!
Jag vet att du har gjort det, hjärta!
Ser du! Ser du!

På Nikolai ruin.

Visby 1870.

Det är just i middagsoset
på Nikolai ruin,
då vårvinden blandar havsluft
med doft av ros och jasmin.

Djupt under mig nere vid stranden
man sjunger en Sankey-sång
och letar petrifikater
vid doften av rutten tång.

Och sången den är så sömnig,
så masig och monoton,
och jag blir så sömnig, så sömnig,
ty luften är full av ozon.

Mitt bolster är stoppat av murgrön,
till kudde ur en portik
jag lånar en mossig kragsten
av oäkta nordtysk gotik.

Och rönnen lovar att mota
sin kos båd flugor och knott,
det tjänar ej längre streta,
att sova på maten är gott.

Då hör jag från valvet inunder
den väldiga orgelns ljud
och röster av snöpta präster,
som tagit Kristus till brud.

De sjunga om Kristi kärlek,
om bruds och brudgummes band,
fast kärleken tycks något grekisk
där bruden är vorden till man.

Allt gällare stiger sången
i kyrkans bågnande skepp —
Nu lyfter bispen sin kräkla:
här tuktas andar med käpp!

Men skaror av arma själar
på stengolvet böja knä,
de rista på himlens portar
men hava ej guld till entré.

Allt gällare stiger sången
mot kyrkans kalkade valv;
de sjunga sitt Kyrie, Kyrie,
men dyrka den gyllene kalv.

Nu kyssa de kors och kulor
och sitta så vackert still,
men kyssa kalven på pannan,
när Gud vänder ryggen till.

Då stiger från altaredisken
en vällustig doft av mysk,
ty här skall kommuniceras
och packet det luktar snusk.

Och packet kryper i dammet
att smaka det vita bröd.
Bourgognen lyser i kalken
som bispens näsa så röd.

De ropte sitt Herre förbarma,
när prästen tog bägarn och drack,
de ropte sitt Kriste förbarma,
de ropte så valvet sprack.

Jag rycker mig ur min slummer
och ser mig försiktigt omkring,
men borta är pack och präster
och orgel och altarring.

Blott solen så hjärtligt lyser
i stället för smala ljus,
och groblad ränna och frodas
i fallna pelares grus.

Då blåser en bris från redden,
utur ett fönsterogiv,
han griper en murgrönsranka
och söker ett glättigt motiv.

Strax vaknar den svarta staren
som byggt i ett kapitäl,
han bryner sin näbb mot stenen
och sjunger till vindens spel.

Men under mig nere vid stranden
man sjunger en läsarsång
och letar petrifikater
vid doften av rutten tång.

Solnedgång på havet.

Jag ligger på kabelgattet
rökande »Fem blå bröder»
och tänker på intet.

Havet är grönt,
så dunkelt absintgrönt;
det är bittert som chlormagnesium
och saltare än chlornatrium;
det är kyskt som jodkalium;
och glömska, glömska
av stora synder och stora sorger
det ger endast havet,
och absint!

O du gröna absinthav,
o du stilla absintglömska,
döva mina sinnen
och låt mig somna i ro,
som förr jag somnade
över en artikel i
Revue des deux Mondes!

Sverige ligger som en rök,
som röken av en maduro-havanna,
och solen sitter däröver
som en halvsläckt cigarr,
men runt kring horisonten
stå brotten så röda
som bengaliska eldar
och lysa på eländet.

Indiansommar.

Från sjukrummets kloraldoftande kuddar,
mörknade av kvävda suckar
och hittills ohörda hädelser;
från nattduksbordet,
belamrat av medikamentsflaskor,
bönböcker och Heine,
jag stapplade ut på balkongen
för att se på havet.
Svept i min blommiga filt
lät jag oktobersolen skina
på mina gula kinder
och på en flaska absint,
grön som havet,
grön som granriset
på en snöig gata
där ett liktåg gått fram.

Havet låg blickstillt,
och vinden sov —
som om ingenting passerat!
Då kom en fjäril,
en brun otäck fjäril,
som förr varit kålmask
men nu kravlat sig upp
ur en nylagd lövhög,
narrad av solskenet
gubevars!

Skälvande av köld
eller ovana
slog han sig ner
på min blommiga filt.
Och han valde bland rosorna
och anilinsyrenerna
den minsta och fulaste —
hur kan man vara så dum!

När timman var ute
och jag reste mig
för att gå och ta in,

satt han kvar ännu,
den dumma fjäriln.
Han hade uppfyllt sin bestämmelse
och var död,
den dumma djäveln!

Månsken.

I dalen bland grönskande alar
där sorlar en liten å;
i tuvan sitter en snäppa
och lyss med undran därpå.

I dalen där rullar och bullrar
en nylackerad landå,
och ån och snäppan de tystna
och höra med bävan på.

Där uppe står skyhöga alpen
och skådar föraktligt ned
på bullrande krypet i dalen,
och vårdar sig ej bli vred.

Men högst på himlen står månen
och lyss till snäppan och ån;
hon kysser fjället på pannan
och speglar sig i landån.

UNGDOM OCH IDEAL

1864—1872

Kärlekssjukan.

Tidigt en morgon i maj jag satt vid mitt fönster bedrövad,
såg hur på blommorna små snöflingor föllo så tätt,
häggarne skakade sorgset de vitnande lockar för vinden
och för den kyliga fläkt stängde tulpanen sin kalk.
Då blev i hjärtat det höst och jag höjde mot himlen min suckan:
»Herre, din vår till oss sänd — visa ditt anlet igen!»

Då upp i skyn bland de skingrande moln en lärka sig svingar,
höjer sin klingande sång, sjunger om sol och om vår.

Och på en gång blir det liv i trädgårn, i parken, på berget,
uti mitt hjärta på nytt vaknade vårfröjd och hopp. —
Lärkan som kom, det var du, min förtrollande flicka,
våren du förde till mig — ack! det var kärlekens vår.
Söderifrån till den älskade kretsen av syskon du vände;
glädjen du förde till dem — smärtan blott gav du åt mig.
Säg, har av Sundet ditt öga den djupblåa färgen fått låna?
Säg, har i bokskogens natt näktergaln lärt dig sin sång?
Grymma, du tände en eld i mitt hjärta där friden nyss bodde;
släck den! O, släck den helt snart, eljes av den jag förbränns!

*

Ut på det stormande hav vill jag söka få svalka åt hjärtat,
känslornas eld släcka ut, dränka i djupet min sorg.

Skaka din vinge, du stormvind, och tysta med dånet min klagan,
skumma, du bölja, mot sky, stänk på min brännheta kind!
Hopen er, moln, och betäcken med natt alla himmelens stjärnor,
ej edra blickar jag tål — ned i mitt hjärta I sen!
Hör hur det fräser i toppen på böljan och visslar så lustigt!
Stormen därute har skänkt lugn åt min sargade själ.

*

Aftonen sänkt sig på rosiga moln och havet det vilar;
böljorna slumra så ljuvt, sovande sucka de än:
ack nej, mitt hjärta det är som så ängsligt suckar och kvider,
böljorna slumra nog ljuvt, de få ju älska sin strand.
Bortom den västliga sky där bor min älskling i fjärran;
giv mig ditt vingpar, du mås, flyger till henne jag strax.

Smyger i kammaren in där hon sitter i drömmar försjunken,
trycker på pannan en kyss, smeker det nattsvarta hår.
Arme, vem gav dig en tanke så djärv att hon skulle det lida?
Ej hennes tanke dig når — ej är för dig hennes kyss.
Ack, åt en annan sitt hjärta hon skänkt, åt en annan en levnad
full utav kärlek och ljus; mörker och köld blir din lott!
Natten ej skänker mig ro; på mitt läger jag sömnen ej finner.
Böljorna sova så ljuvt — ack, de få älska sin strand!

*

Jubla, min själ, ty en gnista av hopp för min kärlek har vaknat,
njut av ditt rus en sekund, snart kan du väckas därur!
Flicka! Du minnes de timmar tillsammans vi njöto i gamman
uti den fria natur, under syrenernas hägn,

blandande rösterna samman till avsked åt sjunkande solen,
vid dina fötter jag satt; månn då jag tänkte på soln?
Och när av gräset vi bundo de grönskande kärleksorakel,
tror du på kransen jag såg? Fråga de händer så små!
Och när det äskade svaret jag fått — o, då sjöng det i hjärtat.
Svaret du gav mig ju själv! — Frågan den stod i min blick.

*

Älskade flicka, säg, vill du mig följa på världsvimlets böljor?
Läggom då ut ifrån land, trotsigt vi ge oss på väg!
Börja då stormarne ryta och vågorna häftigt att svalla,
luta dig då mot mitt bröst, där har du funnit ditt stöd.
Bryr oss väl mänskornas häckel och hat när vi älska varandra,
älska i lust och i nöd, älska i döden varann.

O! denna tanke att äga dig, flicka, ger stål åt
min vilja,
med dig jag bryter ner berg, utan dig lamas
min kraft.
Räck mig din hand och mig ryck ur förtvivlans
kramande armar,
jag skall dig vårda så ömt, leva för dig och
min dikt,
och ur din själ vill jag hämta den heliga sångare-
yran.
Högre skall klinga min dikt; du skall mig
tonerna ge!

*

Dock, vad yra mig fattar? Du är ju såld åt en
annan?
Vad kan jag fordra av dig, jag, som en främ-
ling dig är?
Fattig, så fattig jag är, och har intet att bjuda
dig, flicka,
endast ett hjärta så varmt, endast en vilja så
stark!
O, så förlåt då en dåre om han förmätet har
vågat

kasta en brand i din själ, njutit din vänskap
en stund.
Värmt mig vid kärlekens heliga eld som du tänt
för din älskling,
om jag mig brände därvid, O! då är straffet
väl nog!

*

Natten har gjutit sin sabbatsfrid över sovande
jorden,
siskan slumrar i lund, drömmer om kärestan
sin.
Aftonvinden sig glömt under lindens grön-
skande krona,
kysser det nyspruckna löv, viskar om älskog
och tro.
Ensam jag vakar vid lampans blekgula sken på
min kammar,
finner ej mera det lugn arbetet fordom mig
gav,
tanken ej håller tillsamman de växlande bil-
dernas mångfald,
ty för min drömmande blick, svävar, o flicka,
din bild.

Ack! jag vill slita den lös ur mitt hjärtas innersta skrymsla,
dock det ej står i min makt; hjärtat följde då med.
Tornurets slag mångfaldiga gånger mig kallat till vila;
sömnen dock finner jag ej; kärleken vakar alltjämt.
Ack, några timmar tillbaka jag njöt ännu hennes åsyn.
Lärkan har flyttat sin kos; hösten har kommit igen.
Ensam jag stod ner vid bryggan bakom den urgamla linden,
såg hur i avskedets stund vännerna bjödo farväl.
Varför fick jag din hand ej trycka så väl som de andra,
tacka för glädjen du gav, ljuset du spred i min själ?
O, när hon stod där på däck så blek som narcissen om kinden,
tåren i ögat så klar, speglade saknad och sorg.
När så de nattsvarta lockar fladdrade fritt uti vinden

stod hon förklarad och skön, lik mina drömmars idol.
Då av smärta jag greps, jag då ville mig kasta i djupet,
dö uti sällhetens stund med hennes blick till farväl.
Kanske hon göt då en tår över ynglingens trofasta kärlek,
över det hjärta som brast, ack! över mig hon ej grät.
Nu på det ödsliga hav mot den främmande kusten hon färdas.
Stilla din vrede, orkan! Ej får du bryta min ros!
Vaggen, i böljor små, till drömmarnas världar min flicka,
måne, belys hennes väg, stjärnor, så snällt stån vakt.
Och när i morgon hon vaknar att hälsa den främmande stranden,
glädje till henne då för, nyfödda dag, i din famn!

Men vad purpur har färgat gardinens våder så hastigt?
Lampan bleknat alltmer, skuggorna flyktat sin kos.
Säg vem du är som sjunger så glättigt i natten?
Varför gäcka min sorg, mana de natt-tankar fram.
Sol, vänd åter dit ner i västerns ljusfyllda salar!
Smärtan ej älskar ditt ljus, mörker är sorgernas vän.
Dröjen, o dröjen en stund med er bön, I små fåglar,
låten till vila mig gå! Bedjen I sedan för mig!
Bedjen er ljusets fader om ljus för den sorgsne som lider,
han skall höra er bön; kvalen förstummat min röst.

Tärnvers.

Vi kommo tillsamman så rörda,
och väntade blott på det bud
som skulle till brudstoln föra
den unga, den lyckliga brud.

Sen knäppte vi hop våra händer
och hörde ett stycke Guds ord;
så stodo vi upp till att leka,
nu stå vi kring dukat bord.

De lyckliges skål vi druckit,
vi kommit till styckets final,
nu fattas oss blott ett amen,
det heter tärnornas tal.

I tärnor unga och glada,
jag måste er blomsterströ,
men var skall jag ta blommor,
när marken är täckt av snö.

Jag har inga andra blommor
än dem jag redan har gett;
och komma med gjorda blommor
när man de levande sett!!

Det finns intet rim på blommor,
på tärnor stjärnor gå lätt,
det är ej så lätt att rimma
som skaffa en tärnbukett.

Jag åt för mycket och drack sen,
jag trodde så visst: ack sen!
han drar nog min vän, rim-faxen,
så lätt som jag drog till Faxén.

I tärnor unga och glada,
jag måste er lycka spå,
var skall jag väl ta lyckan,
jag kan blott spå, ej rå.

I tärnor unga och glada,
jag måste er önska en man,
vad båtar väl dock min önskan,
blott en jag ju välja kan.

I tärnor unga och glada,
er skönhet skall ha sin ranson,
er skönhet den liknar blomman,
den saknar rim — och reson.

Nej, ägde jag Persiens rosor
och Sultans silver och guld
och alla Arabiens rökverk
och ägde jag Frankrikes skuld,

och räknade upp milliarder
uti ett kinesiskt skrin,
om Spaniens alla druvor
jag gjorde till kostligt vin,

om kungarnes kungakronor
och påvens gyllne tiar,
om allt vad av dyrt och dyrbart
till edra fötter jag bar;

och lade jag allt på vågen
och lade mig själv uppå,
en endaste av er, tärnor,
dock finge den vågen att slå!

Och fattar jag nu champagnen
och dricker en skål på knä,
tro ej champagnen har skulden,
I han den, I oskulder tre!

Vid dammen.

Ofta hörde jag min moders
varning till de yngre barnen:
»Barn, gå aldrig ner till dammen,
onda andar i den dväljas.»

När den ljumma sommarnatten
sänkt sig ner till trötta jorden
och i sömn var hela huset,
då jag styrde tyst min kosa
till den lilla gröna kullen
invid dammens lugna spegel.
Ack, var var nu vårens friska
unga grönska, som här rådde
några veckor blott tillbaka!
Liemannen skövlat ängen
brutit alla blyga blommor
som nyss gladde sig åt livet!

Äppelträdens rika blomskrud
låg nu vissnad ner på sanden;
ej syrenen sina dofter
spridde i den stilla natten
till en rökelse åt Herren.

Ner vid dammens brädd jag satt mig,
under asparne där stodo
vaktande att icke solens
heta strålar skulle dricka
hennes vatten uti botten.

Lätta vita dimmor syntes
över dammens yta sväva.
Då en sakta vindfläkt kommer,
andas på dem och dem skingrar,
klar sig tedde vattenspegeln
för mitt öga, och i djupet
såg jag ner, men såg blott mörker.
Snart dock hägra dunkla bilder
uti obestämda former
och till sist jag tydligt varsnar
bilden av den gröna kullen.

Nu, vad trollmakt gäckar ögat!
Vem är flickan som där sitter
med de rika svarta lockar,
och de mörka blåa ögon?
Månne någon liten älva
stigit upp ur sina salar
under kullens gröna torvtak,
och i sommarnattens tystnad
väntar på sin älsklings möte?
Nej, o nej, det är mitt hjärtas
brud, som jag ej här får äga,
ack, det var ju här för några
veckor sen hon satt så älsklig
lyssnande till mina sånger,
och i sångarlön mig skänkte
några ögonblick av sällhet.
Se, nu ler hon mot mig vänligt,
räcker mig den fina handen,
så förtroligt som jag vore
den hon korat till sin brudgum. —

I detsamma far en vind-il
genom aspens gamla krona
och ett vissnat löv han sliter.

Lövet föll och spräckte spegeln,
och med ett var bilden borta.
»Varför störa mina drömmar,
varför hjärtlöst mig beröva
en minut av himmelsk sällhet.
O, jag har ju länge lidit
att ej skåda få den ljuvas
bild som tiden stal ur hjärtat.»

Så jag klagar mot den gamla
aspens ondskefulla tilltag.
Snart dock spegeln åter lagas
och ur dunkla djupet träder
dubbelt skön densamma bilden.
Och hon räcker ännu handen
lika vänligt. Lika vänligt
hon med sina blickar manar
att till hennes möte komma.
Ve! En skugga skymmer tavlan
och jag ser vid hennes fötter
snart en man som hänryckt trycker
hennes hand till sina läppar,
och hon ömsom ler och rodnar. —

Nu jag vill ej skåda mera
springer bort med sorgfullt hjärta.
Men den gamla aspen skrattar.

Aldrig går jag mer till dammen.
Onda andar där ju dväljas!

I Nyströms ateljér.

Numro sexti Norrlandsgatan
bortåt Humlegården till,
där blott någon fattig satan
som får äta bröd och sill
vill sin arma bostad taga —
där ett litet stenhus står
och om det jag vill en saga
rimma från förlidet år.

Hösten med båd rusk och väta
redan anlänt till vår nord.
Och av moln ej vattentäta
blöttes på vår stackars jord;

Skrivet 1869 då författaren, då med. studiosus, roade sig med att sitta modell till den under arbete varande Bellmansstatyn, varunder han även senare gjorde utkastet till den dramatiska småsaken »I Rom».

då en yngling syntes styra
sina steg till nämnde hus
just som klockan klämtar fyra
och man börjar tända ljus.
Tyst han genom trädgårn kliver
tills han mot ett fönster kom,
där en stund han tankfull bliver,
sänder blickarne bakom
fönstrets pappersjalousier
för att speja rummet kring.

Månne älskogsfantasier,
i hans hjärna ränna ring?
Ånej! aldrig Amors slavar
gå så tidigt på patrull —
in i farstun nu han travar,
som av tobaksrök är full,
genom dörren in han snavar,
kastar av sin våta rock,
genom ler och sand han kavar,
hamnar på ett koffertlock.

Vilket virrvarr här man skådar,
möbler av ett sällsamt slag

allt dock fattigdom bebådar
och av skräp här finns förlag.
Man sig drömmer bort i Babel
när man mönstrar detta rum;
där en fållbänk står så stabel
men dess botten går i krum;
där en stol på tre ben linkar
och tar stöd emot en vägg
och från muren mot en vinkar
kungar med sitt stora skägg.
Där ett ämbar fullt med vatten
trampar på »Det skönas värld»,
i en vrå står svarta hatten
vid en smörgås halvförtärd.
Mitt i kaos ock man skådar
på en träbock litet ler,
framför står en man och knådar,
och på skatten ömt han ser.
Ner i pannan ligger luven,
svetten lackar, näven går,
ögon stora som hos uven
döljas av ett raggigt hår.
Nu han slutar opp att peta,
torkar leran på sin byx
och i fickan börjar leta
spåren av en gången lyx.

Hur man krånglar, så omsider
efter mycket prut och söl,
litet gnäll om svåra tider
fås från magasinet öl.

Under muntert prat och gamman
dricker man ur samma glas,
tar en visa ock tillsamman,
Nyström med en skrovlig bas
spar ej på sin goda lunga,
men med känsla lägger till
»När jag hör hur fåglar sjunga»,
nu blir han ej längre still.
Snart han omkring golvet dansar
tills han blir på leken mätt,
då han småningom sig sansar,
stannar vid sin kavalett.

Ofta färden jag förnyar
och med varje gång man ser
hur, liksom ur brustna skyar
solen bränner mörkret ner,

så ur lerans gråa gömma
bilden kryper fram i dag
och uti dess kokor strömma
liv och sanning och behag.

Se där sitter sångargubben
med de välbekanta drag,
så ur konstnärns huvud huggen,
väntar han blott på den dag
då, uppstånden ifrån döden
uti bronsens ljusdräkt klädd
under talens heta flöden
omkring bålens svala brädd
åter under gamla eken
uti Djurgårns gröna lund,
får förnya sångarleken
vid sin luta än en stund.

Då bror Nyström skall jag sjunga
bättre än jag nu har gjort,
säga högt för alla unga
att man icke skyndar fort,
när till konstens mål man strävar —
för så vitt man icke vävar

gamla kända positiv.
Du har svultit, du har slitit,
du har fört ett hunda-liv
snart dock spiken du har bitit,
får till Rom ditt kreditiv!

Till Frans Hedberg.

(1869).

En främling djärvt bland Er jag träder
och äskar ljud med glasets klang,
därför om tillgift först jag beder
förrän jag börjar min harang.

*

Det var vår i vår Nord,
ur den tinande jord
sina blommor sipporna sköto,

Vid en fest på Hotel du Nord efter elevernas uppvisning å K. Dramatiska Teatern, då författaren som debut-aspirant åtagit sig att sufflera i pjäsen Stora flickor som då gavs. Bland de uppträdande voro Hilma Tengmark (Fru Ankarcrona), Thérèse Björklund (Fru Bobergh), Selma Lindqvist (Fru Wennerström), Lotten Jansson († som Fru Hellander), Georgina Bäckström, Mathilda Grabow, Herrar Törnqvist och Christiernsson.

jag blev led vid min bok
och i väggen den vrok,
så Museрna tårar göto.

Jag på lärdom var trött
sen min ungdom jag nött
ibland glosor och themor så döda.
»Nej då — heldre aktör —
ja i nödfall sufflör —
än som läkare kyrkgårdar göda!»

Så jag jublade glatt,
och fick på mig min hatt,
till teaterns kansli så jag hastar.
Och jag blev debutant,
sådant går nog galant,
över rollen jag genast mig kastar.

Sen om natten jag såg —
i min dröm — var där låg
för min fot en massa med lager

och applåder det ljöd,
som bort väcka en död
och jag vaknar och då var det dager.

På min klocksträng man drog,
på min dörrspegel slog
och sig tycktes ej minsta genera
ordonnansen det var
som en kallelse bar
att jag skulle på scen och statera.

Skulle jag spela folk,
jag en Musernas tolk,
Skulle jag gå stum bland de andra?
Det gick ej i min plan;
nej, jag bryter min ban
och vill ej som lärpojke vandra!

Så jag rasade på,
hur det än månde gå
jag lagern strax åt mig rövar,

men mig mötte blott hån,
man mig höll för ett fån,
och sin munterhet på mig man övar.

Då brast modet till slut
sen jag väl rasat ut
och som Ikarus vinglös låg slagen,
då jag hör på en gång
uti fjärran en sång,
jag mig kände så sällsamt betagen.

Den mig genast gav tröst
ty den kom från ett bröst
som i sorgernas skärseld blev prövat.
Om den kraften han kvad
som så tyst gick åstad
men i sekler storverk har övat.

Huru dropparna små
på en sten kunde rå,
kunde gruvor i urbergen schakta.

Och jag sången förstod,
den var enkel och god,
den mig lärde att skynda så sakta.

Och här finns väl ej en
som ej känner igen,
dessa toner från lärarens lyra!
I min själ stå de kvar,
jag i minnet dem har
när jag frestas av ungdomlig yra.

Nu blir visan för lång
och min barm blir för trång
att på tacksamhetskänslorna bära,
nu ett tack och lev väl
vi av hela vår själ
till den vördade lärarn frambära.

Sic!

Det var en gång på sextitalet,
jag var student på kondition,
jag hade i det hela ej så galet
och fick i visdom en lektion.

Jag var visst anställd att dressera
tre pojkar ej av värsta slag,
men skulle också göra mera
som: vattna blommorna var dag;

jag skulle läsa högt och spela,
och ge kanarifåglar mat,
och när man hade håg att gräla,
då var jag anställd där på stat.

Nog av, en vacker dag det hände,
en vän mig skickade en bok,
och jag den oläst genast sände
till hennes nåd, min arma tok!

Hon var en högt beläsen kvinna,
som kunde utantill Tegnér;
på etagern man kunde finna
båd Shakespeare, Schiller, Tieck med fler.

Och hon förstod så väl dem akta
och smakfullt ordna dem i grupp,
jag kom en dag att dem betrakta
men måste först dem skära upp.

Nåväl till ämnet nu och Musan!
Hon fick min bok i rättan tid.
Men sände den tillbaks med husan
och fogar denna hälsning med:

(I parentes jag först vill skriva
ett ord om bokens karaktär,
om man en karaktär kan giva
på Don Juan som ännu är

för ogift folk ibland det bästa
som man till kvällslektyr kan få.)
hur kunde jag väl våga fresta
på hennes godhet att jag så...

Att sådan skamlig bok till henne skicka,
som icke kunde på divan
få visas för den unga flicka,
som just man väntade från stan.

Jag stackars man blev helt förbluffad
och kunde icke rätt förstå
hur hon då kunde bli så knuffad,
(men nu förstår jag det! Håhå!)

ty då om den fatala boken
jag ej den minsta kunskap fått,
min vän som hade satt den kroken,
han kände etwas smått och gott.

Och flickan kom från stan så sedig,
en fröken omkring sjutton år,
i skick och later ganska ledig
med bruna ögon, mörkbrunt hår.

Hon skulle sig på landet hämta
från vinterns baler och kurtis,
hon tyckte gärna om att skämta,
men alltid på ett sedigt vis.

En dag hon bad mig gå att leta
en sysak uppå hennes rum.
Att jag gick strax, det kan man veta,
jag var så ung, jag var så dum.

Med lindrig bävan in jag trädde
i denna kyska lilla vrå.
Ett sken av oskuld där sig bredde
på sängens blommiga plymå.

Och lik en spetsgård spetsar sitta
på vakt kring kudden av batist,
att onda drömmar ej må smitta
den lilla som där sovit sist.

Och mössan nystärkt och plisserad
och lakanen med broderi
en tavla ack! så fint melerad
av oskuld och koketteri.

Helt blyg jag sängen nu mig närmar,
men gissa vad jag skåda fick?
Min Don Juan i franska permar
inunder själva kudden — Sic!

SÖMNGÅNGARNÄTTER

PÅ VAKNA DAGAR

EN DIKT PÅ FRIA VERS

Ἔοικασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινές, καὶ αὗται φυσικαί. Τό τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστί, καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας.

Aristoteles. Peri Poiätikäs. Kap. IV, § 1.

TILL

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON

OCH

JONAS LIE

Vid avenue de Neuilly
där ligger ett slakteri,
och när jag går till staden,
jag går där alltid förbi.

Det stora öppna fönstret
det lyser av blod så rött,
på vita marmorskivor
där ryker nyslaktat kött.

I dag där hängde på glasdörrn
ett hjärta, jag tror av kalv,
som svept i gauffrerat papper
jag tyckte i kölden skalv.

Då gingo hastiga tankar
till gamla Norrbro-Bazarn,
där lysande fönsterraden
beskådas av kvinnor och barn.

Där hänger på boklådsfönstret
en tunnklädd liten bok.
Det är ett urtaget hjärta
som dinglar där på sin krok.

Första natten.

Rasslande natt-tåg rycker mig fram över skånska
slätten,
sömnsjukt öga gömmer sig under hattens
brätten,
bröstet andas tungt som under ett tegel,
musklerna ligga slappa som våta segel,
örat ger dova ljud som en nedstämd trumma,
tungans band ha gnatat sig stumma.
Känslorna domna som mygg i snö,
minnena blandas med gamla drömmar,
viljan somnar, tankarne dö,
själen lossnar i band och sömmar.

Men frigjord ande, den stackars trötte,
som sina vingar så ofta nötte
i flykt mot himlen, som sedan befanns
bestå av en färglös men vägbar substans
av syre och kväve i behaglig blandning,
ohimmelsk nog, men lämplig för andning,

den stackars anden han glömmer programmet
det nya-nya om materie och kraft,
och blåser från fjädrarne järnvägsdammet;
som om aldrig annat än vingar han haft
han kastar sig ut i den dunkla natten
och svävar bort över land och vatten.
Mot norr går färden luftig och kort,
men kroppen skakas mot södern bort.

I stjärnklar natt under halvtänd måne
han ser det sköna, det rika Skåne
där bovetsåker och klöveräng
och blomstertäppa vid trädgårdssäng,
på bördig lera som mjukaste mossa
för träskodda fötter breda sin flossa.
I vita stugor nu soves och snarkas
av folk som eljes om dagen är vaket
och håller sin utkik som tuppen på taket,
att veta när tiden är inne att sparkas.
Där stiger Småland med forsar och skogar,
som himlen gav stenar i stället för bröd;
där bonden tåligt svettas och knogar
att skydda livet mot hunger och nöd.
Och Östergötland, det mögna och feta,
där ock en ande kan få lust att äta,

det skymtar förbi, tills Kolmårdens bryn
höjer sig mörkt som ett åskmoln mot skyn.
Nu ökas farten, ty det börjar lida
hemåt mot hemmets kära trakt,
där nyss han tröttnat att kivas och strida
och han med de sina förklarades i akt.
Han smyger i natten som vandrande juden
tillbaka till platsen, där hans vagga stått
och där man sedan reste hans schavott
för att ej han trodde på den nationelle guden.

Och nu hörs bruset, där Mälarns bölja
går ut i havet att sig få skölja
från bildad smuts och civiliserat damm.
Han ser bland husrader blinka fram
halvsläckta lyktor, som märka vägen
för nattlige vandrarn med osäkra stegen.
Nu ser han under sig gator och torg
och gyllne kronan på kungens borg.
Han ser palatserna och hotellen,
han ser de gamla, de kända ställen,
där han har kämpat, där han har bråkat,
där han har njutit, där han har tråkat.
Och han vill besöka dem alla, alla;
men natten är kort och plikterna kalla!

Ännu några vingslag mot malmen på norr;
där finner han vilan som duvan från arken,
när åter hon funnit att jorden var torr;
och under fötterna känner han marken,
i rimnöd förstås, ty i verkligheten
fann han en galge, som i kristenheten
mänskorna ännu i dag de vörda,
när sina profeter de skola mörda;
och »i detta tecken» (i galgens) vi segrat,
när olika tänkande oss ha vägrat
sanktion på våra mötens beslut. —
Men för att komma till meningens slut:
han satt på korset till en välkänd kyrka,
som efter ett helgon, ett nationellt,
ibland de många vi ännu dyrka
fått bära namnet, och burit det snällt
trots upplysningen och det nya ljuset —
och Adolf Fredrik kallas gudshuset.

Med en andes frihet tränger han in
i Herrans hus, där icke han varit
på femton år. Se'n dess han farit
vida omkring, och med rivet skinn
vänder han åter i kyrkans famn;

med känslor som seglarn, när han kommit i hamn
och lämnat det svala, det fria havet,
där varje bekymmer blev stilla begravet,
och blicken vidgades vid oändligheten,
men nu i hamnen stöter mot vägg
och känner stanken av bildningens drägg.
Som själen i kroppen, som fågel i buren,
så känner sig anden inom vigda muren.
Och månen skiner på predikstolen,
som lyser förgylld lik själva solen;
och bibeln den gamla, den gåtfulla bok,
på vilken man ännu ej blivit klok,
med det gamla och nya inom samma pärmar;
och mörknat timglas, som prästen härmar,
talar som silver, tiger som gull,
rinner om söndan en timme full,
som när ur tunnan man rycker svickan,
och vilar sig sedan i arbetsveckan;
en antikvitet, en symbol av tiden,
av den likväl, som ren är förliden,
kring evigt samma den vänder och vrider
som pastorns fjärding i nyårstider.

Där står det ännu, det heliga bordet,
där som en yngling han bekände ordet,
med skälvande hjärta och ljugande mun,
där i en enda, en salig stund
sin första mened han tvangs att begå
för att en plats i samhället få.
Där öppnade kyrkan sin famn så varm,
och menedarn tryckte mot moderlig barm
som en värdig son till en vördad mor,
som smeker barnen med näbbar och klor.
Föräldrar och syskon de stodo på gången
och sjöngo med den förfärliga sången
om lammet, som slaktades en gång på kors,
men glömde också den tour de force,
som deras lamm så illa slaktat
för att det skulle bli hedrat och aktat;
de tackade Gud, och församlingen med,
att han så falskligt fått gå sin ed;
de bådo så varmt att han måtte den hålla,
att Satan icke hans själ skulle sålla.
Men Herren hörde visst ej deras bön,
om man får döma av senare rön!

O kyrka, kyrka, du ännu svansar
omkring i världen och tar upp ed

att ingen skall störta din Balder ned.
Men kläd honom också i stålat pansar
så växer och växer den mistelten,
gömd av lövet på de stora trän.
Den lilla busken, som grönskar i snön,
och för sitt omärkta liv i lön,
den skall en gång, kom ihåg det ordet,
det ögonblick, när som minst du tror det,
dig störta själv till den svarta Hel,
och slå din självgjorda hjälte ihjäl.

Jag ser i månljuset altartavlan,
där uppståndne Kristus mot himlen sig svingar
i marmorlekamen, men utan vingar.
Och de som i helvetet ville svavla'n,
de stå där nere så dumma och gapa,
sen faktiskt han gjort dem alla till ljugare.
Apostlarne bredvid, just icke slugare,
som trodde han skulle ett rike skapa,
en riktig monarki med ordnar och portföljer,
där fiskardrängar och snickargesäller,
de fingo sitta på kungens fåtöljer —
att här historien jag troget följer
och att min lära som sanning gäller,
det veta vi alla av de heliga orden;

ty Petrus, den styvaste av dem alla,
som kunde vika, men icke falla,
han reste sig själv en stol uti Rom
och byggde ett rike av denna jorden,
och Petri stol står ännu ej tom,
när den skall tömmas, det vete fanen,
åtminstone vet man det icke i Vatikanen.
För egen del jag antar för visst,
att Petrus var en opportunist;
ty när han skulle omsider tala,
och han blev dragen ut på det hala,
förväxlade han ledigt sitt nej med ja
och visste ej hur han skulle sig ha;
ja, jag må bekänna, med rätta dessvärre,
att han desavouerade fegt vår Herre.

O Guds lamm med de djupa såren,
du föll för dumheten — och för fåren;
men i uppståndelsen steg du opp.
Det tror jag också, fast ej på det sättet,
och allra minst i en marmorkropp,
men man skall vara bra nog från vettet,
om man så fattar sakens förlopp.

Du föll för din tro, nej, för ditt tvivel,
ty liksom äpplet, när än det är kart,
inifrån gnags av den lilla vivel,
tills skaftet sitter där tomt och bart,
så gnager tvivlet på trones frukt,
när den har möglat och luktar fukt.
Du tvivlade ju på Gamla testamentet,
på sabbatens helgd och på lagens bud;
du tvivlade ju på själva fundamentet
på Javeh, den oförsonlige Gud,
du tvivlade blint på tecken och under
och trodde icke på Satans funder;
du trodde icke, när du såg på livet,
som skaparn trodde, att allting var gott,
ty du fann allting härnere smått,
och till en jämmerdal blev oss livet givet.
Ja, hade du levat i dessa dagar,
då åter man över tillvaron klagar,
då hade du också helt säkert till sist
fått namn och heder av pessimist!

Vad ser mitt öga, så vant att se svart,
där borta på pelarns skarpaste kant!
Ett monument, av en gammal bekant!

Jag känner dig väl, min vän Descartes!
Ha, gamla tvivlare, hur kom du hit?
Förr skulle väl korpen bli vit
som Kristus där borta i höga koret
än du filosofiens nubier...
Men kanske jag gör kyrkan orätt?
Måhända själv hon haft sina dubier?
Vem vet! Om man får döma av monumentet
och av det prunkande gyllne präntet,
så var du allt en förbannad karl,
fast nog du var kyrkans bête noir!
Det är förträffligt, ditt epitaf,
och ger nog ämnen till reflexioner:
där ligger jorden svart som en grav,
höljd i trasor av olika konfessioner;
så kommer en ängel, en svarter en,
och river i lunorna så de gå sönder;
och heligt mörker, som lurat bönder,
det flyr för ljuset, som sprider sitt sken,
ty svarta ängeln med bloss i handen
han lyser upp över mörka landen.
Det påminner mycket i det stora hela
om skapelsens historiska »varde ljus»,
och vore det icke i Herrans Guds hus,
jag trodde min själ det var Prometeus,
som hade sin démêlé med själve Zeus.

Du svarta ängel, som kom med ljuset,
vem släppte dig in, om icke i ruset
en kyrkans portvakt somnat från dörren
och glömt slå kors för den lede kurren!
Hur trivs du härinne ibland de trogna,
som alltjämt kartas, men aldrig bli mogna?
Men tyst, jag hörde tornurets klang,
och nattens timmar så hastigt farit!
Farväl, min ängel, bliv vad du varit,
till vite Krist en värdig pendant!

En avskedsblick till den gamla bänk,
familjebänken, där i unga dar,
då ännu icke fattades en länk
i syskonkedjan, då mor och far...
då orgeln brusade med stormens röster,
och solen lyste på altaret i öster,
då många ljusen om julen brunno,
och barnatårar av skräckfröjd runno —

Men tyst, jag hörde att hanen gol,
och fönstren färgas av dagande sol —

om icke jag hade mitt hjärta där borta
i järnvägskupén, han kom till korta,
min starke ande, som blir sentimental
för att han får höra en tupp som gal!
Farväl nu, kyrka! Här fann jag ej
en enda lösning på livets gåta,
här var dock skönt en gång få gråta,
när ödet endast gav grymma nej...

*

Men tåget, det rasslar ren på perrongen,
och man har morgnat sig i vagongen.
Ut strävar en sömnig familjefar,
med hustru och barn i faslig brådska,
och sen han sett efter om något är kvar,
han ropar vresigt på en fyrsitsig droska.

Andra natten.

Soliga bilder från gångna dagen
draga trötta ögat förbi:
déjeunern är redan tagen
av vår lilla artistkoloni.
Svenskar, yankees, finnar, negresser
sökte lugnet i Beauséjour,
lämnat Paris, modeller, excesser,
slagit sig ned i Grèz vid Nemours.

Spridda grupper i trädgårn vandra;
solen skiner så middagsvarm:
svenskar och norskar om varandra,
fransmän och tyskar gå arm i arm.
Solen skiner på vita murar,
blåa druvor på grönt spaljér.

Gullgult päron bland lövet lurar,
väntar döden vid nästa diner.
Eldröd tomat som glöden lyser
mellan skogar av artichaux,
mjällvit laktuk av blodbrist fryser,
blomkål som aldrig får några små,
alla kulturens härligheter:
feta dahlier utan kön,
rosor fyllda med nuditeter:
granna kläder, men inga frön.

Glada mänskor bland maten ströva
och beundra konstfull natur.
Ej att undra: de konsten öva
och ju äro födda i bur.
Där på gräsets putsade matta
sitter glammande liten grupp,
unga makar skämta och skratta,
barnen svärma i yster trupp.
Nu gör vinet sin rund i ringen,
flöjten stämmes till spansk gitarr,
trumpen sitter nu längre ingen:
här den vise vill ej bli narr.

Lätt går dansen på gröna marken
utan frackar och handskar på,
sommarkläder i ljusa parken —
fête champêtre, idyll av Watteau!

Mellan flodens vassklädda stränder
glider sakta en liten båt,
skygga dyka de vilda änder,
skator skratta åt ovan låt.
Hör, där klinga så tunga toner,
klaga över att sommarn gick bort,
glädjens blomster i kalla zoner,
leva livet så tungt och kort,
ingen druva kan liva anden,
kornet ger endast dövande vin,
fräter sinnet, gör darrande handen,
när hon skall hugga de snärjande banden,
löjet drager till vresigt grin.
Ändå klinga de dock så kära,
gamla toner från Mälarstrand,
skarpa röster som knivar skära,
bita hjärtat med blodad tand;

och då tystna de hårda orden,
gammalt groll får en ljus nyans,
och det skönaste land på jorden
är ej längre la belle France!

Kvällens skuggor sträcka nu på sig
daggen faller på löv och gräs,
solen skiner allt mera dåsig,
dansen stannar, sången blir hes.
Middagsklockan nu höres ringa,
toaletten är hastigt gjord;
herrar, damer i trapporna springa
för att träffas vid dukat bord.

Och så lyktas dagen omsider,
glättigt samspråk och intet kiv,
idel solsken och inga strider;
mellan drabbningar herdeliv.

Men nu tystna de glada skratten,
lampor tändas, vilan är när.
Och nu faller så sakta natten,
då är andarnes timma här!

*

Så är jag åter i min födelseort
och stannar igen vid en tempelport,
men ej ett tempels, där man dyrkar skaparn,
skaparn, som skapade himmel och jord,
nej, här man dyrkar blott efteraparn,
som själv av skapelsens jord är gjord.
Här dyrkar man endast det sköna skenet
och tar kopian för original;
man kastar köttet och gömmer benet,
man slänger kärnan och äter skal.
Skall sanning, månne, ligga i sagan,
som högfärden gjorde till upphov och rot
att människan kom på en dålig fot
med Herren, som då måste gripa till agan?
Vad vill väl konstnärn, när med färg och lera
han härmar alla Guds skapade verk,
om skaparn icke han vill korrigera
och över skapelsen kasta sin särk?

Han gör det bättre, så tror den dåren —
än naturen själv har kunnat det göra,
och så tror folket, de snälla fåren.
Och dock, när kan en konstnär ett hjärta röra,
om ej när naturen han är i spåren;
men då det ligger ju nära till hands
att tro, det intet med konsten vanns!

Förunderliga drift att allting härma,
var kom du då egentligen från?
Är du från apan ett nedärvt lån?
Du underliga låga, som så kan värma,
som så kan bränna en ande ned;
du fanns ej från början i paradiset,
och att vid skapelsen ej du var med,
därpå man finner bästa beviset
i det att Herrens utvalda folk
dig aldrig begagnat som andens tolk!
Och göra bilder, de ansågo syndigt.
(Att icke de anse så än i dag
det lär bero på utvecklingens lag!)
Det svaret dock finner jag mera fyndigt
att konsten blott är ett preparat,
en nödfallsåtgärd, ett surrogat

för den av mänskan förstörda naturen,
ett samvetskval, som vill ställa till rätta
vad brutet blivit och som vill sätta
en träarm i stället för den som blev skuren.
Nå, det må nu vara hur helst det vill,
att vänta på svar det tjänar ej till;
och därför går jag dit in i templet
att glömma regeln och se exemplet,
men nu med ögon som fjällat av,
och fri från jordiska hänsyn och krav.

Jag hälsar er då, kasserade gudar,
för detta Oden, Balder och Tor.
De säga ej annat, era marmorskrudar,
än att skulptören var ganska stor.
Man ställt er i farstun bland galoscher och
käppar,
som icke få komma i templet in.
Har sanningen också fått sina knäppar,
så har dock äran räddat sitt skinn.
I ären så älskeligt onationella,
att ej på er jag nännes att gnälla.
När ingen fordrar på er man skall tro,
jag också lämnar er oskuld i ro.

Men här blir annat litet längre opp,
där praktfull tronar den olympiske tropp!
Förneka Kristus, förneka Balder,
och höj mot Gud ditt förmätna gläfs,
det får du gärna; men tvivla på Zeus,
och du skall väcka ett hiskligt rabalder;
dock ej på Zeus som i himlen satt,
som skötte åskan och styrde jorden
och mänskors dårskap skänkte sitt skratt,
nej, marmor-Zeus som är uppgrävd vorden,
och kallas av stället Otricoli.

Otricoliske Zeus! Här är ingen som stör oss.
Ett ord oss emellan, när ingen hör oss!
Jag trott på dig förr, på din skönhet förstås,
och på de dinas, som på fädernet brås.
Jag kom från Kristus och hans grymma lära,
som bjöd att köttet skulle i branden förgås,
och kroppen hållas i så kallad ära.
Men ungdomsblodet kokar och sjuder,
naturens röst allt starkare ljuder,
och en gammal semitisk askes
jag flyr som en konfirmand sin katkes.

Då råkade jag den glada olympen.
Jag slängde korset, tog en tyrsosstav —
den murkna stammen med livfriska ympen —
och, virad av rankan, jag mig begav
ut i den glada skönhetens värld.
Jag tog för guld vad som var flärd,
men flärden var dock förtvivlat behaglig,
evangelisk just ej, men fullständigt laglig,
och hade jag icke ditt prejudikat,
du högsta domstolens potentat?

Nu ses vi igen! Och du är mig så främmande!
Varken så skön, ej heller skrämmande,
och de dina, den lustiga sköna hop,
jag just ville se i en välgrävd grop!
Jag tycker ni blivit alla så gamla
och färdiga nästan att genast ramla.
Men vad värre är, ni blivit så fula,
och edra kroppar ha blivit gula.
Man står för en gudaskara, och vips
så har man ett hästlass med gammal gips!

Apollo, du skönaste ibland skaran,
som möter trotsigt med bågen faran,
ditt högra ben lär ha fallit ned,
och huvet lär sitta en smula på sned;
så säger åtminstone en tysk docent,
och då är det sant, som vore det på pränt.
Och, Venus Milo, din hals är för lång.
Diana, för släpigt man funnit ditt språng.
På Diskuskastarn man tröttnat att vänta:
han hytter bara, men slår ej till.
Hermafroditen ju är en jänta,
och Athene står alltför still;
Bacchos sedan, med rankan om pannan,
skulle hållits en smula ljus,
tittat kanske för djupt i kannan,
bär för tungt på sitt ädla rus.
Och skrapa, Skrapare, dina lemmar rena
från rutten bildnings klassiska smuts,
ett annat släkte har annan arena
och fröjdas åt annat än lindansarns puts.
Och Silenus, så stolt och glader,
grundar djupt på sitt faderskap,
och atleternas hela rader,
trånga pannor och stora gap;
tomma bilder och inga tankar!
Kall och orörd bland er jag vankar;

och Laokoon rätt ohygglig,
Niobe något mera uppbygglig,
men där har ock skönheten flytt.
Tankarna sprängde ju sönder stenen —
flaskan för gammal, vinet för nytt —
ämnet större än själva scenen;
ty utan myten, som man känner förut,
så vore med bilderna ohjälpligt slut —:
en jättekvinna, men utan namn,
som har ett barn i sin öppna famn;
en skäggig gubbe, med tvenne söner,
som bits av ormar och skriker böner —
se där vad stenen ensam har sagt;
och här, du konst, är det slut med din makt!

Men fordom såg jag med annat sinne;
och när jag rannsakar i mitt minne,
så tror jag mest att det hela berodde
på att den unge ännu helt enkelt — trodde!
Och det är visst, att med duktig tro
kan berg man försätta i avgrunden neder,
och får man bara tro uti ro,
så kan man tro på kejsarens kläder!

Men ej jag kom för att eder smäda,
nej, blott att säga ett sista farväl.
Till nya värv jag vill mig bereda,
och därför städar jag i min själ.
Jag skall er gömma där längst inunder,
bland andra minnen från unga dar,
och kanske en gång i mörka stunder
jag tar er fram — om ni finnas kvar!

Farväl alltså! Zeus, Here och alla,
som voro dömde för Kristus falla,
men sedan grävdes av kristne opp,
om också ej i förklarad kropp.
Farväl, I gudar, farväl, gudinnor,
som bara voro dock män och kvinnor,
och knappast det, om man dömer strängt,
för er mitt hjärta är evigt stängt!

Men tyst, vem ser jag i mörkret där borta,
med ryggen i krum och benen för korta?
Han ligger på golvet och grinar så listig
bakom Apollo, konstens majestät;

en utbörding är du, och ännu tvistig
är frågan om din identitet,
och Slaven stundom man plär dig nämna,
men Sliparen också; det vill jag lämna
åt lärda herrars auktoritet;
för mig du är nu en kär bekant
i egenskap av det fulas representant.
Du bildar ensam ett helt teorem
och fyller en lucka i mitt system.
För det första, fuling, vad gör du här,
då det skönas märke du icke bär?
Du är kanhända ett tyst medgivande
av stränge herrar estetikskrivande,
att också det fula må ha sin plats
i själva det skönas marmorpalats!
Nå se då, där fick vi ett rymligt hål,
att sätta vårt brytjärns härdade stål.
Men säg då, bekänn för satan,
hur har man släppt en karl ifrån gatan,
en slusk, som ligger vid rännstens kant,
och tjänar på ärligt hantverk en slant.
Hur har man släppt dig i societeten
av gudar stora, av gudar små!
Du känner då inte vårt reglement
att man skall vara klädd anständigt,
för att man skall vara kompetent

att templet få skåda invändigt.
Ja, där vi treva på hemligheten,
och nu jag konsten börjar förstå!
På dina skuldror, slav, man lade
att skaffa herrarne mat och dryck;
för att förnöja var lustans nyck
man satte slipsten och hacka och spade
i dina händer, du starke träl;
och medan du svettas och pinas ihjäl,
den frie mannen äter — och leker
och kvinnan ömsom piskar och smeker,
och medan du lagade deras stek,
de lekte i konsten sin lustiga lek.
Och därför att konsten var aristokrat,
så blev han för folket en olöst gåta;
men konsten och makten de voro så såta,
och därför fick konsten komma på stat
och äta gratis av folkets mat.

Men nu, slipare, kunde du drömma't?
Nu är du befunnen vara ideal;
och fast bevisningen är mycket skral,
så har man den ändå tillhopasömmat.

Ty svälja kameler och myggor sila,
det kunna våra stora och små gengångare,
det kunna det gamlas unga lovsångare,
som kommendera på stället vila;
ty tiden dyrkar ju det fossila.
Hör på, du slav, och håll dig för skratta,
din skalle är knotig, och bruten din rygg,
din näsa ful och din uppsyn stygg,
och dina fötter som spadar platta.
Du har befunnits idealistisk,
och ändå är du så naturalistisk!
Så kommer syndarn i himmelrik,
blott han förstår att vara antik.
Du skön! Nej, det går ej an,
men ändå för mig du, fuling, får duga.
Ty du är mera, ty du är sann,
när alla de andra stå sköna och ljuga!
Det sanna är fult, det är en gammal historia,
och därför du räknas till konstens förfall;
till konstens, ja, det tror jag.
Men när som skönhetens makt var all,
och slut det blev på lek och på ras och glam,
se då kröp sanningen äntligen fram.
Kryp fram, du slav, men bort med kniven!
Räta din rygg och höj dina blickar,
ty snart de dödas dom är skriven,

och ner i glömskan tiden dem skickar.
Men bort med kniven du så länge slipat,
ty sen man rätten också har skipat,
för dig, du arme, så behövs ej mord;
vi slåss ej med knivar, men med blanka ord.

Farväl alltså, du det skönas värld,
med svala floder och lunder gröna!
I avskedets stund, när känslorna mjukna
och friska tankarna också sjukna,
jag medger nödd, att I voren sköna,
om ock I voren i botten flärd;
farväl då, flärd; mig kallar plikten,
skön den också, men fasligt tung.
Du ler, du Zeus, när du hörde bikten!
Min ande är villig, men min kropp så ung;
farväl, det sköna, behagligt för några,
nu kommer nyttan, nyttig för alla;
och vill det sköna i stoftet falla
och sig med gagnet ödmjukt besvågra,
då får det leva ännu en frist —
så talar en blivande utilist!

*

Men solen skiner på fönstermarkisen,
härlig höstdag, strålande glad;
genom trädgår'n i blotta chemisen
vandra herrar till svalkande bad.
Och sedan, när kaffet väl är drucket
och alla satt sig vid sina stafflin
att knoga flitigt som riktiga bin,
då, må vara, hugget som stucket,
då går författarn på ett avsides rum
och vid sitt skrivbord sätter sig krum.
Han gör poesi, om ock ej så poetisk,
och skriver om konst — som vanligt, frenetisk.
Det kan ju kallas helt enkelt sofism —
inkonsekvens är kanske det rätta —
(jag tror att Darwin kallar det atavism!)
och att utvecklas jämt är icke det lätta.
Nå, fabula docet: gör som jag lär,
och ej som jag lever! Har man hört maken!
Ja visst, det din egen lära ju är:
giv fan personen, men tänk på saken!

Tredje natten.

Ute på strövtåg hela dagen
i det dimmiga höst-Paris;
häpen väl, men icke betagen,
och beundrar på eget vis.

Genom tunnlar av kalk och tegel
mänskor knuffa sig rastlöst fram;
våta gatan, som söndrig spegel,
ligger solkig av dy och slam,
speglar ännu av himlen flikar,
ger en vrångbild, dunkel och svag,
av den fallna människans drag.
Hungrigt öga på svultna likar
efter födan med avund fikar:
lyx åt nöden ger dåligt stöd,
gatans stenar ge torftigt bröd.

Lastad kärra dundrar och skräller,
kuskens piska som bössan smäller,
tramwaysklockan varnande gnäller,
omnibussen blåser trumpet;
trampad hundvalp tjuter och skäller,
utförsäljare och gesäller
skråla sin sång med röst så gäller,
och där hördes ett barn som grät.
Modersmålet är alltid lika
ibland fattiga och bland rika,
gör sig alltid så väl förstått
utav fransman och hottentott.
Varför grät du, okända lilla?
Gör den stora staden dig illa,
som så mången har lycklig gjort?
Fråga, frågare! Svaret drunknar
i ett grändhål, där livet unknar
och där aldrig du fråga bort.

Och nu smäller det åter och bullrar,
ringer, tjuter, hamrar och mullrar,
gråtes, skrattas, visslas och dundrar,
och du står där försagd och undrar

om du är på ett hospital
eller nederst i avgrundens kval.

Dövad, virrad, med glödhet hjärna,
tar han flykten för att i ro
grunda över den pudelns kärna
och få veta vad han skall tro.
Drar sig sakta ur stora stråket,
men bedövad av bullret och bråket
råkar han in i en labyrint.
Gator slingra, och gränder korsa,
regnet börjar i rännsten forsa,
trötta foten tar steg på slint.
Irrar djupare in i snåren
utav kappor och paraplyn,
och av droskor förlorat spåren,
färdig att hänga sig själv i håren,
blickar tröstlös mot gråa skyn.
Se då ljusnar det uppåt gränden,
öppen ligger en boulevard;
bland plataners stackars eländen
står en kyrka av hackan spard.
Som i öknen, då beduinen
träffat källfrisk och grön oas,

så för vandrarn med trötta minen
bland kaféen och magasinen
vinkar kyrkan av götisk ras.

Ej han går ditin för att bedja,
ej fetischer sin dyrkan ge,
blott åt helig tystnad sig glädja,
lossa blott på den tunga kedja,
glömma var sorgen är och var ve.

Går en stund att stilla betrakta
stenens luftiga ornament;
vilda djur som blommorna vakta;
heliga män, som den mäktige sänt,
och de mäktige mördat och bränt,
gå på leoparder och drakar,
ty den tro som allting försakar
och som kärlekens eld har tänt,
den kan gå genom helvetets eldar,
frågar icke vem smärtan gäldar...
Sådant händer och sådant har hänt!

Uppåt växa fialens stänglar,
uppåt peka de stumma änglar,
uppåt fönstrets båge sig höjt,
uppåt valvets hjässa sig böjt...

Men därinne tasslar och tisslar
genom fönstret som står på gränt.
Hör han orätt? En karl som visslar!
Och här osar ju som av bränt!
Villrådd skyndar han till portalen,
öppnar varsamt och stiger på;
mystiskt dunkel råder i salen:
färgat ljus i rutor så små.
Men vad avgrundens larm där föres?
Mot det buller härinne höres,
skrik och vissel, väsen och spring,
gatans buller var ingenting.

Vilka syner? Har han gått galet?
Kyrkan ändrad till magasin!

Där de lågo, de dödes gravar,
är nu murad en vattenbassin;
där en turbin med skovlar kavar,
där en hydraulisk press är i gång;
här med högtrycksmaskinen i täten
ångan sjunger sin nya sång
till ett lov åt elektromagneten,
som det sprider med telefon.
Och vid ljus av elektriciteten
helig skymning viker ifrån,
och då ser han man använt kyrkan
till ett museum för yrken och slöjd:
Arts et metiers här skänkes dyrkan,
här utilisten en gång blir nöjd!
Se, där har du ett rensat tempel,
inga bilder och ingen fetisch;
allting här inne bär snillets stämpel,
nyttan här har nått sin prestige.
Men förlåt, jag ser ju ej orätt?
Inom smäckra pelares rund,
högst på hedersplatsen i koret,
och på altarets gamla grund
står en bildstod av herren i huset
med en uppsyn, sluten och sträng,
fullt belyst av elektriska ljuset —
kyrkans helgon heter Papin!

Och till honom höjas de sånger
från turbin och lokomobil;
remmar, trissor, balanshjul, pistonger,
alla sjunga i samma stil:
Hell Papin, och hell din gryta!
Ditt är tidevarvet som går!
Dock av dig knappt världen hann skryta,
förrn en annan vårt bifall får.
Snart du ligger störtad i mullen,
lik de andra helgon som gått,
Edison stiger nog snart på kullen,
där din stod så stadigt har stått.
Än du räknar dock dagar många,
gjutjärnsspiran är ännu din.
Hell Papin, och hell din ånga,
världens herre — men icke min!
Har du upplöst en enda gåta?
Har du givit ett hjärta tröst?
Mänskors barn ju ännu gråta,
ännu blöda blodiga bröst!
Gjorde du mänskligheten bättre,
gör du lyckliga flere än förr!
Hjärtan rör du ej mer än ett vedträ,
icke öppnar du frihetens dörr!
Icke skapar du dygd med ånga
icke lycka med kalorik;

fattiga lär du ha gjort så många,
när måhända blott en blev rik!

Mycket vackert och mycket fyndigt,
det förnekar ej själva den!
Inte finner jag heller syndigt,
att en kyrka blev mindre igen!
Det är nyttan som jag förnekar,
allas nytta; men nog om det...
Uret redan mot middag pekar,
mörkret kommer, när ingen vet!

Åter ljuda de smäckra valven
av en ångvisslas gälla skrik,
och till dansen kring gyllne kalven
ångrör spela sin orgelmusik;
stenkolsröken rökelse skänker,
herrar herrar så söt en lukt,
vattenhjulet vigvatten stänker,
remmar löpa i ändlös bukt;
liksom ormar de slingras och sträckas,
sövas aldrig av vattnets brus;

likt den eld, som aldrig lär släckas,
brinner blåvitt elektriskt ljus.
Eld och vatten tillsammans pressa
rasslande, skrålande vilt sin refräng;
som demoner de alla mässa:
Ave, Ånga! Ave, Papin!

Farväl då, kyrka, du gamla lämning
av en tid som trodde och led!
Nu det nya brutit fördämning,
går på vägen jämnad och bred;
och likväl med en viss beklämning
tidens son går framåt sin led,
som där elden härjat en hed.
Ty det gamla, i all sin förskämning,
uselt var det — men det var dock stämning!

*

Tvivlande ande, evigt frågande,
sjudande tanke, känsla lågande,
dagens arbete ej er stäcker,
sömnens täcken ej er släcker.

Åter, ande, är du ute i natten,
törstande ande, att söka vatten,
levande vatten ur tvivlets källa;
vart vill du nu färden ställa?
Tvenne stegar du kastat bort,
när du gjorde processen kort
med religionens och konstens riken —
smala åkrar och breda diken —
ut på djupen, de mörka, kalla,
där så många du har sett falla;
dyk i vetandet, där finns svar;
böckerna ännu ha tankar kvar!

Åter känner jag doften av er
gamla vänner i lust och kval;
sist när modlös jag övergav er,
var jag trött på ert dunkla tal.
Nu jag kommer åter att spörja
och ånyo vid början börja;
jag vill ösa ur era brunnar,
jag vill släcka den brännande törst;
stor är tron, men vetat är störst.

Här i mörkret jag ser era leder,
i kolonner de följas åt;
några klädda i gyllent läder,
andra klädda i bara klot;
vän och ovän sida vid sida
alla i väpnad neutralitet.
På signalen stumma de bida,
ivriga att få kivas och strida
för det lilla envar han vet.

Kom fram då först, du gamla garde
teologi, som är bekant med Gud!
Aldrig förr på svaren du sparde,
och svarte på allt med tio Guds bud!
Tala om nu, och håll ej på orden,
vad vet du om himlen, vad vet du om jorden,
vad vet du om liv, vad vet du om död?
Nå, fram med svaret, du himmelens stöd!

Då stiger fram en kyrkofader,
en diger kvart i tjock karduan,

och samma färg som den färgen spader,
och talar om Kristus, men mest om fan;
så kommer en annan, och så en tredje,
och när de alla tala på en gång,
då bliver i lägret en stor glädje —
och psalmböckerna ta upp en välkänd sång,
och exegeserna exegetisera,
och katekeserna kateketisera,
och biblarna tolkas på nittio språk,
Vulgata käbblar med Septuaginta,
Calvin och Luther de slåss med påk,
Gregorius kommer med essentia qvinta
och läser högt utur decretalerna,
och Arndt han bjuder omkring moralerna;
och Thomas Aquino bjuder på försakelse,
som smakar som härsken bakelse;
och Torquemada med tänger och halster
ställer ut av trones skönaste alster —
och slutet blir ett kolossalt rumor,
där den får stryk som icke tror,
och hotas med viggen och hotas med lågan —
och abrakadabra blir svaret på frågan.
Det där jag visste så bra förut —
och pro forma är ju varje examen,
som föregåtts av en grundlig tentamen,
och sådan början ger sådant slut.

Nu, filosofer, nu är det er tur,
I som gått till sakernas botten,
och icke fruktat kräklan och kalotten,
men stått i glödgade pilars skur
av teologiska hatet som gått på lur,
när sanning I sökt, om ock ej I nått'en!
I sanningssökare i skrynkligt läder,
magra och tunna med utbränt blod.
Dålig kost och ringa heder
sanning skänker sin kämpe god.
Fram från hyllorna nu och förkunnen
huru långt på vägen I hunnen,
vad I tänkt om de högsta tingen,
vad I veten som en annan ej vet!
Aristoteles först i ringen,
stödd på livets realitet,
och du, Plato, som såg idéer,
där en annan ej såg ett spår;
svaren båda, jag vågar be er,
vadan jag kom och vart jag går?
Svart är genast den enas svar,
på vitt den andra ej spar;
och när man svaren till hopa fått,
så stannar man framför grått i grått.
Men Sokrates, den visaste i antiken,
du har dock redan i början förstått

att träffa själva huvet på spiken;
men fast du sagt att, när allt kommer kring,
så vet man egentligen ingenting,
så lika fullt har man nystat på:
det ena seklet har trott sig förstå,
att varat endast var i det sinnliga,
det andra grävde i det oupphinnliga,
och så har snurran gått uti cirklar,
som stundom varierat med snirklar.
Vad hjälper väl mig vad Bacon ponerat,
vad Cartesius tvivlat, vad Locke resonerat.
Hur långt kom Kant med sitt rena förnuft,
när han vill förneka oss frihet och luft?
Och Fichte sedan med sitt kära ego,
och Hegel sedan med sitt eviga nego,
och Schellings absoluta identiteten
och hela den kända härligheten?
Om endast två hade tänkt lika,
då kunde väl varit någon vån;
men när på sanningen alla skrika,
då är det bäst att dra sig ifrån.
Så står man där i den filosofiska sörjan
och färdig att börja igen i början.
Mörkare blir det ju längre man går,
och böckerna läka ej våra sår.

Jean Jacques, jag går med dig i naturen
att gråta ut vid dess varma bröst,
och tar mig Darwin upp bland de högre djuren,
det blir till slut min filosofiska tröst.
Och kom, Voltaire, kom, lär mig att flina,
när tvivlets tårar krupit i skrin,
och, Schopenhauer, när tankar mig pina,
räck hit en spruta med Buddhas morfin.

Men dagen bräcker där ute i parken,
och sakta susa de morgonvindar
igenom de frostiga popplar och lindar;
och snön därute på den frusna marken
gnistrar så blåvit och rosenröd,
och i öster en morgonstjärna
bleknar vid solens gryende glöd.
Här i parken jag gick så gärna,
trött på böckernas eviga kiv;
vinden blåste ur ögat dammet
och gav tanken friskare liv.
Blomstergrupper på gräsets sammet,
lindens kronor, surrande bin;
starar som byggde i trädens holkar,
lekande barn med jublande skrin —

allt därute bättre mig tolkar
livets fullhet och livets mening,
än de torra böckernas rad,
som blott vållade hjärtats förstening,
som blott ökade hjärnans förbening,
aldrig gjorde min ande glad;
skänkte blott bedövning för stunden,
visade spår, som för jägarn hunden,
men tog aldrig på bytet fatt;
lyste som irrbloss i djupaste natt;
ledde vandrarn vilse på flyn,
eller pekade också för högt åt skyn;
visade väg, men bjöd ej på åka,
höll för ögat och ropte gå på,
lärde en ofta att hoppa kråka
där man kunde gå rak på tå!

Nåväl! Vad göres mera behov?
Historia, jag känner dina funder!
Du lärde oss dyrka var simpel bov,
som visste att göra dunder!
Juridik! När älskade du det rätta!
Du oftast på bördan har lagt din sten,
och rätt du alltid gav åt succès'n
och satt till bords med de mätta!

Farväl då, böcker! Du kunskapsträd!
På gott och ont har du varit!
Skall väl du därföre huggas ned
för att med lögner du farit?
Nej, en gång kommer en yttersta dom,
då getterna skiljas från fåren!
Då, marokäng, skall din pärm stå tom,
som av krönte givarn bär spåren.
Och paleotyper som dyrkas på bokauktion,
de skola hamna i hökarbo'n;
då båtar ej inför sanningens majestät
att bara vara en raritet.
Och ordet gäller ej mer för det,
om tryckt på papper eller pergament.
Då bli de yttersta kanhända de främsta,
och månget som blev å båle bränt
skall kanske bli det förnämsta.
Då kommer kanske en dag er tur,
som nu behandlas som makulatur,
att ligga i montre på visningsdagar;
då bindas tidningar i kalvskinnsband,
och namnlös storhet ej mer beklagar
att han fick falla för hökarns hand.
Ja, då blir glädje och allmän förnöjelse,
och alla hoppas på sin upphöjelse.

Men om den stunden och om den dagen
vet ingen här nere på vår syndiga jord;
och tro och hoppas, det är två ord,
av vilka mången blivit bedragen.
Och snopen spåman, som spådde fel,
iffån alltsammans försiktigt lomar;
och för att undvika onödigt gräl
han tänker t y s t som kalifen Omar.

Fjärde natten.

Mätt på buller och civilisation,
affischer, lögner och polisförbud,
där hela livet är en imitation
och talangen ersätter Gud,
han söker sig ut i närmaste skogen
att andas en stund i den fria natur —
den äldsta vännen som alltid var trogen —
och njuta livet som ett lyckligt djur.

Så står han omsider vid grinden till Bois
och läser först det långa reglementet,
ty mången fått plikta, som inte känt'et,
och här är inte att bara ta;
naturen kostat betydligt med pengar
och är ej öppen för pigor och drängar;
och man skall vara anständigt klädd,
om ej man vill bliva från parken ledd.

Om det skall vara en gärd av aktning
åt Skaparens skönaste helgedom,
då är väl formen något tom,
och saken stöter ett grand på förpaktning.
Men lika gott, han stiger på
och känner åter hur pulsarna gå;
ty blicken får sträcka sig ändlöst ut,
och bröstet andas till lungans botten —
men det är allt, ty naturen är slut,
och skogen är blott en bild av kokotten:
grann att skåda i all sin stass,
men stassen är bara gjord på karkass.
Bara sättstycken och kulisser,
gjorda efter trädgårdsartistens eskisser;
träden klippta med engelsk sax,
klippor gjutna som utav vax;
kaskader skvala från en vattenledning
och räcka knappt att döpa en hedning;
sjöar också från samma källa,
och broar gjorda à la mode de nature;
och grottor, ruiner i murgrönsparyr,
som man hos gipsgjutarn kan beställa.
Det hela är en stor teater,
där man får visa de fina later
till häst, till vagn, till velociped;
där folk, som eljest ej får vara med

i den stora världen, nu blanda kläder
med eleganta brott och förnäma laster,
och visa att också de förstå seder,
fastän de äro av hederligaste knaster.

O skog, skog! är det av harm
som löven rodna, eller är det av hösten?
Och fåglar, han I förlorat rösten
av stadens eviga, eviga larm?
Kanhända också I ären gjorda
hos fabrikör X Y et Son —
men vad tjänar här om saken att orda,
man blir ju bara beledd som ett fån!
Nej bort, långt bort härifrån,
där allt är falskt som de köpta skratten,
där trän och buskar och jord och vatten
och djur och mänskor som andas däri,
de äro blott articles de Paris;
där ända till himlens tågande skyar,
dem varje morgon åter förnyar,
de äro gjorda av skorstensrök
och ha sitt ursprung i stadens kök.

Han flydde in på en ödslig stig,
som icke hörde till promenaden,
där han fick vara en stund för sig,
till och med ostörd av kavalkaden.

Här var så tyst, att man hörde vinden
hur han susade utmed kinden,
hörde lövens fall ifrån grenen,
daggens dropp på fuktiga stenen.
Röda bokar med gyllene blad,
valnötsträdens polerade stammar;
hagtornsbäret i blodrött flammar
bland kastanjers ståtliga rad;
fina almar och slanka ekar,
stolt akacia mot himlen pekar;
allt är luftigt och fint i ton,
men han saknar den rätta tron,
känner det kyligt, naket och främmande
och så litet med känslan stämmande;
går än längre in uti snåren,
drömmande om den kommande våren —
känner plötsligt invid sitt öra
taggig kvist vid kinden röra,

känner en doft slå fram på en gång
som en ton ur en välkänd sång;
blickar upp och ser bland skeletten
av de nobla träden som fällt,
lummig, mörkgrön, en gran man ställt,
liten son av den nordiska jätten.

Han har trotsat stormar och frost,
han har levat på mager kost;
och när vinden i barren susar,
se då stiga minnena upp,
sommarsyner i solig trupp:
gröna ängar, där havet brusar,
blåa vågor, måsar och änder,
blommande vassar i lugna stränder,
vita björkar i konvaljelund,
smultronställen och abborrgrund.
Åter ser han den varma salen,
kakelugnsbrasan flammar så skönt,
julgran lyser, i ljust och grönt,
mitt bland de små som giva balen;
gamla bliva unga på nytt,
köksan ledes in från köket,

husan dras från det inre stöket,
tjänarna hava med herrskapet bytt.
Jubel-och-klang, så heter dagen,
drängen sitter i herrens stol,
pigan njuter en stund behagen
trona i soffan i helgdagskjol;
jubel-och-klang, så heter dagen,
jul och ljus och endräkt och ro:
evangelium, men icke lagen,
icke forska, men bara tro.
Griper tvivlet dig sen i kragen,
fly då genast in i ditt bo.
Ställ därute din smutsiga sko,
tills din dörr i lås du fått slagen.

Drömmande så i juletankar,
ibland träden han stilla vankar,
väcks av ropet från en polis,
som på ett ganska knapphändigt vis,
mindre artigt och mera snäset,
förklarar öppet: Man går ej i gräset.

Och jagad ut ur det paradiset,
där ormar saknas, men icke Evor,

och av naturen blott finns överlevor,
som här dock tagit det stora priset,
han kommer fram till ett nytt staket,
som döljer en okänd härlighet.

Det är en trädgård med en titel något för lång:
Jardin Zoologique d'Acclimatation.
O, Skapelsens herrar, här måste jag buga!
Aldrig hade jag ändå drömt
naturen man kunde till sådant truga,
om ock det skedde med våld så ömt.
Det är ett naturförbättringsbolag,
som vill rätta vad som är i olag,
och att det lyckats, det tro parisarna,
ty varje föremål har här medalj,
och hedersdiplom ha grisarna;
korna ha mention för sin talg;
kalkonerna bära det röda bandet,
och ankorna äro hors concours,
fasanerna spridas kring hela landet,
och duvorna ätas hos själva Véfour.
Här såg han mänskan i all dess makt,
som på naturen sin hand har lagt;
här såg han den våldförda naturen,
och det prisade herraväldet över djuren,

ja, över växterna också och mycket mera,
som nu han vill kortligen referera.
Han såg askar, ympade till ett trapez,
och äppelträn, snurrade i spiraler;
det stolta päronet, så lågt som gräs,
det kröp på marken efter linjaler;
och skogens jättar, de höga granar,
till små panacher man smakfullt danar,
och buxbom klipper man ut till gubbar,
och vinets rankor huggas till stubbar;
ja, allt det räta har man gjort krokigt,
och allt det enlätta blivit brokigt,
det stora litet och det lilla stort,
och när man fått något riktigt tokigt,
då har sitt bästa man också gjort.
Och han såg änder, som förr kunde flyga,
på marken rulla med bukar så dryga;
och såg hur hönsen med hydraulisk press
göddes så stinda som novembergäss.
Och medan de lågo i sina bås
i mörker och trängsel och kedjor och lås,
i samma rum de fingo skåda
hur äggen kläcktes i mekanisk låda.
Det kan ju kallas att läran skärpa,
eller rättare att lära hönan värpa.
På samma ställe — men ledig och lös —

man såg en homunculus i en couveuse —
en liten människa som kom för tidigt,
ett byte man gjorde döden stridigt —
så nu kan barn ock göras med maskin,
och det är höjden av industrin.
Han lämnar djuren, går aporna förbi,
av släktskapen något förlägen.
Nu har han fått vatten på sin teori
och emot hemmet han ställer stegen.

*

Lössläppt ande för sista gången,
flyger ut ur den irrande ark
för att söka sig stadig mark,
som förgäves sökts av så mången.
Och nu smyger han in så sakta
i det ståtliga lärdomspalats,
där man givit det vetande plats,
som framför andra nämns det exakta.

Naturvetenskap, du som är så säker
på dina sakers sanna natur,
du som har upptäckt att fåret bräker
och att människan är ett djur;

du som räknat benen på myran
och har inlagt fiskar i sprit,
du som vet att basen och syran
alltid råkas vid frierit;
du som väger det ovägbara,
du som mäter vad ej har mått,
säg, du måtte väl kunna svara
vilken väg de döda ha gått;
vart vi alla en gång må fara,
var vår vagga från början stått!
Svar det har du, men ej på frågan,
svar på mycket som ej oss rör;
ej bekänner du oförmågan,
men allt längre i mörkret oss för.

Du tog i en sista kraftansträngning,
när din affär var mogen för stängning,
allt levande du samlat hop
och lade ned i en väldig grop;
du tog dina däggdjur du stoppat opp,
och fåglarnas hela luftiga tropp,
de fiskar stumma och kräldjur kalla
de lägre djuren, onämnda alla;

och överst lades allt samlat vetande,
som kommit hop med ett fasligt letande
i huven stora och huven små,
och så med pressen man skruvar på.
Så kramas fram ur den döda materien
en livsens saft, som slås i en retort,
att destilleras från dräggen bort,
och när man kommit till femte serien,
då är essensen klar som ett spad,
och inför mänskor, som häpna gapa,
man visar fyndet med stor parad;
och in i retorten ligger en — apa.
Se där är råttan som berget födde,
se där är svaret du icke bad!
Gå hem nu, hjärta, som länge blödde!
Och, ande, var i din håg du glad!

Jag vill ej faktum om apan förneka,
ty det har nog sin giltiga grund,
och det kan också vår högfärd späka
och väcka oss ur vår gudablund;
men ha vi därföre kommit längre
till frågans lösning och till dess knut?

Mig tycks att vägen blivit allt trängre,
vi stå där dumma just som förut.
Men bakåt, bakåt går nya vägen,
och nedåt, nedåt till trädets rot,
och när man tagit de sista stegen,
så står man ändå på samma fot.
Men lämnom en stund det lärda knåpet
med stoppade fåglar och flugor på nål,
och låtom oss gripa till mikroskopet,
som tränger genom båd' päls och svål.
Vad se vi då genom objektivet,
om vi betrakta en liten parcell
av röda vätskan som håller livet?
Jo, allra ytterst vi se en cell!
»I begynnelsen var cellen», så lyder ordet!
Men före cellen? En annan cell!
Man ser på ämnet; men den som gjorde't,
om han var mästare eller gesäll,
han finns ej till för vedersakarn,
som tror på skon, men förnekar skomakarn.

Men nog därom, jag är kullvoterad,
och cellen är redan installerad
som högsta väsen i den nya tron,
och tron, som bekant, tar aldrig reson.

O, cell (som även urslemmet kallas,
och protoplasma också på de lärdes språk);
o, cell, som styr mitt öde och allas,
kom, frigör oss ifrån livets bråk!
O, urslem, urslem, fyll upp vårt hjärta
och släck vår andes brinnande törst,
o, protoplasma, du, som kom först,
befria oss ifrån tillvarons smärta;
men kan du ej det, kan du ej, när det gäller
i andens strider på liv och död,
ej räcka ett enda antagligt stöd,
kan du ej hjälpa i själanöd,
och sviker du just när som det smäller,
då stryk på foten och lär dig hut!
Ack, det jag visste väl långt förut
att ej man mättar själar med celler!
Nej, vetenskap, för att hjälpa så litet
så är din högfärd alldeles för stor,
och när ditt mystiska hölje är slitet,
och man får se vad inuti bor,
så är du inte den guden man tror.
Nej, du är vorden en förnämitet,
som läser in dig i akademier,
predikar högt om ofelbarhet
och leker stundom med frimurerier;
du sytt dig en förlåt, duktigt tjock,

och tycker mycket om sida kläder,
på folkets dyrkan du kräver med pock
och ratar ej heller utvärtes heder.
Och har man stundom ur din arsenal
ett vapen lånat mot mörkrets makter,
så har man sällan haft annat val
än bryta sig in i din vapensal,
och tränga förbi dina stolta vakter.
(Att det finns lysande undantag
det nekar ingen, det nekar ej jag.)
Men, vetenskap, som skedar naturen
och sett så nära dess hemlighet,
vi är du alltid stum som muren?
Vi talar du ej, som så mycket vet,
om all förkonstling som finns i världen?
Vi stiger du ej i predikstoln
och dundrar högt emot bildningsflärden,
som lyser högst, näst gamla soln,
men också bländar det skarpaste öga?
Vi talar du icke naturens språk,
som nu värderas så ynkligt föga?
Vi tänder du icke på höjden din båk
och låter honom för seglaren lysa
som ute på havet långt ifrån land
i snöstorm och mörker får frysa
förgäves spanande efter strand?

Då sitter du lugn i ditt studierum
vid fredlig lampa och gör hypoteser,
och tycker världen är fasligt dum,
som dem beundrar, men icke läser.
Och när en upptäckt omsider du gjort
då är det upptäckten som skall firas;
om resultatet man talar ej stort,
blott lärda pannan med lager viras.
Men därför också det börjar glunkas,
på höga ställningen varligt runkas;
och satt du icke i stolen fast,
så låge du där, när ryggen brast.
Och framom förlåten tvivlet smyger;
man ledsnat litet på skuggors spel,
och lita ej på att hon är blyger,
som vågat tvivla en Gud ihjäl.

Ty, höga lärdom, som hulpit makten,
och stundom bolat med industrin,
stig ner en gång i de mörka schakten,
och låna lampan åt Aladdin,
lägg världslig storhet i mikroskopet,
och gör på statskonst din analys,

och för hjältinnan du hittar våpet,
du väntar en jätte, men ser en pys.
Tag gamla kyrkan uti din mortel
och elda sedan din flammande ugn —
att då skall krypa ut ur sin kjortel
en skrumpen sköka — var du så lugn!
Tag vördade lögner och krönta nollor,
besjungna bovar och heliga fjollor,
tag allt vad stort, vad heligt, vad skönt,
som blivit ordentligt stämplat och krönt,
och sätt för blåsröret och för lågan
av sanningens brinnande eviga eld,
tag spektroskopet, den nya förmågan,
som själva solen har dömt utan väld,
och du skall skåda så svarta streckar,
och du skall finna så mörka fläckar
mitt ibland regnbågens färgade strålar,
som prismat förrädiskt för ögat målar.

Du skulle ha gjort det, men du har ej tid,
ja du har så mycket, så mycket för dig,
och mänskligheten du anser ej rör dig!
Du letar som bäst en alkaloid

och räknar håren på en okänd bobba,
som sen skall bära ditt stora namn.
Du håller också på med att jobba
och letar vid polen en isfri hamn,
dit våra grossörer få exportera,
en brännvinslast för varje höst,
och att det icke kan bli stort mera,
det är dock alltid avundens tröst.

Men innan jag lämnar det lärdomssätet,
där av naturen man gjort vetenskap,
och där man förkunnar helt förvetet
allt annat för renaste galenskap,
så vill jag besöka det lärda annex
däruppe på spetsen av sandiga åsen,
där man har funnit stjärnornas
och dyrkat till himlahusen upp låsen.

Nåväl, från Observatoriets kupol
jag ser ut över den sovande staden,
som sovit mer än den tål,
om ock man skyllt på femtinionde graden.

Sov sött, sov gott, dröm icke om mig,
ty det kan kanske hålla dig vaken,
men jag, jag drömmer alltid om dig —
ja säg, har du hört på maken?
Som barnet vandrar till modrens grav,
så oresonligt, så utan mening,
då graven endast med liket drog av,
och aldrig livet tillbaka gav,
men på sin höjd en kemisk förening;
så vandrar jag om natten hit bort
att söka sällskap en stund så kort,
men vet att intet jag nånsin råkar.
Om dagen med dig på avstånd jag språkar,
och vill dig alltid så hjärtans väl;
men du vill bara ha mig ihjäl
och säger att endast för nöje jag bråkar,
ja, jag vill bråka dig ur din säng,
och jag vill rida ditt bröst som en mara,
så att du kommer på benen i fläng
och äntligen finner att här är fara.
Du håller brandkår, jag ser dess ljus
där borta i tornet vid Johannis kyrka;
och den skall bevara från eld ditt hus,
om ej, så lär du på ansvar yrka.
Men jag, som kommer så oombedd
och ej är i uniformen klädd,

mig tar du helt enkelt i håren
och frågar av vem jag blev sänd;
du önskar heldre bli innebränd
än väckas av en som är utom kåren.

Men lämnom jorden, som svar ej ger,
och skådom himmelens eldskrifts-tecken.
I stjärnor minsta som valvet betäcken,
I ären ju solar (så illa man ser!),
och solen själv är ju blott en stjärna,
och de stora planeter, man tror så gärna,
att de må vara de allra största,
de äro de minsta i själva verket,
ty så kan hända, att hin rider märket!

Och måne, du, vår trognaste vän,
du följer om natten, du följer om dagen,
för dig man svärmat och svärmar än,
fast man på dig har blivit bedragen;
fast själv du är mörk, du lyser om natten,
och därför du blivit så ideal,
men saknar ju både luft och vatten
och är befunnen vara ett skal.

Måhända du tolkar vår framtids öde
och tecknar åt oss ifrån de döde,
att du har levat betänkligt för fort,
som vi på jorden också ha gjort.
Du hade kanske en gång som vi
båd' åkrar och ängar och oxar och plogar,
men slog dig på lyx och på svindleri
och brände upp dina skyddande skogar.
Men kanske ock, enligt annan tolkning,
du blev ett offer för överbefolkning,
så att när man ätit allt ätbart fanns,
så åt man varandra som kannibaler,
och fast i mån' man har fyra kvartaler,
så gick bankrutten dock som en dans.
En annan mening, och mera probabel,
är den att solen vägrat dig lån,
och då var du icke längre kapabel
att hålla dig uppe, men gick ifrån...

Nu kör du tomning din långa bana,
och allt vad du ägde tog solen tillbaks;
se där vår framtid vi kunna ana!
Och när vi domna in i Nirvana,
då blir vår värld oss alla till lags.

Man har ju märkt att solen slocknar
och att dess dunsthölje alltjämt tjocknar,
ja, man har redan en istid spått,
då halva vårt klot skall täckas av isar;
då hjälpa ej kaklugnar eller spisar,
och ut vi måste med ont eller gott.

Då lösas så enkelt de svåra frågor,
då ligger Sverige som en glaciär,
då åkes skridsko på Bottnens vågor,
då äskas ej anslag till krut och gevär;
och inte bråkas om apanaget,
ty ingen vill längre vara vår kung,
när intet mera finns kvar i vår pung;
då emigrerar hela bagaget
av ämbetsmän och av dignitärer,
och av grossörer och av hetärer
att söka ett mera civiliserat land,
som man kan räcka sin skyddande hand;
där man kan bli på nytt patriotisk,
sen väl befolkningen man gjort idiotisk
med vrånga lagar och kyrkligt tvång.
Men resan blir då en smula lång,
ty Patriotien (så nämns då landet)
det får väl sökas nere vid Kap,

där man får knyta det nya bandet
med hottentotter och annat skrap.
Och att den ej hindras, den emigrationen,
det tror jag fast, ty jag känner nationen.

Då först, mitt Sverige, då är du fritt,
och du får äga vad som är ditt.
Det är ej mycket de girige lämnat,
men när som istäcket en gång rämnat
och kölden åter sin kos har flytt,
då kan du börja igen på nytt.
Men akta dig då att leta i mullen,
och böka icke i ättekullen,
ty börjar du dyka i gamla fynd,
då dyrkar du snart det som är förflutet;
nej, tro då heldre att det är synd,
och gå framåt bara oförtrutet.
Låt snö och isar betäcka det gamla,
ty eljes tillbaka igen du skall ramla.
Lev fri och stolt i din karga natur,
sälj ej din frihet mot en falsk kultur;
byt ej din bärgning mot lyxartiklar,
giv ej din grundlag för hovmatriklar,
och dyrka ej gudar som mänskor gjort,
och tro ej att något på jorden är stort.

Se upp i rymden, kalla den himmel,
och känn så oändligt liten du är,
i detta solars omätliga vimmel
du är den minsta som etern bär.
Och själva solen, som är vår moder,
åt vilken man på jorden rest stoder,
hon är ej längre i unga år;
hon börjar mista sitt gyllne hår.
Och när hon åldras, så åldras vi,
och när hon dör, då är det förbi
med oss, med små, med stora, med alla,
och när hon kallnat, äro vi kalla;
och när hon stannat uti sitt lopp,
då stanna vi också! Se där vårt hopp!

Nå, varför bösta och varför bråka,
när allt en gång skall bli lyckligt slut?
Och varför den döende ständigt tråka,
när ändå så snart han skall bäras ut?
Jo se, det lär dröja så fasligt länge,
förr'n spådomen helt i fullbordan går,
ja, det lär dröja mång tusen år,
om man får tro på de herrar stränge,
som räknat ut det med integraln
och verifierat det med spektraln.

Och ändå skulle det kunna hända
att när på siffrorna man hunnit vända,
som när man vänder ett gammalt plagg,
det hela fanns vara en enkel blague!

Nej, låt oss taga för ovisst visst,
och låt oss söka så först som sist
åt oss förljuva de sista stunder;
ty vi, som ej längre få tro på under,
vi måste själva gripa oss an
och bråka allt vad bråkas kan
för att åtminstone gå sista färden
ej såsom slavar, men frie män;
och efter vi leva i denna världen,
så låtom oss göra något för den.
Och den som ej lever för bara äran,
han tage till godo denna läran:
de flestes bästa är det högsta väl.

Nu har jag talat, och räddat min själ!

*

Men morgonen gryr! Det är nyårsdagen!
Det är löftenas dag och hoppets dag!
Statt upp då, tvivlare, tag nya tag!
Om ock din dröm blev oftast bedragen,
så tro på livet, tro att det kan hjälpas!
Och skulle än lasset ofta stjälpas,
så stig då av och lassa igen!
Och blir du liggande? Nå än sen!
Ditt liv är väl ej förmer än de andras,
du må nu prisas eller klandras!

Nej, ande, sov du om nätterna,
och var om dagen dess mera vaken;
skilj noga fåren ifrån getterna,
den lilla personen från den stora saken.
Och kommer tvivlet som tjuv om natten
och säger att allt är intet och ingenting,
och att ditt verk är en skrift i vatten,
och allt går runt som i en ring,
så tänk på trälen som bär dagens tunga
i gruvan, smedjan, i en giftfabrik,
där han får leva med en fjärndels lunga,
och ändå vågar om hoppet sjunga,
men hör ej själv att det blott är skrik.

Hör bönderna komma! Med rätt och lag
de kräva åter vad våldet roffat;
att seklers mörker ej dem försoffat
det ligger snart uti öppen dag!

Se kring dig bara, hur som besatta
de arma lekmän predika tron,
och om du icke kan finna reson,
så måste dock deras nit du skatta!

Se firad ädling med lagrar och band,
han kastar handlöst sin gyllne lyra
på offerbålet, som står i brand,
han också gripen av den nya yran
åt brodren trälen räcker sin hand!

Se på den ärlige publicisten
med liten ära och ingen ro,
och ingen lager, blott törnekvisten,
med ringa hopp att få slut på tvisten
han fjällas levande för sin tro,

Stå upp du, tvivlare, slå spelet i kras,
här duger ej längre på vers att leka,
och när de knotiga påkar dras
då får du ej mera tveka!
Och slår du blindvis, och slår i sten
slå om igen tills du träffat målet,
och hugger du dig i ditt eget ben,
så är det ej mer än du tål'et.

Hell, hemland! Natten är över!
Det fega tvivlet, som kraften söver
för morgonsolen har vikit bort,
och klara dagen är här innan kort!

Se kring dig, tvivlare, hur andarne vakna,
och nedärvt högmod skall ödmjukt spakna,
och då skall tron till sist krypa fram,
och gör den ej det, så vare dig skam!

Femte natten.

Vandringsåren lupit till ända,
när tröttad ande och sliten kropp
längta åter mot hemmet få vända
att söka ställen och minnen opp,
som för den hemsjuke hägrat så fagra
i nattens drömmar, i diktens rus,
att se om de tåla vid dagens ljus,
och icke bliva betänkligt magra,
när gardinen dras upp och nattlampan släcks
och sömngångarn häftigt ur slummern väcks!
Lastad med intryck från Romas kullar,
schweizerhotell och preussiska tullar,
socialismen och septennatet,
eviga freden och konkordatet;
led på sallat och sura viner,
mätt på wurst och falska sardiner,
makaroner, Hofbräu och oljor,
danska torskar och norska koljor,
tamburiner och kastanjetter,
tingeltangel och chansonetter,

boulevarder med asfaltplattor,
brända landskap med flor av damm,
torra floder med bäddar av slam,
ängar, röda som kokosmattor,
allt vad samlat ligger i minnet
färgas likblått av sjuka sinnet.
Nu då ändernas fylkade tropp
visar vägen till fosterjorden;
när som bokarne gå i knopp,
livsled pilgrim drager till norden.

Och så står han åter på åsen,
där i drömmen han ofta stått;
ser därnere strömmen med måsen,
skepp och hustak, kyrkor och slott.
Allt är likt sig och dock så annat;
skönare ej en dröm sig besannat,
smyckad, färgad av fantasin —
verkligheten går långt förbi'n.
Vårsoln på gotiska spiror skiner
och på nya palatsers mur;
telefonernas ståltrådsgardiner
mjukt drapera stadens kontur;
esplanadernas gröna gångar,
järnbanbroarnes svarta spångar,

elevatorer, hamnar, chausséer,
panoramas, cirkus, muséer,
allt är ståtligt, präktigt och nytt;
sagan sig i sanning förbytt.

Hänryckt, stolt över fädernestaden
går han ner från sitt utsiktsberg
att få skåda bakom fasaden,
se om gårdssidan håller färg.
Längs med husens rader han strövar,
väntar fånga en vänlig nick,
då och då sitt minne han prövar,
när han möter en slöjad blick.
Endast främmande nya typer
långsamt skrida mot bönhus och bank;
böjd är nacken och steget kryper,
släckt är ögat och hyn är krank.
Ser han skymta i myllrande skaran
ungdomsvännen, så får den brått,
visar ryggen åt kättarn och faran,
bleknad kind och håret i grått!
Stackars mannen har blivit botad,
kom för nära de svartas garn,
miste kunder, affären vart hotad,
föll i kampen för hustru och barn.

Trött mot gamla kafét han ilar,
mötesplatsen från längesen.
Vid sitt stambord en stund han vilar,
väntar trycka åtminstone en
av de många händer där kramats
under skämtets och allvarets stund,
här, där fälttåg fordom beramats,
här, där bägarn gjorde sin rund
efter segern, bland bundsförvanter,
och där nederlaget vart glömt,
när det dryftats på alla kanter,
glömt när sista glaset var tömt!
Klockan knäpper i tomma lokalen,
solen skiner på tobaksskyn,
mörka landskap begränsa salen;
svarta fjällar mot himlens bryn
resa kammar med gråa tallar;
stilla vatten slumra i hägn
av de mossiga gråstensknallar;
slanka björkar i höstligt regn
gråta över den sommar som farit
alltför fort, som den aldrig varit.
Klockan knäpper i tomma lokalen,
ingen kommer, tiden görs lång.
Ovisst sinne vill lättas från kvalen. —
Ensamheten gör salen trång.

Kallar kyparen för att fråga;
börjar hålla en intervju.
Hinner ej länge karlen plåga. —
Allt han vet i ett enda nu.
Kretsen är skingrad, alla borta!
Ingen vandrar mera hit ner!
Äldste vännen är kommen till korta,
dog i fjol — han vet icke mer.
Och en annan av sjukdom bruten,
väntar endast sin sista stund.
Gamle N. N.? Av gikten knuten
syns ej mer härnere som kund!
En är gift och håller sig hemma,
en har tagit det blåa band,
en har kommit i fängelsets klämma,
en har rest till främmande land.
Och de andra? — Ja, de försvunnit! —
Och »han själv»? — När namnet han gett —
(visserligen hade det hunnit
ned till karlen, men ej hans porträtt)
svarade denne med ton så myndig
som den nämnde ätit hans bröd
eller varit en extra syndig:
»Herren vet det, men nog är h a n död.»
Glaset svepte med hast han i sig,
drack på egen och andras mull,

strupen snördes, blicken blev disig,
ögat sjönk in i bleknat hull.
Ut på gatan igen han strövar,
stiger i trappor att söka en vän;
ringer, knackar, låsen han prövar:
vännen flyttat för längesen.
Kommer slumpvis till kända trakter,
minnen väckas, växla alltfort;
dit han dragits av dunkla makter,
stannar tankfull vid välkänd port.
Bland palatsen ett gammalt ruckel
ligger skumt i en enslig gränd
som bland resar en liten puckel
gömmer sig att icke bli känd.
Där en gång sitt näste han redde
för att bygga ett eget bo,
där i egna hemmet han trädde
utifrån stormen att finna ro.
Genom rutan på nedra botten
över smutsig och rökt gardin
mellan flaskan och äggkarotten
— ty där hålls nu ett magasin —
vill han söka för ögat måla
forna hemmet i rosenrött.
Men han ser blott en rökig håla,
hör blott rusiga röster skråla:

allt är öde, allt är förött!
Var äro vittnen, var de fränder,
en gång, en afton i denna sal
växlade blickar, tryckte händer
för att hälsa de ungas val?
När i bröllopsgården vid gillet
gnistrade vinet, sprakade snillet
och om tomtebolycka hölls tal?
Döda två! Och sårade resten,
gångna undan ur kättarns väg.
Den som dröjde till sist var prästen,
var det ej sällsamt, eller säg?
Allt är borta och gångna alla,
hemmet självt det gått på auktion.
Stormen kom och skutan fick falla,
lasten vräktes utan pardon!
Nå, vad mer! Besättningen bärgad,
skeppet utfick sin assurans,
skrovet är läck, förhydningen ärgad,
intet förlorats och intet vanns.
Intet förlorats! Räkningen talar
och då måste det vara så.
Nå, vad mera, de granna salar
lyckan lär ju oftast försmå.
Och när rävarne hava kulor
— sköna kulor i parentes —

nöt du gatan med slitna sulor,
lägg ditt huvud var sten det ges;
ut och leta, gatan har stenar,
gränderna eljes de ha hotell,
fågeln bygger sitt näste på grenar,
vargen sover i egen fäll!
Är du ledsen, så skjut dig för pannan,
mången fick vara med mindre nöjd,
och en ann är så god som en annan,
bruten blir den ej vill bli böjd.
Än en blick dit inåt han sände
bak den rutan, där förr han satt
vid sitt arbet', då huvet brände,
såg när tändaren lyktan tände,
satt där ännu när det blev natt,
lyktan släcktes och upp han spratt.
Lyktan står där på trottoaren,
rutan är där och rummet med,
och tapeten, fast illa faren,
är densamma, men hänger ned.
Och han känner böckernas hylla,
väggens tavlor och byråns ur;
minnet hastar att bilden fylla,
bordet står där mot fönstrets mur.
Och där sitter en man och skriver,
handen skälver och pennan går.

Nu han hör hur mot papp'ret den river,
sträcker huvet att se vad där står.
Men där ligga de tomma bladen
långa, vita som lärft på blek.
Bläcket lämnar ej spår på raden,
pennan löper synbart på lek.
Nej, han skriver, han tror sig skriva,
se, nu lyfter han handen opp
liksom ville han tanken giva
ordets levande, luftiga kropp.
I sitt bläckhorn han ivrigt doppar —
se, nu vänder han ansiktet till —
dödmans ögon, stora som koppar,
stirra mörkt som en enda pupill,
när mot namnen bekant han nickar,
pekar tankfullt på verket sitt;
och ur halsens kotor han hickar:
»Ser du, jag börjar att skriva vitt!»

Ensam går han på folkfylld gata,
irrar hemlös och knuffar tål.
Tycker han hör hur mänskorna prata
främmande tankar på utländskt mål.

Råkar vaktmän i pickelhuvor
vaktande gathörn som vore det Rhen,
mörka blickar inunder luvor
söka skydd under torgets trän.
Ser palatser som Rhentrakts-borgar,
milliardhus, berlinerstil,
torn och spiror och järntrådskorgar,
gallerfönster, som trotsa fil.
Allt är skyddat, solitt och präktigt,
och som bakgrund syns en kasern. —
Fosterlandet är vordet mäktigt,
kryat upp sig med blod och järn. —
Ser så många nya pagoder,
unga Bonzer med chic och pli,
svansa runt kring avgudastoder,
öva svartkonst och trolleri;
häxprocesser och åtal väcka,
lysa i bann och sätta i cell!
Hoppas ännu få solen släcka,
tända brasor för skjutet spjäll.

Slamvulkanen har exploderat,
askan regnat ur bergets gap.
Sjunkna staden man renoverat,
sen åt persern man blev satrap.

Ja, barbaren har åter segrat,
baltiskt Hellas har sett sin grav,
där mot Österns horder sig lägrat
nordlig gränsvakt vid Arktiskt hav.
Det blev slutet på långa strider,
på fraktioner och på process!
Söndring segrat, och sent omsider
Filip vann på Demosthenes.
Troja varit! Vi varit trojaner,
vi ha sett vårt Dybböl och Als,
kallas svenskar och lutheraner,
men vi äro ingenting alls!

Hemsjuk pilgrim börjar att vakna
och för längtan han funnit bot.
Vad ej finnes han ej kan sakna,
skuddar stoftet utav sin fot.
Lik den vise, som sökte arken
undan flodens våta blockad
uppåt bergen i ödemarken,
flyr han ut från den sjunkande stad.

ANMÄRKNINGAR TILL TRETTONDE DELEN.

DIKTER OCH SÖMNGÅNGARNÄTTER.

I denna volym ha sammanförts Strindbergs första diktsamling, som under titeln "Dikter på vers och prosa" utkom första gången 1883 hos Albert Bonnier, och "Sömngångarnätter på vakna dagar, En dikt på fria vers", vars första upplaga utkom 1884 hos Albert Bonnier.

"Dikter" har utkommit 1911 på Albert Bonniers förlag i en andra upplaga ingående i August Strindbergs Samlade dikter och samtidigt i separat edition som 1-kronasbok. Poemet "På Nikolai ruin" hade tidigare offentliggjorts i Najaden, Illustrerat veckoblad (Sthlm, fol.), 1874, N:o 18 (30 juli) och föreligger i Dikter i en utvidgad och omarbetad form. Lokes smädelser, Olika vapen, Göken, Esplanadsystemet (under titeln Esplanaden) trycktes först i Ur dagens krönika, häft. 2, 1883 under rubriken "Ur nytt vin på gamla flaskor. (En otryckt diktsamling)" och ha oförändrade influtit i diktsamlingen. Esplanadsystemet, Sångare, För tankens frihet, Lördagskväll infördes i Poetiskt album, 1883, Albert Bonnier. Flera av dikterna — isynnerhet Esplanadsystemet och Lördagskväll — ha sedermera varit åtskilliga gånger tryckta i antologier och läseböcker — att ej nämna tidningar — avtryck som för den Strindbergska textgranskningen i allmänhet äro intresselösa; nämnas kan

att Esplanadsystemet, ingående i samlingen Svensk vers utgiven av A. Dalin 1908, (Läseböcker för Sveriges barndomsskolor) fått en ny rubrik "Ljus och luft".

Sömngångarnätter utgick i en andra, av Nils Kreuger illustrerad upplaga 1900 på C. och E. Gernandts förlag och trycktes tredje gången i Samlade dikter, Albert Bonniers förlag 1911—1912, varav en 1-kronas upplaga av arbetet separerades (1912). Den första natten trycktes redan i Dikter (1883), under titeln "Sömngångarnätter (Fragment), Första natten" och ingick med några av Strindberg i ett bevarat korrektur gjorda ändringar i Sömngångarnätternas första upplaga. Denna innehöll fyra nätter. Sedermera skrev Strindberg en femte natt, som först trycktes i Tryckt och otryckt I, 1890 och sedermera infördes i den Gernandtska upplagan 1900 och i 1912 års upplaga.

De fyra första sångerna (nätterna) jämte inledningsdikten äro här tryckta efter uppl. 1 (1884) och den femte efter 1900 års uppl. I de förra har Strindberg i upplagorna efter 1884 ingenting ändrat och i den senare ingenting efter 1900 års upplaga.

"Dikter" äro tryckta efter uppl. 1. I den andra uppl. (1911) har Strindberg vidtagit några nedan antecknade rubrikändringar vid cykeln Landsflykt och uteslutit de tre sista ungdomsdikterna I Nyströms ateljér, Till Frans Hedberg, Sic!. Eljes har han lämnat texten oförändrad.

Brev till Albert Bonnier och Karl Otto Bonnier om Dikter och Sömngångarnätter.

Underhandlingar om utgivandet av Strindbergs under arbete varande Dikter inleddes från det Bonnierska förlaget

med ett brev av den 18 juni 1883 varpå författaren svarar från Kymmendö följande dag och ger ett ungefärligt överslag av dess innehåll. Den 8 aug. skriver han från Kymmendö till herr Karl Otto Bonnier och erbjuder förlaget att i samband med dikterna lösa in och samla hans "utgivningsbara skrifter": "Om en fem år kunde ju möjligen Samlade skrifter kunna sändas ut, eljes senare eller vid min död." Han ber adressaten komma ut och läsa dikterna följande vecka. Då träffades också definitiv överenskommelse om diktsamlingens utgivande på hösten.

Det var de i Ur dagens krönika offentliggjorda styckena som hänlett hr Bonniers uppmärksamhet på dessa dikter, enligt vad ett brev från Strindberg till Cl. Looström, Svenska ödens förläggare, av den 26 juli upplyser: "Karl Otto Bonnier var ute — tänk! hos mig och bjöd 6,000 kr. för verket! Han har dock icke fått läsa mer än vad som stod i D. K." (Dagens krönika). I brev från Kymmendö d. 19 aug. till Looström redogör Strindberg för sina motiv till den nya anknytningen till det Bonnierska förlaget. Ur brevet, som då det diskuterar affärstransaktioner och berör ännu levande personer, ej har intresse eller är lämpligt att i sin helhet offentliggöras, må följande anföras:

"Som författare söker jag endast en egenskap hos förläggaren: kapital — och frihet. Jag säljer mitt arbete men icke min själ. — — Du trodde nu icke på mina dikter; Bonnier tror på dem. B. är mera orädd — — och litet mer fördomsfri. Han hade t. ex. icke något emot ett antisemitpoem!"

Den 20 aug. skriver Strindberg till Karl Otto Bonnier angående några ändringar i manuskriptet som delvis redan blivit inlämnat:

"Medan jag kommer ihåg vill jag bedja Er hava godheten vidtaga följande ini dikternas manuskript.

1: o) Dateringarne utgå utom vid Ungdom och ideal.

2: o) Stycket Segling "Din fladdrande blåa slöja" etc. inskjutes i Solrök, om det passar där, efter de andra versstyckena.

3: o) Till den lilla sättargossen tituleras så här:

Till den lilla sättargossen som skrev de vackra verserna vid 'det historiska tillfället'.

4: o) I Landsflyktsamlingen borttages alla titlarne och i stället sättes romerska siffror I, II o. s. v.

5: o) I Landsflykt I på Lagergrens kafé ändras versen mor går kring etc. till detta:

Mor går kring bland alla sina,
och trakterar dem som spela;
morbror tyckes Hayden pina,
när i brädet han syns träla.

Obs. att ett förord på en fem sidor skall föreskickas. Behöver det gå in i ark 1?

Om nu, efter sista sändningen av manuskriptet, som kan ske om en åtta dagar, det skulle visa sig att ms som vanligt ej räcker, så skickar jag rest utifrån, och då kunna vi ju sätta kreditivet på 2,500 kr., så att jag sedan kan få resten. Det kunna vi göra i alla fall! Emellertid är jag angelägen för de smås skull få resa medan det ännu är vackert väder."

Den omtalade resan gällde Frankrike, dit Strindberg följande månad bröt upp med sin familj. Han skriver vidare därom från Kymmendö d. 24 aug. till K. O. Bonnier:

"Uppriven av besök, affärerna, oro för stundande resa o. s. v. är jag så bortkommen att jag ej ser mig i

stånd skriva mera hemma utan vill resa så fort möjligt till den stilla orten Grèz par Nemours (där Larsson* bor); där kan jag vara på 5 dar och att manuskriptet skall komma ofördröjligen kan jag lova, då jag har lika stort intresse av att arbetet kommer hastigt ut som förläggaren."

Det i brev till Cl. Looström nämda "antisemitiska poemet" kan möjligen vara en i ett bland breven liggande registerkoncept förtecknad dikt: "Isaacs julkväll", som ej förekommer bland dikterna och nu torde vara förkommen. I nyss anförda brev (24 aug.) ber han att återfå dikten:

"För ytterligare undvikande av ledsamma missförstånd ber jag återfå Isaacs julkväll samt direkt svar ja eller nej om ni önskar ändring av versen

'Från W. D—son till Gustav Adolf',

i vilket fall jag gärna ändrar. Att ni själv ändrar eller utesluter skulle jag taga mycket illa. Jag är rätt medgörlig och till och med oväntat human i sådana personliga känslofrågor. Dock skulle jag önska att vi röcke in en punkt i vår uppgörelse att vårt avtal vore brutet i händelse förläggaren mot författarens önskan uteslöt eller ändrade i manuskriptet (där nämligen semitfrågan eller annan för förläggaren *personligen* kränkande yttring icke kom ifråga)."

Någon ändring av den versrad (i dikten Min jubelfest), som i brevet citeras, har icke gjorts.

I samma brev uppräknar Strindberg några dikter "som skola följa": Barndopet, 2 ark, Avsked, Röster i stormen, Paolo Malatesta "och ett till, $^1/_4$ ark", vilka, säger han, "alla höra under Högsommar och sålunda hava en 6 veckor på sig". Troligen ha de nämda dikterna aldrig blivit skrivna eller fullbordade utom Avsked, som gestaltade sig till första

* Målaren Carl Larsson.

natten i Sömngångarnätter, såvitt den planerade dikten får anses motsvara den som senare på hösten skrevs under samma titel. Ännu en dikt med rubriken "Hemlös" i registerkonceptet har icke kunnat identifieras (kan ej avse den "Landsflykt" betitlade cykeln, då denna rubrik är upptagen strax under i utkastet).

I brev till hr Albert Bonnier (Kymmendö 1 sept.) nämner Strindberg också dikten Barndopet:

"Jag hoppas kunna få det stora Barndopet med, och vill det gärna emedan det skulle bli en kartesch på Humleplockningen*, men, kommer den ej med nu, så kan den ju komma efter, men då illustrerad av C. L. som sett alla gubbarne härute. Och kommer den ej med, så kommer några svenska avsked i stället."

Från Grèz par Nemours skriver Strindberg 26 sept till Albert Bonnier följande:

"Efter en nära fjorton dagars besvärlig resa med sjukdomsuppehåll utom den vanliga sjösjukan är jag nu framme och skyndar att besvara Edert vänskapliga avskedsbrev som jag ej kunde besvara med en avskedsvisit under rådande resbrådska med hotellvistelse i Stockholm och fruktan för avskedsfester med illamående.

Svårigheten att få rum här var större än jag fruktat och ännu äro familjen och jag inhysta i ett rum. Utsikterna att kunna arbeta med kraft den närmaste tiden äro sålunda förmörkade något. Detta dock endast rörande dikternas tillökning men icke alls vad Larssonuppsatsen till Svea beträffar, vilken skall vara expedierad till 1 oktober. Därpå måste jag effektuera en beställning till Julkvällen, som jag förut i tre års tid nekat bidrag. Jag har fått lida för detta nekande och jag är trött på att lida i onödan.

* K. A. Melin: Humleplockningen, 1882, en diktcykel.

Jag tror sålunda att dikterna få gå ut i världen sådana de äro såsom ett avslutande och ett intermezzo. Vill jag vila mig mellan drabbningarne framdeles, så skriver jag den satiriska idyllen Barndopet separat och Larsson ritar; det kan bli en julbok en gång. Att nu sitta här och klämma fram dikter under pianomusik och dansbuller är icke mödan värt."

Därpå övergår Strindberg till att framlägga förslag till utgivande av ett arbete Svenska brev, som skulle diskutera svenska kulturförhållanden; redogörelse för dessa planer vilkas utförande stannade vid de två häftena av Likt och olikt, skall göras i annat sammanhang.

På ett brevkort, avstämplat Nemours 2 okt. 83 återkommer Strindberg än en gång till den planerade satiriska idyllen "Barndopet".

"Det är icke omöjligt att jag tar ihop med min stora bondidyll på två ark. Dröjer den, så sätter jag den sist i boken med egen huvudrubrik."

Den 9 okt. har han dock ändrat mening: "Jag glömde," skriver han på ett brevkort, "kontramandera (för sista gången) Barndopet, för vilket jag här i Paris alldeles förlorat stämningen. Vi anse sålunda dikterna avslutade."

Efter att ha givit anvisning på rättelse av en versrad ("jag har givit dig vin och kvinnor" till "jag har givit dig gott vin och dåliga kvinnor i Montmartre" i Landsflykt VII) fortsätter han:

"Dessutom bör avdelningen Landsflykt ha någon datering, så att man icke tror att jag som exemplarisk äkta man haft sådana saker för mig på denna resa. Men olyckan blir då att anakronismerna kvarstå. Kan man icke sätta i en not på lämpligt ställe: '1883 års intryck av första utresan 1878 hava synbarligen varit så livliga att författaren

blandat samman fornt och närvarande.' Denna not må sättas underst på sista Landsflyktsidan, dock utan asterisk vid rubriken Landsflykt, ty detta är typografiskt fult. Eller som ni finner lämpligast; men noten måste vara med."

Den 6 okt. anhåller han på ett kort om tillstånd för Verdens Gang att trycka hans intåg i Kristiania (Landsflykt II) innan boken kommer ut, vilket förläggaren beviljade blott uttryckande en önskan att man något dröjde därmed till strax före Dikters utgivande i nov.

Frågan om noten och dess formulering hänsköts av K. O. Bonnier till hr Per Staaff, som formulerade den sådan den förekommer i uppl. 1 (se anm.). Redan Staaff och senare Strindberg på ett brevkort rättade feldateringen 1878 till 1876.

17 okt. skriver Strindberg från Paris om en ny till större delen utarbetad dikt, som han vill ha in i samlingen:

"Var snäll och döp om rubriken Vrakgods till Stormar och lämna plats i slutet av denna avdelning för att stort skaldestycke på 1 ark, kallat Avsked, som blir det styvaste i boken. Det är färdigt till $^3/_4$-delar och kommer om åtta dar senast. Det är romantiskt-satiriskt-realistiskt-idealistiskt och spelar i Adolf Fredriks kyrka, på Nationalmuseum och i K. Biblioteket. Det skall lyfta hela boken! Och kunde hjälpa mig något vid den odiösa concours som troligen kommer att anställas av kritiken, då jag ju samtidigt med de stora skalderna skall ut i världen med vers."

I ett postskriptum anhåller han vidare: "Poemet Segling, som jag ordinerade under Solrök, skall stå med egen rubrik för sig själv efter Solrök som självständigt stycke och med titel *Segling.*"

Av allt att döma hade tryckningen fortskridit så långt

att den sista ändringen icke mer lät sig göra. Den har nu gjorts i denna upplaga.

Dikten "Avsked" är tydligen första natten av Sömngångarnätter.

Den 19 okt. skriver Strindberg vidare härom:

"Härmed första natten av den omdöpta Avsked (eller vad jag kallade det!). (Härav ser herr B. hur nyckfull en författarhjärna är!) Om några dagar sänder jag Andra natten och så vidare. De skola placeras sist i samlingen Stormar. Skulle jag ej hinna med alla tilltänkta nätter, så få vi sätta efter den sista ordet *fragment*. Det går ju bra; då ju varje natt är fristående och ingen egentlig handling tvingar till fortsättning!"

I brevet tillfogar han några personliga meddelanden om sig och sitt liv i Paris:

"Det är verkligen ett straff att vara i Paris. Min hustru går ut och handlar, och steker maten på en kamin eller i kakelugnen. Fransmännens hundmat kunna vi ej äta utan att bli sjuka. Här föres eljes ett tyst och stilla liv. Gå och lägga oss kl. 8 à $^1/_2$9, och stålpennan håller sig varm från 8 på morgonen till 6 på kvällen. Sakna Grèz mera än Sverige, som jag egentligen glömt. Våra Grèzenesare äro mestadels kvar. En finsk skulptör håller på att kanonisera mig i gips att sändas till konstföreningen, emedan han tycker det är bra, och jag har naturligtvis ingenting emot det i min inkonsekvens!"

I ett postskriptum ber han förlaget noggrant iakttaga gjorda ändringar och dylikt: "Jag tror aldrig jag törs titta i boken, när han kommer hit färdig, ty jag har ett öde med tryckfel."

Den 23 okt. nämner Strindberg på ett brevkort åter Sömngångarnätter, som nu skall till nästa år bli "ett långt

stycke på fyra à fem nätter, infattade i utländska ramar, och kunna då göra en liten fin julbok, beritad av Carl Larsson, som tycker om mina dåliga vers."

5 nov. skriver han:

"Äntligen hava alla julbeställningarne och Ödena sett sitt slut och jag står i begrepp att börja nytt manuskript! De Svenska breven ligga tungt över mig, ty jag tar dem rysligt allvarsamt, och Sömngångarnätterna leka mig i hågen, de leka så att jag har sömnlösa nätter, och det far jag ej väl av. Jag tror därför att jag brinner upp, om jag ej får sticka emellan med dem. Fem ark, kanske sex! Utan illustrationer! Ty dels är Larsson difficil och det gör han rätt i, dels blir det kostsamt! Icke skulle det skada att på nyåret, medan ännu mitt poetrykte diskuteras, kasta ut den nya facklan! Jag tror mig i dessa vers få säga mer än på prosabrev, ty den genomgående idén är skam till sägandes i stor skala, och jag har behov av att röra mig i fantasien nu, ty min hjärna är inflammerad av detta stadsbuller och denna världsstadsflärd, som retar mig med sina anspråk.

Erinra nu icke om några löften om Sv. Brev, ty jag varnade Er från början att tro på en författarhjärnas löften: den rör sig som en flögel på en stång efter alla vindar och har nu, tyckes det, stannat på en poetisk (?) målning av alla tidens krav, lidanden, tvivel. — Vilda planer att resa till Rom och Schweiz hava också ridit mig, men jag stannar nu i Paris och skriver troligen i Neuilly mina vers."

Den tillämnade Romresan berör han också på ett brevkort, avstämplat Paris 5 nov.:

"Jag hade gjort upp med Larsson att vi skulle på Rhone och Medelhavet fara till Rom för att jag skulle få fina ramar till mina Sömngångerier, men Larsson åtrade sig. Läst och

skrivit för mycket och är mycket trött; vilar nu i Neuilly där det är tystare."

10 nov. ber han förläggaren låta honom vara så långt möjligt okunnig om ovettet han väntar för sina dikter:

"— — Jag ber hr Bonnier lämna mig i så fullständig okunnighet som möjligt om allt klander och ovett som föreståt, ty det gagnar ej, det bara stör mitt arbete och retar mig mot personer, och jag har enkom rest 200 mil för att slippa tidningspratet. Goda och glada underrättelser äro vi ju alla tacksamma för, däremot."

15 nov. sänder Strindberg Andra natten av Sömngångarnätter renskriven till förlaget. "De tre följande till jul. Skall hos Larsson göra titelvignett endast. Men i dess ställe böra de tryckas — helst de kanske bara bli fem ark — i prakttryck, på gult velin, så att det blir en bok, men utan grannlåter; och, så snart de bli färdiga, ty förr kan jag ej göra något nytt, d. v. s. innan de äro tryckta."

I samma brev omnämner han också att "red. av Verdens Gang läste upp intåget i Kristiania* i en studentförening under 'avbrott av jubelrop', med den påföljd att han nu vill rita av mig med biografi."

19 nov. erkänner Strindberg mottagandet av exemplar av de nyutkomna dikterna:

"Tacksam bekommit Dikterna, vilka se fina ut, men icke haft mod att läsa dem! Det är en brokig samling i alla fall och komma nog att ha mera värde som biografiska akta än som poesi! — —

Nu skriver jag mina nätter och kan icke annat. Som spekulation är det nog dåligt, men för mig i egenskap av författare är det nödvändigt, ävensom att de icke bli liggande. — —

* Landsflykt II i Dikter.

vill herr Bonnier giva mig tillåtelse att övertala Larsson om vignetter, så tror jag det bleve en vacker liten bok tillika."

Carl Larsson ritade omslagsvignett till första uppl. av Sömngångarnätter.

Den 11 dec. är Tredje natten färdig att avgå och den 17 dec. meddelar han att den fjärde snart är färdig:

"Fjärde natten avgår om ett par dagar! Det hela är ju ett konjunkturstycke och kan icke ligga! Ges det ut först när jag kommer hem, då är understämningen, min hemlängtan, borta! Och det måste ut i januari, ty väg skall vara skottad när jag kommer med mina brev, som nu verkligen tyckas komma. Larsson ritar sedan vignett (en) till Sömngångarnätterna; om det också bara blir en upplaga på 1000 ex., så må de gå ut ändå! Vem vet om man lever nästa jul? Jag har för min del inga garantier, ty jag brinner ner som en barrvedsbrasa! Och vers? Det är syndigt, när man har så mycket att säga på prosa! Lita icke på någon versbok mer! Men *valda dikter*, när de ovalda en gång äro väl utsålda!"

Dagen före julafton sändes Fjärde natten:

"Härmed fjärde och sista natten! Som hr Bonnier ser, har jag två titlar och en dedikation, som skall ske på vers. Därpå följer möjligen en prolog eller invokation samt slutar hela kalaset med en epilog. I morgon avgår första natten korrekturläst, ty den var faslig. Kunde någon skarpsynt ortograf sätta in skiljetecken innan sättningen börjar vore bra. Nu är min proposition denna. Sättningen börjar omedelbart, ty det är som sagt en konjunkturskrift och kan endast ha något berättigande om den kommer ut genast.

Ett illa utstyrt slankigt häfte säljes ej och denna gång

har jag skrivit för bildade. Den lilla skriften måste utstyras praktfullt men enkelt. Sådant papper som Scholander och med lister, culs de lampes och initialer. Omslaget bör vara i en ljus ton av utseende ungefär som 'Ur vår tids forskning'. Papperet till texten tjockt gult, kanske med ramar, men ingen färg i trycket; bara svart!"

Någon dedikation på vers — Sömngångarnätter är dedicerad till Björnstjerne Björnson och Jonas Lie — har ej blivit av, såvida ej i brevet därmed avses den obetitlade inledningsdikten; i så fall är det den som möjlig omtalade prologen eller invokationen som inställts. "Epilogen" har icke heller skrivits, såvida den ej skulle anses identisk med slutpartiet av fjärde natten efter asterisken från och med sid. 282, versrad 1: "Men morgonen gryr! Det är nyårsdagen", vilket skrevs senare. — Det korr. till första natten Strindberg talar om, utgöres av den i Dikter tryckta texten till Sömngångarnätternas Första natt. I korr. är kommateringen — som förut till större delen saknas — flitigt gjord, tecken till versskillnad på talrika ställen satta och ett par textändringar vidtagna.

Juldagen 1883 berör Strindberg än en gång formatet och utstyrseln till Sömngångarnätter.

"Dikternas format är för litet. — — Nej, ett stort oförskämt format som ett (akademi)program, ty det är ett program och bebådar det kommande arbetet. Larsson har redan ritat efter format 'Svenska folket'. Man köper hellre en vacker bok för en krona än en ful för 50 öre. Den blir nog fyra ark med 26 rader. Dedikationsprologer och försits (som jag glömde) så här:

S ö m n g å n g a r n ä t t e r

Oktober—December

1883.

Förslaget med dateringen torde författaren senare ha återtagit; den nämnes ej vidare och har ej blivit gjord. Den 8 jan. 1884 har Strindberg sett utstyrseln på boken som han är tillfredsställd med:

"Diktutstyrseln präktig som jag tänkt det. Slutet skall ändras i Fjärde natten. Dedik. och prolog bli ej långa. Den ena färdig."

Samma dag skriver han ytterligare några rader och underrättar att han om några dagar reser till Schweiz, där Nätterna skola avslutas.

22 jan. 1884 skriver Strindberg från Lausanne, Chalet d'Ouchy till Karl Otto Bonnier:

"— — Mår väl av luften och njuter otroligt av lugnet och den ståtliga naturen, så att nu vill det bliva något av. — — Hoppas att grekiskan* ej blir behäftad med fel! Det är en tagelsurra åt en viss herres rygg, men rör ej allmänheten."

Han ber i brevet att fortfarande få hållas "i okunnighet om tidningsskrik".

Den 11 febr. ber Strindberg om ett antal friexemplar av de nu utkommande Sömngångarnätter, varefter breven övergå att diskutera andra ting. —

Femte natten av Sömngångarnätter har Strindberg skrivit 1889 någon gång efter återkomsten till Sverige. Han återvände hit under senare hälften av april 1889 (hans sista brev från utlandet är från Holte i Danmark 15 april 1889 och den 1 maj skriver han från Sandhamn att han varit där nära 8 dagar). Femte natten berörs i breven blott på ett ställe (i brev dat. Sandhamn 12 nov. 1889), där han säger:

* Det från Aristoteles hämtade mottot till Sömngångarnätter.

"Vad årsboken* angår, bör den ej utkomma senare än 1 februari 1890, ty Sömngångarnätter t. ex. omtalar att författaren botad för sin hemlängtan, när han ser det nya Stockholm, går ut på bergen i ödemarken att liksom Noah rädda sig (i arken), när staden sjunker, och när nu man får se förf. i Adresskalendern boende i Stockholm, så stämmer icke poesi och verklighet. Med ett ord manuskripten har en sorglig fallenhet att föråldras i våra hastiga tider."

*

DIKTER.

Handskriftens avvikelser. Tryckfel i tidigare upplagor.

Originalmanuskriptet varefter Dikter satts finnes kvar och tillhör hr K. O. Bonnier. Det består av halva foliopappersblad (Lessebo); handskriftens rättelser äro fåtaliga. Några dikter äro renskrivna av annan hand (fru Siri Strindbergs), nämligen Solrök och Ballad. Till stycket V i Landsflykt finnes både orig.-hskr. och en avskrift — med ett par avvikelser, utan tvivel enligt Strindbergs anvisning — av fru Strindberg. Det på prosa skrivna förordet saknas i hskr., likaså de två sista stroferna i poemet Segling.

Sid. 9: Sårfeber. Hskr.: Sårfeber 1882—83. Årtalen sedan överstrukna enligt anvisning till förläggaren i brev från författaren.

Sid. 15, rad. 15—16: Och blott med spridda trupper — ej någon seger vinns! Uppl. 1 har här kolon (till nästa strof). Uppl. 2 har punkt. Handskriftens tecken torde vara utropstecken, vilket passar bäst. Strindberg skriver ofta otydliga utropstecken, liknande kolon.

* Tryckt och otryckt I.

Sid. 17, rad. 15—16: att plocka bly ur såren — som giftat ner hans blod! Uppl. 1—2 kolon: hans blod: (strofslut); samma förhållande, som berörts i föregående anmärkning.

Sid. 28, rad. 1—2: Tidens gudar, som jag smädat — smäda vill jag än en gång. Hskr.: Tidens gudar, er jag smädat etc. I Ur dagens krönika 1883, h. 2, begynnes dikten på samma sätt som här: Tidens gudar, som jag smädat etc.

Sid. 33: Efter tredje strofen på sidan följer i hskr. en överstruken strof:

> Magtlös vore bunden Loke,
> om han ej en gåva fått,
> som bland världens herrar kloke
> räknas för en leksak blott.

Därefter som i tr. texten:

> Ty i smärtans långa nätter
> makan vid hans hårda bädd
> ställer sig för ormens etter,
> etc.

T y syftar alltså ursprungligen på den överstrukna strofen, i den tr. texten på Lokes "skri" i tredje strofen, (rad 12); förklaringen som inletts med konjunktionen, ges därmed först i följande vers: När då lömska ormar måtta etc.

— rad 16: bägarns svala brädd. De tr. uppl. (liksom hskr.): bredd, stavfel. I synnerhet som den felaktiga stavningen ger en oriktig föreställning, har den rätta här införts.

Sid. 39, rad 8: Slav och herre gäller striden. Uppl. 2: gälle, tryckfel.

Sid. 42, rad 11: en kärng har hört honom skratta. I hskr. först: men kärngar ha hört, etc., sedan den förra läsarten inskriven med blyerts.

Sid. 47, (petit)-rad 1: lilla sättargossen, enligt hskr. Uppl. 2. lille. Därpå i textens första rad lilla också i de tr. uppl. Undertiteln till poemet löd ursprungligen: Till den lilla sättargossen, som skrev de vackra verserna i Posttidningen vid det kungliga silverbröllopet. Har rättats till den nuvarande lydelsen enligt anvisning av Strindberg i brev till hr K. O. Bonnier (se breven ovan!)

Sid. 50, rad 9: Så går det till att ludra räv. Uppl. 2: lura räv, tryckfel.

Sid. 51, rad 3: det var en fåt. Stavningen av fåt (faute) är hskr: s.

Sid. 89: Högsommar. En underrubrik i hskr.: 1879—1881 struken med blyerts enligt förf: s anvisning.

Sid. 106: Dikten Segling förekommer i hskr. liksom här som särskild dikt. Senare insköts den enligt förf: s anvisning i Solrök, men i Paris ändrar han sig åter och är angelägen att ha den separat som först; då var det emellertid antagligen för sent att ändra, i de hittills tr. uppl. förekommer dikten utan titel inskjuten i Solrök. Vi ha här följt författarens ursprungliga uppställning och tillika hans sista önskan före offentliggörandet — en anordning som givetvis också bättre framhäver dikten.

Sid. 114: De asterisker som i dikten Ballad stå mellan varje strof i uppl. 1—2 ha här borttagits; de förekomma i den avskrift, varefter dikten satts, liksom i uppl. av Svenska öden. De torde från början blott ha skrivits för att skilja stroferna från varandra.

— rad 2: I stället för kolon vid detta versslut förekommer i uppl. 1—2 av Dikter utropstecken, i hskr. (avskrift) kolon. I novellen Odlad frukt i Svenska öden (uppl. 1) kolon, vilken interpunktering här följts.

Sid. 123: Rubriken till följande avdelning heter i hskr. Vrakgods 1873—78; rubriken Stormar insattes i stället enligt anvisning i brev från förf.

Sid. 125: I uppl. 2 har denna första dikt i cykeln utbrutits och ensamt fått titeln "Landsflykt"; de följande sex

åter ha rubricerats som "Resebilder (i Heinemaneret)"; därmed har emellertid den första diktens rubrik blivit tämligen omotiverad.

Sid. 125: I uppl. 1 förekommer nederst på sidan följande not: "På några ställen i denna diktcykel hava synbarligen intrycken av författarens första utresa 1876 även 1883 kvarstått så livliga, att han blandat samman förflutet och närvarande." Anmärkningen, som tillkom på grund av privata konventionalitetshänsyn (se breven till hr Albert Bonnier!) borttogs i uppl. 2; det har ju icke nu funnits några skäl att låta den kvarstå i texten.

— rad 3: ifrån strömmen skrika tama måsar. Så hskr.: tama (otydligt, kan läsas toma). Uppl. 1—2: tomma måsar, tryckfel.

Sid. 130, rad. 4 och 7: Haydnska, Haydn. Hskr.: Haydenska. Hayden, stavningen av metriska skäl. — Strofen som börjar: mor går kring, lyder ursprungligen i hskr.:

> Mor går kring bland alla sina,
> bjuder bischof åt kvartetten.
> Morbror fattar ej det fina,
> till ett brädspel tar reträtten.

Ändringen gjord enligt anvisning av Strindberg i brev till K. O. Bonnier.

Sid. 132: Dikten hette först i hskr. Kristiania, rubriken överstruken.

Sid. 134, rad. 3—6: I uppl. 1—2 felaktig interpunktering:

> Jag ser din mörka aula
> och dina latinförgiftade väggmålningar,
> ämbetsmanna-stuteri.
> Där långöriga Marcellusfysionomier
> etc.

tryckfel; interpunkteringen här enligt hskr.

Sid. 137: Denna dikt III hette först i hskr. Misskända storheter.

Sid. 142: Dikt IV först i hskr. kallad Djuplodning.

Sid. 143, rad 3: våra klipska hjärnor. Hskr.: våra stora hjärnor.

Sid. 144: Dikt V först kallad i hskr. Albion.

— rad 8: men inuti så svart. Hskr.: så helvetessvart. I fru Strindbergs avskrift står som i de tr. uppl.: svart.

Sid. 145, rad 2: som en veritabel provisionsresande. Så de tr. uppl. och avskriften. Orig.-hskr.: pantlånare.

— rad 15: jag den mäktige och landsflyktige. Så uppl. 1—2 och avskriften. Orig.-hskr.: den allsmäktige.

Sid. 147: Dikt VI först kallad i hskr. Håvre.

Sid. 150: Dikt VII först i hskr. kallad Paris.

— rad 14: Och jag har låtsats falla baklänges. Hskr. och uppl. 1: Jag har låtsas, felskrifning; i ett brev till Albert Bonnier där denna vers anföres, skriver Strindberg riktigt: låtsats.

Sid. 154: På Nikolai ruin, som först offentliggjordes i Najaden 1874 under titeln På Nikolai ruin Visby 74 och undertecknad med pseud. Hörne, har i denna tidigare form flera olikheter med den nuvarande; strof 5 (och rönnen lovar att mota . . .), 7 (De sjunga om Kristi kärlek . . .), 12—14 (Då stiger från altaredisken etc.) saknas i diktens första uppl. Styckets sarkastiska ton är i den senare formen bittrare och hårdare än i den förra; där saknas häntydningen på att prästernas kärlek är "något grekisk"; sid. 155 rad 11—12 lyda här: och röster av unga präster — som tagit jungfrun till brud; åtskilliga enstaka ordutbyten ha också senare gjorts; den första strofen lyder i den ursprungliga formen:

Jag ligger i middagsoset
på Nikolai ruin
och stirrar törstig på havet
invid en duven jasmin.

I den senare bearbetningen:

Det är just i middagsoset
på Nikolai ruin,
då vårvinden blandar havsluft
med doft av ros och jasmin.

Sid. 155, rad 7: det tjänar ej längre streta. Så hskr. och uppl. 1. Uppl. 2: att streta.

Sid. 162, rad. 4—5: Då kom en fjäril — en brun otäck fjäril. Så hskr. och uppl. 1. Uppl. 2: en brun och otäck fjäril.

Sid. 167: Efter dikten Månsken och före avdelningen "Ung dom och ideal" kom i första uppl. Sömngångarnätter, Fragment, utgörande första sången av Sömngångarnätter.

Sid. 179, rad 1: Vi kommo tillsamman så rörda. Så hskr. Uppl. 1—2: tillsammans så rörda.

Sid. 197, rad 13: Om den kraften han kvad. Så Dikter 1883. Hskr.: O c h den kraften han kvad; "och" måste vara skrivfel. (Dikten utesluten i uppl. 2, se ovan.)

*

SÖMNGÅNGARNÄTTER.

Läsarter i handskrifterna och de tryckta texterna (varibland tidigare upplagors tryckfel).

Till Sömngångarnätter (dikt 1—4) finnas två handskrifter: dels originalkonceptet som författaren behöll i Paris och dels det manuskript, som sändes till Bonniers förlag i Stockholm och varefter arbetet trycktes.

Det förra befinner sig på Mauritzbergs arkiv i greve Birger Mörners ägo. Det skänktes av författaren till Verner von Heidenstam, som 1897 gav det till Birger Mörner enligt en inskrift av den förre i manuskriptet.

Det senare manuskriptet, som tillhör hr K. O. Bonnier, är endast delvis skrivet av Strindberg. Inledningsdikten är av Strindbergs hand. "Första natten" finnes dels i avskrift av fru Siri Strindberg — den version som trycktes i Dikter — dels i ett av Strindberg rättat tryckt exemplar av denna upplaga — varefter dikten sattes för Sömngångarnätter 1884. Andra natten förekommer blott i avskrift av fru Strindberg. Av tredje natten har Strindberg skrivit förra delen (t. o. m. sid. 248 rad 15: uselt var det men det var dock stämning); ett mellanparti från sid. 248 rad 16 till sid. 255 rad 3 är av fru Strindberg; slutet har återigen Strindberg skrivit. Av Fjärde natten har fru Strindberg skrivit förra partiet (t. o. m. sid. 275 rad 6: så oresonligt, så utan mening); det följande är av Strindberg. Slutet på fjärde natten (från och med sid. 282 rad 1) existerar — utom i konceptet — i två versioner; den första förkastades av Strindberg och en ny sändes.

Femte natten finnes i avskrift av fru Strindberg (med rättelser av Strindberg), inhäftad bland de övriga manuskripten till Tryckt och otryckt I.

Inledningsdikten

Sid. 209, rad 8: där ryker nyslaktat kött. Så hskr. 2 (varefter uppl. 1 sattes) och uppl. 1—3. Hskr. 1 (konceptet i Mauritzbergs arkiv): man köper det möraste kött.

— Efter strof 2 i hskr. 1 en sedermera struken strof:

> På vita nickelkroken
> där hänger filet och gigot,
> och fattiga hungriga mänskor
> därute stå och se på.

— rad 12: jag tyckte i kölden skalv. Så hskr. 2. Hskr. 1: jag tyckte av kölden skalv.

Sid. 210, rad. 7—8:

Det är ett urtaget hjärta
som dinglar där på sin krok.

Så uppl. 1—3. Hskr. 1:

Det är ett blodigt hjärta
som fryser där på en krok.

Hskr. 2:

Det är ett urtaget hjärta
som fryser där på sin krok.

Första natten.

Sid. 211: Efter versrad 10 har Strindberg i korr. gjort tecken till versskillnad. Denna dock ej förut iakttagen i de tryckta uppl.; (beror på att följ. vers i uppl. 1 börjar ny sida och mellanslag vid föregående sidas slut där ej iakttagits).

Sid. 212, rad 3: och blåser från fjädrarne järnvägsdammet. Hskr. 1: och plockar från fjädrarne etc.

Sid. 215, rad. 21—22:

kring evigt samma den vänder och vrider
som pastorns fjärding i nyårstider.

Hskr. 1: — den vrider och vänder — som pastorns fjärding av var man känder.

Sid. 216, rad 12: och sjöngo med den förfärliga sången. Uppl. 3: och sjöngo med i etc.

— rad 14: men glömde också den tour de force. I Dikter 1883 lyder versen: men de glömde för stunden "la chose des forces"; ändringen gjord av Strindberg i det bevarade korr. till Sömngångarnätter (första natten).

— rad 15: som deras lamm så illa slaktat. I Dikter (1883): nyss så illa slaktat; ändringen gjord av Strindberg i korr. till Sömngångarnätter.

— rad 18: att han så falskligt fått gå sin ed. I Dikter: att han så tidigt fått etc.; ändringen gjord av Strindberg i korr. till Sömngångarnätter.

Sid. 217, rad 16 — Sid. 218, rad 21 (ett blad) saknas i hskr. I.

— rad 17: apostlarne. Så i Dikter. I korr. till Sömngångarnätter -e rättat till -a, troligen dock icke av Strindberg (där finnas liksom i den följ. hskr. utom samma slags också ortografiska rättelser av samma hand vilka Strindberg icke kan ha gjort, då de strida mot hans stavningssätt). På samma sätt sid. 220, rad 2: Ha, gamla tvivlare, ändrat till gamle i korr., vilken form bibehållit sig i uppl. 1—3.

Sid. 219, rad 22: där borta. I Dikter skrivet i ett ord, åtskilt i korr. till Sömngångarnätter i enlighet med Strindbergs vanliga skrivsätt; därför har ordskillnaden här också blivit gjord sid. 220, rad 4 på vilket ställe samma uttryck hittills inkonsekvent tryckts i ett ord.

Sid. 220, rad. 25—26: jag trodde min själ det var Prometeus — som hade sin démêlé med själve Zeus. Hskr. 1 (konceptet): som hade sin affär med själve Zeus. Dikter: sitt bruckel med själve Zeus. Ändring till sista lydelsen i korr. till Sömngångarnätter.

Sid. 221: Efter rad 10 (till vite Krist en värdig pendant) är i konceptets marg. insatt:

> Farväl du kyrka, här fann jag ej
> en enda lösning av livets gåta,
> här var dock skönt en gång få gråta,
> när ödet endast gav grymma nej.

Dessa verser som saknas i Dikter, ha i Sömngångarnätter med några obetydliga förändringar (''du'' till ''nu'', ''av'' till ''på'') placerats vid näst sista versstyckets slut (här sid. 222), i stället för de två raderna i Dikter:

> Vad en ande kan vara besynnerlig, tänk
> som så kan narras av en gammal bänk!

Sid. 221: Efter rad 16 i konceptets marg. följande i alla uppl. strukna vers:

Och tack för det nu, du gamla kyrka,
att hus du lånat åt ett kvalfyllt sinne.
Du är mig kär som ett barndomsminne.
Jag kan dig älska men icke dyrka.
På andra ställen jag nu vill leta
vad här i skymningen jag ej fann,
ty tron ej visshet mig skänka kan,
jag kan ej tro, nej, jag måste veta!

Sid. 222, rad. 9—14: saknas i hskr. 1.

Andra natten.

Sid. 223, rad 6: sökte lugnet i Beauséjour. Hskr. 1 (konceptet): som sökt lugnet i Beauséjour.

— rad 9: trädgårn. Så hskr. 1. Hskr. 2 (avskriften) och de tr. uppl.. trädgården. Den förra läsarten såsom Strindbergs här återinförd; härigenom kommer versen också att metriskt bättre korrespondera med rad 11, med vilken den bildar rimpar.

— rad. 13—14: Solen skiner på vita murar — blåa druvor på grönt spaljér. Så hskr. 1. Hskr. 2 och uppl. 1—3: blåa druvan (uppl. 2—3 därjämte: grön spaljér). Singularformen druvan antagligen felskrivning av avskriverskan; orig.-hskr: s. läsart är den naturligare och har här återinförts.

Sid. 225, rad 13: ingen druva kan liva anden. Hskr. 1: där livar anden. Ändringen gjord av Strindbergs hand i hskr. 2 (avskriften).

Sid. 227, rad 10: som själv av skapelsens jord är gjord. Hskr. 1: skaparens jord. Ändringen gjord av Strindberg i avskriften.

— rad 11: Här dyrkar man endast det sköna skenet. "Endast" saknas i hskr. 1 insatt av Strindberg i avskriften.

Sid. 229, rad 11: Jag hälsar er då, kasserade gudar. Framför denna rad i avskriften tecken till versskillnad, som dock först i nuvarande uppl. iakttagits. I uppl. 1 börjar

denna vers ny sida. Samma förhållande sid 230, rad 12 och sid 234, rad 17, där likalades först i denna uppl. versskillnad blivit gjord enligt manuskriptets anvisningar.

Sid. 229, rad 21—22 lyda i hskr. 1: Och ingen fordrar på er man skall tro — och därför jag lämnar er oskuld i ro. Av Strindberg i avskriften rättat till: När ingen — jag också lämnar etc. som i de tr. uppl.

Sid. 230, rad 2: den olympiske tropp. Så hskr. 1. E-ändelsen rättad till -a med blyerts i avskriften, icke av Strindberg. På samma sätt sid. 234, rad 10: som vore dömde etc. och följ. rad kristne, sid. 235, rad 13: stränge herrar och sid. 236, rad 5: herrarne enligt hskr. 1. E-ändelserna också här rättade till -a av annan hand i avskriften och ha därifrån influtit i de tr. uppl.

Sid. 231, rad 15: Jag tycker ni blivit etc. Hskr. 1: I blivit etc. Ändringen gjord av Strindberg i avskriften. Likaså rad 17: ni blivit så fula. Först: I blivit etc.

Sid. 232, rad 20: lindansarns puts. Hskr. 1: clownens puts. Ändringen gjord av Strindberg i avskriften.

Sid. 233, rad. 17—18: det hela berodde — på att den unge helt enkelt trodde! I uppl. 2—3 utropstecknet borta och nästa versrad fortsätter utan skiljetecken; tryckfel.

Sid. 237, rad 1: Ty svälja kameler. Hskr. 1: Och svälja etc., rättelsen av Strindberg i avskriften.

— rad 22: och slut det blev på lek och på ras och glam. Så avskriften och uppl. 1. Hskr. 1: och slut blev på lek etc. Uppl. 2—3: och slut det blev på lek och på ras och på glam.

Sid. 238, rad. 10—11: jag medger nödd att I voren sköna — om ock I voren i botten flärd. Så uppl. 1—3. Hskr. 1: om ock I vore i botten flärd. Avskriften: om ock I voro i botten etc. (felskrivning). — Uppl. 2—3 ha punkt efter rad 10, varigenom bisatsen "Om ock I voren i botten flärd" kommit att stå ensamt; tryckfel.

Sid. 239, rad 20: giv fan personen, men tänk på saken. Så uppl. 1—3 och även konceptets ursprungliga läsart, men sedan ändrad till: men håll dig till saken; så också avskriften. I korr. har Strindberg tydligen ändrat tillbaka till den första läsarten.

Tredje natten.

Sid. 240: Första hälvten av sången till asterisken (sid. 240 — sid. 248, rad 15), saknas i hskr. 1 i Mauritzbergs arkiv, men finnes i stället, handskriven av Strindberg, i det Bonnierska förlagets sättningsmanuskript.

Sid. 247, rad. 15—16: stenkolsröken rökelse skänker — herrar herrar så söt en lukt. I uppl. 2—3 komma mellan herrar (herrar, herrar), vilket beror på ett missförstånd av texten. Det föreligger ej här en ren upprepning; det senare herrar = härskare (i motsats mot slavar), det förra apposition (titel).

Sid. 249, rad 19: jag vill ösa ur era brunnar. Härefter i hskr. 1 en sedan utesluten vers: jag vill öppna de slutna munnar; saknas redan i avskriften; versradens försvinnande är i sammanhanget snarast en vinst, men "brunnar" har därigenom kommit att bliva utan korresponderande rim.

Sid. 252, rad 5: teologiska hatet som gått på lur. Hskr. 1. stått på lur. Ändringen gjord av Strindbergs hand i avskriften.

— rad. 21—22: Svart är genast den enas svar — på vitt den andra ej spar. Den enas — den andras enligt hskr. 1 och avskriften. Uppl. 1—3: den enes — den andres.

Sid. 254, rad. 5—6: Och kom, Voltaire, kom, lär mig att flina — när tvivlets tårar krupit i skrin. Så uppl. 1—3 och avskriften efter Strindbergs rättelse. Hskr. 1: Och kom, Voltaire, kom lär mig att grina när tårarne torkat vid tvivlets flin.

Sid. 255, rad 13: visade väg, men bjöd ej på åka. Så uppl. 1—3 och sättningshskr. (här skriven av Strindberg själv). Hskr. 1: visade vägen men bjöd ej — etc.

-- rad 14: höll för ögat och ropte gå på. Så uppl. 1—3 enligt hskr. 2. Hskr. 1: slog med piskan och ropte gå på.

— rad. 15—16: lärde en ofta att hoppa kråka etc. Hskr. 1: lärde till himlen oss hoppa kråka. Ändringen gjord av Strindberg i hskr. 2.

Fjärde natten.

Sid. 258, rad 15: och man skall vara anständigt klädd. Avskriften: ty man skall vara anständigt klädd, antagligen rättelse av Strindberg i korr.

Sid. 259, rad 4: och saken stöter ett grand på förpaktning. Hskr. 1: en smula på förpaktning; rättelsen gjord i avskriften av Strindberg.

Sid. 260, rad. 7—8: Och fåglar han I förlorat rösten — av stadens eviga, eviga larm. Hskr. 1: av stadens eviga dumma larm. "Eviga" på andra stället inskrivet i avskriften på en tom plats i versraden av Strindberg.

— rad 14: där allt är falskt som de köpta skratten. Så uppl. 1—3. Hskr. 1: där allt är falskt, falskt som de köpta skratten. Falskt på andra stället överstruket i avskriften.

Sid. 261, rad 18: och så litet med känslan stämmande. Hskr. 1: — med honom stämmande. Ändringen gjord av Strindberg i avskriften.

Sid. 264: Efter rad 4 versskillnad i hskr., icke iakttagen i tidigare uppl.

Sid. 265, rad 24: Det kan ju kallas att läran skärpa. Hskr. 1: att lagen (d. v. s. naturlagen) skärpa; ändringen gjord av Strindberg i avskriften.

Sid. 267, rad 22: de lägre djuren, onämnda alla. Uppl. 3: omnämnda alla, tryckfel.

Sid. 268, rad 12: och in i retorten ligger en apa. Hskr. 1: in i kolven etc.; ändringen gjord av Strindberg i av skriften.

Sid. 269, rad. 17—20:

> Man ser på ämnet; men den som gjorde't,
> om han var mästare eller gesäll,
> han finns ej till för vedersakarn,
> som tror på skon, men förnekar skomakarn.

Genom missförstånd av manuskriptet har i tidigare uppl. satts punkt efter rad 18 (gesäll.), varigenom den föregående satsen blir oavslutad och meningslös. I hskr. 1 är denna passus längre och lyder:

> — — — — — men den som gjorde't
> om han var mästare eller gesäll,
> skall han förnekas sin plats vid bordet?
> Du köper här hemma en Wienerstöflett,
> men fast du aldrig mästaren sett
> och vet att ej han finns uti denna stan,
> så tvekar du ej att giva dig åt fan
> på att skomakarn fanns på okänd ort
> och att ej stöveln sig själv har gjort.

Avskriverskan har hunnit med raden: "Du köper här hemma en Wienerstövlett", då Strindberg ändrat sig, låtit stryka över de två sista raderna och själv tillskrivit de två raderna: han finns ej till för vedersakarn, — som tror på skon, men förnekar skomakarn. Dessa ansluta sig tydligen omedelbart till det föreg., vilket dock ej vid sättningen uppfattats (frågetecken med blyerts i mskr.).

Sid. 270, rad 15: Ack, det jag visste väl långt förut. I avskriften: Och det etc.; skrivfel, rättat av Strindberg i korr.

Sid. 271, rad 21: som nu värderas så ynkligt föga. "Ynkligt" insatt av Strindberg först i avskriften.

Sid. 272, rad. 11—12: och satt du icke i stolen fast — så låge du där, när ryggen brast. Hskr. 1 och av-

skriften· så ligger du där, när ryggen brast; ändring i korr. av Strindberg.

Sid. 272, rad 17: Här ingen versskillnad i avskriften, antagligen gjord av Strindberg i korr. Däremot sid. 274, rad 17 tecken till versskillnad i mskr., som i tidigare uppl. ej blivit efterföljd.

Sid. 273, rad 18: som prismat förrädiskt för ögat målar. Hskr. 1: som prismats glas för ögat målar; ändring i avskriften av Strindberg.

Sid. 274, rad 8: det är dock alltid avundens tröst. Hskr. 1: de nyktra en röst; rättelse i avskriften av Strindberg.

Sid. 275, rad 9: men på sin höjd en kemisk förening. Så hskr. 2 och de tr. uppl. Hskr. 1: endast en kemisk etc.

— rad 11: en stund så kort. Hskr. 1: en stund helt kort.

— rad 22: där borta i tornet vid Johannis kyrka. Hskr. 2 (här av Strindberg) först Johannisplanen, sedan kyrka överskrivet. Hskr. 1: först kyrka, sedan planen överskrivet.

Sid. 276, rad 3: heldre, enligt hskr. Uppl. 1—3: hellre.

— rad 4: en som är utom kåren. Hskr. 1: som ej tillhör kåren.

— rad. 10—13:

och de stora planeter, man tror så gärna,
att de må vara de allra största,
de äro de minsta i själva verket
etc.

Hskr. 1: — — att de som synas vara de största — i himlen räknas ibland de första — de äro etc. Mellersta raden utesluten.

Sid. 278, rad 4: då halva vårt klot skall täckas av isar. Så uppl. 1—3. Hskr. 1 och 2: halva klotet; rättelse i korr. av Strindberg.

— rad 5: då hjälpa ej kaklugnar eller spisar. Så hskr. och uppl. 1. Uppl. 2—3: kakelugnar (varigenom uppkommer en övertalig versfot).

Sid. 278, rad 9: då åkes skridsko på Bottnens vågor. Hskr. 2: skidor. Hskr. 1: på Östersjöns vågor.

— rad 18: som man kan räcka sin skyddande hand. Så hskr. 2 och uppl. 1—3. Hskr. 1: som man på allvar kan ta om hand.

Sid. 279, rad 7: de girige. Så hskr. 2 (av Strindberg). Hskr. 1: de giriga. Man ser här — som ofta — hur bägge formerna kunde ligga Strindberg lika nära.

— rad 9: och kölden åter sin kos har flytt. Så hskr. 2. Hskr. 1 har: och kölden åter för solen flytt, vilket förefaller bättre; det är ej uteslutet att Strindberg i ren distraktion skrivit "sin kos har flytt", men då denna gissning naturligtvis är högst osäker, har den sista och till tryckning lämnade hskr:s läsart bibehållits.

Sid. 280, rad 2: känn så oändligt liten du är. Så hskr. 2. Hskr. 1: så ohyggligt liten etc.

— rad 3: i detta solars omätliga vimmel. Så hskr. 2. Hskr. 1: oändliga vimmel.

— rad 8: hon börjar mista sitt gyllne hår. Hskr. 1 och 2: och börjar mista etc.; rättelse i korr. av Strindberg.

— rad 15: Här versskillnad enligt hskr., ej iakttagen förut (versen börjar i uppl. 1 ny sida).

— rad 24: och verifierat det med spektraln. Så hskr. 2. Hskr. 1: och satisfierat etc.

Sid. 281, rad 3: som när man vänder ett gammalt plagg. Så hskr. 2. Hskr. 1: vänder på gamla plagg.

— rad 5: versskillnad enligt hskr. 2 och uppl. 1, ej iakttagen i uppl. 2, 3.

— rad 12: ej såsom slavar, men frie män, enligt hskr. 2. Hskr. 1: ej såsom mesar men frie män.

— rad 18: Nu har jag talat, och räddat min själ. Denna vers förekommer på två ställen i hskr. 2. På det först skrivna: räddar min själ.

Sid. 282: Det manuskript (från rad 1 till slutet, 3 brevpappersblad), som först inlämnades, förkastades inom

kort av förf. och ett annat insändes. Det förra finnes också bevarat, vadan alltså sista delen av fjärde sången finnes i tre handskriftliga uppl.

Sid. 282, rad 3: Statt upp då, tvivlare. Så hskr. 2 och 3. Hskr. 1: Statt upp du tvivlare.

— rad 4: Om ock din dröm blev oftast bedragen. Så hskr. 3. Hskr. 1—2: så ofta blev bedragen.

— rad 6: Och skulle än lasset ofta stjälpas. Enligt hskr. 3. Hskr. 1 och 2: om också lasset ofta skall stjälpas.

— rad. 9—10:

Ditt liv är väl ej förmer än de andras,
du må nu prisas eller klandras!

Så hskr. 3. Hskr. 1 och 2 ha därjämte två uteslutna rader; stället lyder där på följande sätt:

Ditt liv är väl icke mera värt än de andras,
och om du prisas eller du klandras,
stor sak i det, när priset är falt
och klandret också kan ta betalt!

Sid. 283, rad. 1—4, 9—13: tilldiktade i hskr. 3.

Sid. 284, rad. 2—3: Här duger ej längre på vers att leka — och när de knotiga påkar dras etc. Hskr. 2: här duger ej längre att leka — och när de rasslande svärden dras etc.

— rad 9 och följ. I hskr. 2 och — med några obetydliga olikheter — hskr. 1 har slutet följande lydelse (enligt hskr. 2):

Hell hemland! Natten är över.
Det fega tvivlet som kraften söver,
för morgonsolen har vikit bort,
och middag ringer väl innan kort.
Då skall jag komma på ljusa dagen
och många gånger ännu bli slagen.
Men när han kommer den komma skall,
den rätte man och den sanne hjälte,
då spänner jag av mig stridens bälte,
och då är döparens dagar all!

Då skall jag hälsa den nye Messias,
som fick sitt elddop i tidens flod
och skulle krävas en droppe blod
och får Johannes ej än befrias
ifrån sitt tagna men tunga mandat,
då låt den trötte sitt hjärta behålla
och kasta't ej för hundar till mat,
då går jag hellre men utan prat
och lägger mitt huvud på Herodes' fat.

Sid. 284, rad. 12—13: Här ingen versskillnad i hskr. 3; antagligen gjord av Strindberg i korr.

Femte natten.

Sid. 285: Femte natten har i hskr. till rubrik "Sömngångarnätter. Uppvaknandet", i Tryckt och otryckt I (1890): "Sömngångarnätter. Hemkomsten". I 1900 års uppl. har den införlivats med det övriga som Femte natten.

— rad 5: den hemsjuke. Så i Tryckt och otryckt I och uppl. 1—2. Hskr.: den hemsjuka, men då den blott är en avskrift, så har formen ej ansetts tillräckligt tillförlitlig att införas.

Sid. 286, rad. 7—10 lyda i hskr.:

Livsled pilgrim drager till norden,
när som bokarne gå i knopp
och då ändernas fylkade tropp
visar vägen till fosterjorden.

Sid. 290, rad 2: ögat sjönk in i bleknat hull. Så uppl. 1—2 (1900 och 1912). I Tryckt och otryckt I: ögat sjunker i bleknat hull.

Sid. 291, rad 9: Döda två! Och sårade resten. Hskr. och Tryckt och otryckt I ha kolon: döda: två! etc.

Sid. 294, rad 2: vaktande gathörn som vore det Rhen Hskr.: som vaktade de Rhen.

Sid. 294, rad 14: unga Bonzer med chic och pli. Så hskr. och Tryckt och otryckt I. Sömngångarnätter 1900 och 1912: Bonzel, tryckfel.

Sid. 295, rad 19: uppåt bergen i ödemarken. Tryckt och otryckt I: uppå bergen etc. Uppl. 1900 och 1912: uppåt.

— rad 20: flyr han ut från den sjunkande stad. Hskr.: sjunkna stad.

JOHN LANDQUIST.

INNEHÅLL.

Dikter på vers och prosa.

Förord 7

Sårfeber.

Biografiskt 11
Urarva 23
Sångare! 25
Lokes smädelser 28
Olika vapen 38
Göken 42
Esplanadsystemet 44
Elegi 47
Taga rävar 49
Person och Sak 51
Förr och Då 53
Kunglig nihilism 55
Finsmakare 57
Den underliga skogen 59
Folkupplagan 61
Dramatisk färgblindhet 64
Tidsenligt 66
Min vän och Jag 67
Idealistkritik 69
Min jubelfest 72
För tankens frihet 74

Högsommar.

Perseus och Andromeda 91
Solrök 93
Segling 106
Högsommar i Vinter 109
Ballad 114
Lördagskväll 117
Morgon 119

Stormar.

Landsflykt 125
På Nikolai ruin 154
Solnedgång på havet 159
Indiansommar 161
Månsken 164

Ungdom och Ideal.

Kärlekssjukan 169
Tärnvers 179
Vid dammen 183
I Nyströms ateljér 188
Till Frans Hedberg 194
Sic! 199

Sömngångarnätter på vakna dagar.

Inledningsdikt 209
Första natten 211
Andra natten 223
Tredje natten 240
Fjärde natten 258
Femte natten 285

Anmärkningar 297

LSwed
S9183

173343

Author Strindberg, August

Title Samlade skrifter. Vol.13.- Dikter. Sömngångar-nätter

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU